

LATVIJAS UNIVERSITĀTE
JURIDISKĀ FAKULTĀTE
CIVILTIESISKO ZINĀTŅU KATEDRA

**TREŠO PERSONU TIESĪBAS
APSTRĪDĒT/PĀRSŪDZĒT BŪVATĻAUJU**

MAĢISTRA DARBS

Autors: **Elīna Kalniņa**
Studenta apliecības Nr.: ek11036
Darba vadītājs: prof. Dr.iur. Ilma Čepāne

RĪGA 2016

ANOTĀCIJA

Darbā tika aplūkots jautājums par trešo personu tiesībām apstrīdēt un pārsūdzēt būvatļauju, kā arī citus būvatļaujas izdošanas procesā pieņemtos lēmumus. Pētījums tika vērsts uz jaunā Būvniecības likuma, kas stājās spēkā 2014.gada 1.oktobrī, izpēti un salīdzinājumu ar iepriekš spēkā esošo būvniecības tiesisko regulējumu, konkrēti, pētījuma mērķis ir noskaidrot trešo personu tiesību apjomu būvatļaujas izdošanas procesā pieņemto lēmumu apstrīdēšanā un pārsūdzēšanā, jo jaunā būvniecības procesu regulējošo tiesību normu interpretācija nav pietiekami skaidra nedz iestādēm, nedz tiesām. Arī juridiskajā literatūrā ir sastopamas vien dažas diskusijas, kurās tiek iezīmēti problēmjautājumi attiecībā uz trešo personu tiesībām.

Pētījumā norādīts uz iespējamo tiesību normu interpretāciju virzieniem, noskaidrojot svarīgākos būvatļaujas izdošanas procesā pieņemtos lēmumus un to tiesisko dabu, izpētot atzīmes būvatļaujā par tās nosacījumu izpildi tiesisko dabu, ietekmi uz trešo personu tiesībām un tās pārsūdzības iespējām, kā arī risinājumiem trešo personu un būvatļaujas adresātu tiesību un tiesisko interešu saskaņošanā. Pētījuma rezultātā tika noskaidrotas trešās personas, kurām ir tiesības apstrīdēt un pārsūdzēt būvatļauju, konstatēts, ka būvatļaujas izdošanas procesā pieņemtie lēmumi ir starplēmumi, tajā skaitā tādi starplēmumi, kuri pakļaujami apstrīdēšanas un pārsūdzēšanas procesam, kā arī izvirzīts secinājums, ka trešās personas ir tiesīgas apstrīdēt un pārsūdzēt atzīmi būvatļaujā par tās nosacījumu izpildi.

Atslēgvārdi: trešās personas, būvatļauja, populārsūdzība, Būvniecības likums, atzīme būvatļaujā par tās nosacījumu izpildi.

ANNOTATION

This work examined the question about the right of third party to challenge and appeal the building permit as well as other accepted building permit decisions in the issuing process. This research focused on the new construction law, which entered into force in October 1, 2014 exploration and comparison of previously existing regulations, in particular objective of this study is to determine third party abilities in legal disputes to challenge and appeal their rights during the building permit issuing process, because the new provision of building process interpretation is not sufficiently clear neither to institutions nor courts. Also in legal literature there are only few discussions on subject matter in relation to the rights of third party.

The research indicates possible direction of the interpretation, to determine the most important decisions in building permit issuing process and its legal nature. Finding the influence of the rights of third party and their possibility of appealing and the solution to third party and the building permits addressee rights and harmonization of legal interests. The outcome of the research determines the third parties, which have legal rights to challenge and appeal building permit. It was found out that the decisions of building permit issuing process are interlocutory and they are exposed to the process of challenging and appealing. Also there should be concluded that third parties have legal right to challenge and appeal marks by complying with building permit condition.

Keywords: third parties, building permit, actio popularis, construction law, mark in building permit about its condition execute.

SATURA RĀDĪTĀJS

Ievads.....	5
1. Trešās personas, kurām ir tiesības apstrīdēt/ pārsūdzēt būvatļauju.....	7
1.1. Trešās personas jēdziens būvniecības tiesībās.....	9
1.2. „Kaimiņu” tiesības.....	18
1.3. To personu tiesības, kuras darbojas vides aizsardzības interesēs.	23
2. Būvatļauja Būvniecības likuma tvērumā.....	35
2.1. Būvatļaujas izdošanas procesa jēdziens un vispārējs raksturojums.....	36
2.2. Būvatļaujas un tās saņemšanas procesā pieņemto lēmumu apstrīdēšana un pārsūdzēšana.....	40
3. Trešo personu un būvatļaujas adresātu tiesību un tiesisko interešu saskaņošana.....	48
3.1. Atzīmes būvatļaujā par tās nosacījumu izpildi apstrīdēšana/pārsūdzēšana.....	49
Kopsavilkums.....	58
Izmantotā literatūra un avoti.....	61

IEVADS

Maģistra darba tēma “Trešo personu tiesības apstrīdēt/pārsūdzēt būvatļauju” tika izvēlēta, jo tikai nesen, 2014.gada 1.oktobrī, ir stājies spēkā jaunais Būvniecības likums, kurā veiktas būtiskas izmaiņas, kas cita starpā skar trešo personu tiesības un tiesiskās intereses attiecībā uz būvatļaujas izdošanas procesā pieņemto lēmumu apstrīdēšanu un pārsūdzēšanu.

Maģistra darba temats ir aktuāls gan teorijā, gan praksē, jo spēkā esošā Būvniecības likuma regulējumam nav izveidojusies tiesu prakse. Tiesās tikai šobrīd sāk nonākt tādas administratīvās lietas, kurās nepieciešams jaunā būvniecības tiesiskā regulējuma vērtējums. Līdz ar jaunā Būvniecības likuma spēkā stāšanos ir iezīmējušies vairāki problēmjaucājumi, piemēram, atzīmes būvatļaujā par tās nosacījumu izpildi apstrīdēšana un pārsūdzēšana, nosacījumu būvatļaujā grozījumi. Attiecīgā temata aktualitāte arī ir apstākļi, ka pētījuma gaitā liela uzmanība tiek pievērsta vides tiesību jautājumiem, kas ir ļoti nozīmīgi mūsdienās, kad notiek strauja tehnoloģiju izaugsme, plašāki būvdarbi un teritoriju labiekārtošanas, kam jāatbilst mūsdienu cilvēku prasībām pēc komforta, tādējādi arvien vairāk nepieciešams pievērst uzmanību vides aizsardzības jautājumiem.

Darba mērķis ir noskaidrot trešās personas, kurām ir tiesības apstrīdēt un pārsūdzēt būvatļauju, kā arī citus būvatļaujas saņemšanas procesā izdotos lēmumus atbilstoši Būvniecības likumam. Lai sasniegtu izvirzīto mērķi, tiks izpētīts gan jaunais Būvniecības likums, gan pirms tam spēkā esošais būvniecības tiesiskais regulējums, izvērtēts jautājums par iestādes pieņemto lēmumu tiesisko dabu, tādējādi noskaidrojot trešo personu tiesību apjomu pārsūdzības procesā.

Jānorāda, ka pētījuma robežas ir trešo personu tiesību apjoma izvērtējums, kā arī tikai tādu lēmumu vērtējums, kas būtiski ietekmē tikai trešo personu tiesības un tiesiskās intereses, kā arī vides tiesiskās intereses. Pētījumā tiks aplūkots tikai būvatļaujas un ar tās izdošanu saistīto lēmumu (līdz būvdarbu uzsākšanai) izvērtējums.

Maģistra darbā tika izmantotas tādas zinātniski pētnieciskās metodes kā salīdzinošā, dogmatiskā, induktīvā, deduktīvā un vēsturiskā.

Pētījumā tika izmantota zinātniskā literatūra, kas attiecas uz Latvijas Republikā spēkā esošo būvniecības tiesisko regulējumu, kā arī ārvalstu literatūra attiecībā uz pamatjautājumiem vides tiesībās un trešo personu jēdziena izpratnei būvniecības jomā. Plaši tika izmantota judikatūra un tiesu prakse, kā arī tiesību zinātnieku viedokļi un komentāri.

Pētnieciskais darbs ir sadalīts trijās nodaļās. Pirmajā nodaļā aplūkots trešās personas, kurām ir tiesības apstrīdēt un pārsūdzēt būvatļauju jēdziens, konkrētāk, “kaimiņu” tiesības un sabiedrības tiesības aizstāvēt vides tiesiskās intereses. Otrajā nodaļā jautājums par būvatļaujas

izdošanas procesa jēdzienu un vispārīgo raksturojumu, kā arī apstrīdēšanas/pārsūdzēšanas procesu, salīdzinot šobrīd spēkā esošo Būvniecības likumu ar 1995.gada 10.augusta Būvniecības likumu (turpmāk – 1995.gada Būvniecības likums). Savukārt trešajā nodaļā izvērtētas būvniecības procesā iesaistīto pušu tiesību un tiesisko interešu saskaņošanas iespējas, izvērtējot jautājumu par atzīmes būvatļaujā par tās nosacījumu izpildi apstrīdēšanas un pārsūdzēšanas iespējām. Nobeigumā tiek izvirzītas tēzes, kas pamato autores viedokli pētījumā izvirzītajiem problēmjautājumiem.

1. TREŠĀS PERSONAS, KURĀM IR TIESĪBAS APSTRĪDĒT/ PĀRSŪDZĒT BŪVATĻAUJU

2014.gada 1.oktobrī stājās spēkā Būvniecības likums (turpmāk arī – jaunais Būvniecības likums¹), kurā veiktas būtiskas izmaiņas normatīvajā regulējumā, kas skar būvatļaujas izdošanas procesu, kā arī trešo personu un visas sabiedrības tiesību apjomu uz šā procesa ietvaros pieņemto lēmumu apstrīdēšanu un pārsūdzēšanu. Jaunā Būvniecības likuma sākotnējās ietekmes novērtējuma ziņojumā (anotācijā) (turpmāk arī – jaunā Būvniecības likuma anotācija) norādīts, ka 1995.gada Būvniecības likuma tiesiskais regulējums neatbilst mūsdienu situācijai, jo ir neskaidrs, neprecīzs un nepārskatāms, satur citu normatīvo aktu dublējošas tiesību normas un sarežģītu lēmumu pieņemšanas procedūru, kas apgrūtina Būvniecības likuma un tam pakārtoto normatīvo aktu precīzu, efektīvu un vienveidīgu piemērošanu praksē², kam varētu piekrist. Lai gan no jaunā Būvniecības likuma anotācijas izriet, ka ar jauno regulējumu būvatļaujas saņemšanas process būs vienkāršāks un ne tik ilgstošs, kā arī tiks atrisināti problēmjautājumi, kas saistīti ar sabiedrības un trešo personu iesaistīšanos būvniecības procesā, jāpiekrīt juridiskajā literatūra paustajam viedoklim, ka “jaunā likuma mērķis, ignorējot sabiedrības drošību un intereses, ir tikai investīciju piesaiste un t.s. *Doing Business* indeksa uzlabošana”³. Šāds priekšstats rodas arī iepazīstoties ar Saeimas deputātu uzrunām un izteiktajiem viedokļiem gan 1995.gada Būvniecības likuma⁴ grozījumu veikšanā, gan jaunā Būvniecības likuma pieņemšanas gaitā.⁵ Jaunā Būvniecības likuma anotācijā ir norādīts, ka “personas, kas izsaka savu viedokli par paredzamo

¹ Būvniecības likums: LR likums. Pieejams: <http://likumi.lv/doc.php?id=258572> [aplūkots 2015.gada 25.maijā]. Turpmākā darbā - redakcija ar grozījumiem, kas izdarīti līdz 2015.gada 24.decembrim.

² Likumprojekta "Būvniecības likums" sākotnējās ietekmes novērtējuma ziņojums (anotācija). Pieejams: <http://titania.saeima.lv/LIVS11/SaeimaLIVS11.nsf/0/E63607A94234F224C2257950003B5BB2?OpenDocument> [aplūkots 2016.gada 7.martā]

³ Čepāne I. Jaunā Būvniecības likuma krocklības. Jurista vārds, 2014. 8.aprīlis nr.14 (816). Pieejams: www.juristavards.lv [aplūkots 2016.gada 4.aprīlī].

⁴ Būvniecības likums: LR likums. Pieejams: <http://likumi.lv/ta/id/36531-buvniecibas-likums> [aplūkots 2015.gada 25.maijā]. Šeit un turpmāk redakcija ar grozījumiem, kas izdarīti līdz 2013.gada 1.jūlijam.

⁵ Saeimas 2013.gada 17.janvāra sēdes stenogramma. Darba kārtības jautājums – likumprojekts “Grozījumi Būvniecības likumā”, pirmais lasījums. Deputāts Vjačeslavs Dombrovskis norādīja: “Es nevaru savā runā atsaukties uz konvencijām, satversmēm un tā tālāk, bet mēģināsim par to padomāt tādā pavisam vienkāršā, fundamentālā līmenī. Notiek kaut kāda celtniecība. Ja šī celtniecība, būvniecība nenotiek kaut kādā tuksnesī, tad vienmēr apkārt būs cilvēki, kuru intereses kaut kādā veidā tiks aizskartas. Kāds cilvēks domās, ka viņš vairs neredzēs sauli tik daudz, cik viņš to bija redzējis pirms tam, kādam nepatiks buldozera krāsa (...). Praktiski visi tie cilvēki, iedzīvotāji, apkārt dzīvojošie, kuru intereses kaut kādā veidā varētu būt aizskartas, saprot, ka viņi var apturēt šā lielā objekta celtniecību vismaz uz mēnesi (...) vienkārši iesniedzot pieteikumu tiesā. (...) Ja mēs nespēsim reālus soļus, tad ir ļoti ticami, ka viens otrs ārvalstu investors pieņems lēmumu neieguldīt vairākus miljonus latu mūsu valsts ekonomikā un izvēlēsies kādu citu valsti. (...) Šodien mums ir iespēja tomēr parādīt, vai mēs vēlamies piesaistīt ārvalstu investorus un viņus noturēt tikai vārdu līmenī vai arī ar konkrētiem darbiem”. Deputāts Einārs Cilinskis norādīja: “Ja mēs šeit runājam par dažādiem, teiksim, indeksiem, kas norāda, tieši kādā būvniecības jomā kādas ir mūsu procedūras, tad faktiski īstenībā tieši būvniecības jomā Latvijas procedūras ir tik smagnējas, ka Latvija šajā ziņā atrodas ļoti tālā vietā. Un tas, protams, neveicina investīciju piesaisti valstī”.

būvniecību, bieži rīkojas emociju iespaidā un nepamato savu viedokli ar atbilstošām tiesību normām. Savukārt pašvaldība aizliedz būvniecību, pamatojoties uz paredzētās būves publiskās apspriešanas rezultātiem. (...) pastāv iespēja, ka būvniecības ieceres ierosinātajam, apstrīdot lēmumu, ir jāatspēko sabiedrības subjektīvais viedoklis. Līdz ar to tiek traucēta būvniecības nozares ekonomiskā izaugsme un ārvalstu investoru piesaiste”.⁶ Likumdevēja problēmu skatījums un mērķis, ar kādu tika virzīts jaunais Būvniecības likums rada pamatotas bažas par to, cik vienlīdzīgi likumdevējs ir centies saskaņot trešo personu un būvētāju intereses.

Saskaņā ar jaunā Būvniecības likuma 14.panta devīto daļu būvatļauju vai atteikumu izdot būvatļauju var apstrīdēt vai pārsūdzēt Administratīvā procesa likumā noteiktajā kārtībā mēneša laikā no šā panta sestās daļas 3.punktā minētās dienas (dienu, kad stājas spēkā būvatļauja vai atteikums izdot būvatļauju), bet šā likuma 15.panta otrajā daļā minētajā gadījumā – no dienas, kad izdarīta atzīme par projektēšanas nosacījumu izpildi. Šī ir vienīgā norma jaunajā Būvniecības likumā, kas paredz tiesības apstrīdēt⁷ un pārsūdzēt būvatļauju. Jaunajā Būvniecības likumā nav tiesību normu, kas definētu trešās personas jēdzienu vai norādītu uz šo personu tiesībām būvatļaujas apstrīdēšanas/pārsūdzēšanas procesos. Arī 1995.gada Būvniecības likums neparedzēja trešās personas jēdzienu *expressis verbis* tiesību normas tekstā. Ņemot vērā iepriekš minēto, secināms, ka izmaiņas trešo personu subjektu lokā, mainoties būvniecības normatīvajam regulējumam, nav. Šādas izmaiņas arī nav nepieciešamas, jo personu loks izriet no citiem normatīvajiem aktiem (piemēram, Administratīvā procesa likuma, Vides aizsardzības likuma), kuru piemērošana praksē ir nostabilizējusies.

No jaunā Būvniecības likuma 14.panta devītās daļas izriet, ka būvatļaujas apstrīdēšanas un pārsūdzēšanas procesu regulē Administratīvā procesa likuma (turpmāk arī – APL) normas. Ņemot vērā minēto, lai noskaidrotu subjektu loku, kuriem ir tiesības apstrīdēt un pārsūdzēt būvatļauju, jāskata Administratīvā procesa likuma regulējums.

⁶ Likumprojekta "Būvniecības likums" sākotnējās ietekmes novērtējuma ziņojums (anotācija). Pieejams: <http://titania.saeima.lv/LIVS11/SaeimaLIVS11.nsf/0/E63607A94234F224C2257950003B5BB2?OpenDocument> [aplūkots 2016.gada 7.martā].

⁷ Termins „apstrīdēt” nozīmē privātpersonas vērsanos publiskās administrācijas sistēmā augstākā institūcijā vai pie augstākas amatpersonas, apstrīdot zemākas institūcijas vai amatpersonas lēmuma tiesiskumu. Apstrīdēt vai neapstrīdēt administratīvo aktu personai ir obligāts nosacījums, lai tā varētu vērsties tiesā. – Stucka A. Administratīvās tiesības. Otrs, papildināts un pārstrādāts izdevums. Rīga: Juridiskā koledža, 2009, 279.lpp.

1.1. Trešās personas jēdziens būvniecības tiesībās

Saskaņā ar APL 76.panta pirmo daļu administratīvo aktu var apstrīdēt adresāts, trešā persona, šā likuma 29.pantā minētais tiesību subjekts, kā arī privātpersona, kuras tiesības vai tiesiskās intereses attiecīgais administratīvais akts ierobežo un kura administratīvajā procesā nav bijusi pieaicināta kā trešā persona.

Attiecībā uz pētāmo subjektu loku, no APL 76.panta pirmās daļas regulējuma ir secināms, ka būvatļauju var apstrīdēt persona, kura administratīvā procesa gaitā iestādē atzīta par trešo personu, t.i., tāda privātpersona, kuras tiesības vai tiesiskās intereses⁸ attiecīgais administratīvais akts var ierobežot (APL 28.panta pirmā daļa), kā arī tiesību subjekts, kuram ir tiesības būt par privātpersonas tiesību un tiesisko interešu aizstāvi (APL 29.pants). Būvatļauju var apstrīdēt privātpersonas, kuras tiesības vai tiesiskās intereses administratīvais akts ierobežo, ja persona nav bijusi pieaicināta kā trešā persona procesa gaitā. Augstākās tiesas Administratīvo lietu departaments ir atzinis, ka saskaņā ar APL 28.panta pirmo daļu par trešo personu administratīvajā procesā var būt privātpersona, kuras tiesības vai tiesiskās intereses var skart tiesas spriedums. Vārdi “var skart” nenozīmē, ka jebkurš, kurš jebkādā veidā jūt, ka viņš ir ieinteresēts konkrētās lietas iznākumā, atzīstams par trešo personu. Ir jākonstatē iespējams tiesisks aizskārums.⁹ Apzīmējums “trešā persona” norāda uz to, ka administratīvais process, kurā šī persona pieaicināta, ir bijis citu iniciēts un pamatā vērsts uz citu personu tiesību vai tiesisko interešu īstenošanu.¹⁰ Tomēr, šo tiesību īstenošana skar trešo personu tiesības vai tiesiskās intereses.

Trešās personas viena administratīvā procesa ietvaros iestādē un tiesā var nesakrist. Persona, kurai procesā iestādē ir bijis trešās personas procesuālais statuss var būt pieteicēja statuss tiesā.¹¹ Attiecībā uz būvatļaujas pārsūdzēšanu tiesā ir jāņem vērā APL 31.pants, jo, pārsūdzot būvatļauju, persona kļūst par pieteicēju. APL 31.panta pirmā daļa nosaka, ka pieteicējs ir privātpersona, kas griežas tiesā, lai veiktu kontroli pār iestādes izdota administratīva akta [...] tiesiskumu, savukārt iepriekš minētā panta otrā daļa paredz, ka

⁸ Latvijas Republikas Augstākās tiesas Administratīvo lietu departaments savā 2013.gada 8.augusta lēmumā lietā Nr.SKA-784/2013 atzinis, ka ar APL 28.panta pirmās daļas jēdzienu „tiesības” saprotamas subjektīvās tiesības, kuras piemīt trešajai personai. Savukārt pie „tiesiskās intereses” pieder visas tās trešās personas intereses, kuras ar publisko vai privāto tiesību normu, tātad Latvijas Republikas Satversmi, likumiem, Ministru kabineta noteikumiem un pašvaldību saistošajiem noteikumiem, bet ne ar administratīvo aktu, kļūst par individuālajām (paša) interesēm. Pieejams: <http://at.gov.lv/> [aplūkots 2016.gada 4.aprīlī].

⁹ Augstākās tiesas Administratīvo lietu departamenta 2007.gada 25.oktobra sprieduma lietā Nr.SKA-414/2007 11.punkts. Pieejams: <http://at.gov.lv/> [aplūkots 2016.gada 4.aprīlī].

¹⁰ Administratīvā procesa likuma komentāri. A un B daļa. Aut.kolektīvs Dr.iur. J.Briedes zin.red. Rīga: Tiesu namu aģentūra, 2013, 339.lpp.

¹¹ Administratīvā procesa likuma komentāri. A un B daļa. Aut.kolektīvs Dr.iur. J.Briedes zin.red. Rīga: Tiesu namu aģentūra, 2013, 339.lpp.

pieteikumu, izņemot likumā noteiktos gadījumus, var iesniegt privātpersona, kuras tiesības vai tiesiskās intereses ir aizskartas vai var tikt aizskartas.

No minētās tiesību normas (APL 31.panta) izriet divas situācijas, kurās trešā persona var vērsties tiesā, pārsūdzot būvatļauju, proti:

- 1) ja privātpersonas tiesības vai tiesiskās intereses ir aizskartas vai var tikt aizskartas;
- 2) citos likumā noteiktos gadījumos.

Ja skrupulozi pieiet tiesību subjektu tiesiskajam institūtam, tad APL paredz divas pamatprasības, lai persona varētu izpildīt ar APL dotās tiesības un uzliktos pienākumus. Tās ir tiesībspēja un rīcībspēja,¹² kas kopā veido tiesību subjektivitāti.¹³ Kārlis Dišlers tiesībspēju raksturo kā pasīvu, ar likumu atzītu spēju būt par tiesību subjektu, savukārt rīcībspēju kā aktīvo spēju pašam kārtot tiesiskas attiecības, pašam personīgi pildīt tiesiskos pienākumus un realizēt subjektīvās tiesības.¹⁴ Administratīvi tiesisko attiecību subjekts ir tiesību subjekts, kuram administratīvās darbības veikšanai administratīvo tiesību normas piešķir tiesības un pienākumus.¹⁵ No APL 20.un 21.panta izriet, ka administratīvi procesuālā tiesībspēja un rīcībspēja piemīt privātpersonām, proti, fiziskajām personām, privāto tiesību juridiskajām personām vai šādu personu apvienībām. Šajā pētījumā tiek pieņemts, ka visiem darbā minētajiem tiesību subjektiem piemīt tiesībspēja un rīcībspēja, tādējādi tie var aizstāvēt savas tiesības un tiesiskās intereses valsts iestādēs un tiesās.

Apkopojot minēto, secināms, ka, noskaidrojot konkrētas personas, kurām ir tiesības apstrīdēt un pārsūdzēt būvatļauju, svarīgi ir konstatēt personas tiesību vai tiesisko interešu ierobežojuma vai aizskāruma esību, vai tā iespējamību nākotnē, izņemot likumā noteiktos gadījumus. Augstākā tiesa ir norādījusi, ka trešās personas pieaicināšana kalpo preventīvai individuālai aizsardzībai. Pieaicināšanas priekšnoteikums ir tas, vai administratīvā procesa rezultātā iestādē vai tiesā "var tikt aizskartas" personas (trešās personas) subjektīvās tiesības, vai nolēmums var uzlabot vai pasliktināt trešās personas tiesisko stāvokli; konkrēta aizskāruma iespējamība būtu pietiekoša. Tāpat, lai trešā persona varētu tikt pieaicināta lietā, ir pietiekoša viņas tiesiskā interese saglabāt esošo tiesisko vai faktisko stāvokli.¹⁶ Ja trešā persona iestādē nav bijusi pieaicināta un augstāka iestāde atzīst, ka personai nav subjektīvo tiesību apstrīdēt administratīvo aktu, savukārt persona vērstas tiesā, tad tiesa pieteikumu

¹² Administratīvā procesa likuma 19. – 23.pants, kas nosaka, kādām personām ir administratīvi procesuālā rīcībspēja un tiesībspēja, kā arī raksturo šos divus tiesību institūtus. Administratīvā procesa likums: LR likums. Pieejams: <http://likumi.lv/doc.php?id=55567> [aplūkots 2015.gada 25.maijā].

¹³ Stucka A. Administratīvās tiesības. Rīga: Juridiskā koledža, 2009, 51.lpp.

¹⁴ Dišlers K. Ievads administratīvo tiesību zinātnē. Rīga: Tiesu namu aģentūra, 2002, 112.lpp.

¹⁵ Stucka A. Administratīvās tiesības. Otrs, papildināts un pārstrādāts izdevums. Rīga: Juridiskā koledža, 2009, 49.lpp.

¹⁶ Augstākās tiesas Administratīvo lietu departamenta 2013.gada 8.augusta lēmuma lietā Nr.SKA-784/2013 7.punkts. Pieejams: <http://at.gov.lv/> [aplūkots 2016.gada 4.aprīlī].

interpretē kā pieteikumu par zemākas iestādes administratīvā akta pārsūdzēšanu un pārbauda, vai pieteicējam ir subjektīvās tiesības iesniegt pieteikumu. Ja tiesa atzīst, ka pieteicēja tiesības vai tiesiskās intereses ar attiecīgo administratīvo aktu nav aizskartas, tā atsakās pieņemt pieteikumu, pamatojoties uz APL 191.panta pirmās daļas 8.punktu.¹⁷

Lai personas pieteikums varētu tikt pieņemts un lieta izskatīta pēc būtības, tam ir jāatbilst vairākiem pieteikuma pieļaujamības kritērijiem.¹⁸ APL 191.panta pirmās daļas 8.punkts nosaka vienu no priekšnoteikumiem, proti, „personas *locus standi* jeb tiesisko spēju vērsties ar pieteikumu tiesā”.¹⁹ Ja pieteikumu iesniegusi persona, kurai nav tiesību pieteikumu iesniegt, tiesnesis atsakās pieņemt pieteikumu.

Salīdzinoši, *locus standi* priekšnosacījumus var definēt izmantojot vairākas pieejas: (1) subjektīvo tiesību pieeja, pēc kuras personai ir tiesības vērsties tiesā vienīgi savu tiesību vai tiesisko interešu aizskāruma gadījumā, (2) liberālākā pieeja - populārsūdzības (*actio popularis*) atzišana, (3) pa vidu tam atrodas *locus standi* priekšnosacījums, pēc kura personai ir tiesības vērsties tiesā tad, ja tai ir pamatota interese (*sufficient interest*).²⁰ Latvijas tiesību sistēmā tiek atzītas visas minētās pieejas.

Vērtējot lietas, kurās tiek apstrīdētas un pārsūdzētas būvatļaujas, personas *locus standi* noteikšanā jāņem vērā vairāku likumu normas, jo „subjektīvās tiesības ir no objektīvām tiesībām (materiālo tiesību normām) izrietošas tiesības prasīt no valsts kādu darbību vai atturēšanos no tās. Privātpersonas subjektīvo publisko tiesību priekšnoteikums ir objektīvo publisko tiesību esība. Citiem vārdiem sakot, subjektīvās publiskās tiesības vai tiesiskās intereses personai piešķir publisko tiesību norma”.²¹ Lai personas pieteikums tiktu pieņemts, ir jāpastāv pieteikuma objektīvajam pamatam, proti, administratīvās tiesas kompetence, administratīvā procesa būtība un pieteikuma priekšmets, kā arī subjektīvajam pamatam, proti, personas procesuālajai spējai vērsties administratīvajā tiesā.²² Tādējādi, kā izriet arī no APL 31.panta, personas *locus standi* priekšnosacījums ir privātpersonas tiesību vai tiesisko interešu aizskārums vai aizskāruma iespējamība, taču likumā ir paredzēts izņēmums no vispārīgā personas *locus standi*, kas var būt noteikts citos likumos.

¹⁷ Administratīvā procesa likuma komentāri. A un B daļa. Aut.kolektīvs Dr.iur. J.Briedes zin.red. Rīga: Tiesu namu aģentūra, 2013, 352.lpp.

¹⁸ Bērtaite I. Administratīvo tiesu prakse par pieteikuma pieļaujamību sabiedrības interesēs. Grām.: Inovāciju juridiskais nodrošinājums: Latvijas Universitātes 70.konferences rakstu krājums. Rīga: LU Akadēmiskais apgāds, 2012, 240.lpp.

¹⁹ Turpat. 240.lpp.

²⁰ Meiere S. Personas tiesības vērsties tiesā kā būtisks detālpilnvarojumu tiesiskuma kontroles elements. Grām.: Inovāciju juridiskais nodrošinājums: Latvijas Universitātes 70.konferences rakstu krājums. Rīga: LU Akadēmiskais apgāds, 2012, 106.lpp.

²¹ Administratīvā procesa likuma komentāri. A un B daļa. Aut.kolektīvs Dr.iur. J.Briedes zin.red. Rīga: Tiesu namu aģentūra, 2013, 376. – 377.lpp.

²² Turpat. 373.lpp.

Saskaņā ar “aizsargājošās normas” teoriju, publisko tiesību norma piešķir pieteicējam subjektīvās publiskās tiesības, ja tā uzliek pienākumu veikt noteiktu darbību vai atturēties no tās, šis pienākums kalpo arī individuālai tiesību aizsardzībai un pieteicējs pieder pie tiesīgi (aizsargāto) personu loka.²³ Lai noskaidrotu, vai personai ir tiesības kaut ko prasīt, jāizvērtē, vai šādas tiesības izriet no kādas tiesību normas. Savukārt, lai atzītu, ka ir aizskartas personas tiesiskās intereses, ir jānoskaidro piemērojamās tiesību normas mērķis, proti, vai tiesību norma izdota ar mērķi attiecīgajā tiesiskajā situācijā aizsargāt noteiktas personas individuālo interesi.²⁴ Ievērojot minēto, secināms, ka personas tiesības vērsties tiesā izriet no konkrētas tiesību normas, kura aizsargā personas individuālo interesi konkrētā situācijā. Tas, vai norma piešķir subjektīvās tiesības prasīt labvēlīga administratīvā akta izdošanu, tā kalpojot individuālai tiesību aizsardzībai, noskaidrojams normas interpretācijas ceļā.²⁵

Attiecībā uz gadījumiem, kad personu subjektīvās tiesības vērsties tiesā ir atrodamas citos likumos, jānorāda, ka aplūkojot būvatļauju pārsūdzēšanu, subjektīvo tiesību esības pamatojums ir atrodamas Latvijas Republikas Satversmē, 1998.gada 25.jūnija Orhūsas konvencijā par pieeju informācijai, sabiedrības dalību lēmumu pieņemšanā un iespēju griezties tiesu iestādēs saistībā ar vides jautājumiem (turpmāk – Orhūsas konvencija) un Vides aizsardzības likumā (turpmāk – VAL).

Būvniecības tiesības acīmredzami ir vides tiesību daļa. Minētais izriet jau no Būvniecības likuma mērķa, kas saskaņā ar jaunā Būvniecības likuma 2.pantu ir kvalitatīvas dzīves vides radīšana, nosakot efektīvu būvniecības procesa regulējumu, lai nodrošinātu ilgtspējīgu valsts ekonomisko un sociālo attīstību, kultūrvēsturisko un vides vērtību saglabāšanu, kā arī energoresursu racionālu izmantošanu. Būvniecības procesos neizbēgami tiek ietekmēta vide. Būvniecības jomā svarīgi ir ievērot arī teritorijas plānošanas normatīvos aktus, kuriem savukārt ir cieša saikne ar vides normatīviem, kas jāievēro plānojot un attīstot konkrētas teritorijas apbūvi. Juridiskajā literatūrā ir atrodamas arī tādas atziņas, ka vides aizsardzības tiesības un būvniecības tiesības ir administratīvo tiesību apakšnozares²⁶, kam viennozīmīgi piekrist nevar, jo ir daudzi privāttiesiski elementi. Taču, piemēram, Vācijā būvniecības tiesības tiek atzītas par publisko tiesību sevišķo materiālo administratīvo tiesību

²³ Augstākās tiesas Administratīvo lietu departamenta 2010.gada 17.decembra lēmuma lietā Nr.SKA-1032/2010 8.punkts. Pieejams: <http://at.gov.lv/> [aplūkots 2016.gada 4.aprīlī].

²⁴ Augstākās tiesas Administratīvo lietu departamenta Tiesu prakses vispārīnājums “Pieteikuma nepieņemšana vai tiesvedības izbeigšana lietā sakarā ar to, ka pieteikumu iesniegusi persona, kurai nav šādu tiesību”, 2006, 19.lpp. Pieejams: <http://at.gov.lv/> [aplūkots 2016.gada 4.aprīlī].

²⁵ Augstākās tiesas Administratīvo lietu departamenta 2010.gada 17.decembra lēmuma lietā Nr.SKA-1032/2010 10.punkts. Pieejams: <http://at.gov.lv/> [aplūkots 2016.gada 4.aprīlī].

²⁶ Vildbergs H.J, Krasts V. Salīdzinošās administratīvās tiesības: lietas un risinājumi. Mācību līdzeklis. Otrais, pārstrādātais un papildinātais izdevums. Rīga: Latvijas Universitāte, 2002, 1.lpp.

apakšnozari.²⁷ Būvniecības tiesības varētu tikt atzītas gan par sevišķu administratīvo tiesību apakšnozari, jo būvniecības tiesībās konstatējami vairāki publiski tiesiski elementi, gan par sevišķu civiltiesību apakšnozari, jo pastāv arī privāttiesiski elementi, īpaši attiecībā uz īpašumu tiesisko regulējumu.

Runājot par vides tiesībām, ir diezgan sarežģīti nošķirt tiesību nozari, pie kuras tās būtu pieskaitāmas. Silvija Meiere atzīst, ka mūsdienās tiesību piemērotājiem arvien biežāk nākas saskarties ar starpdisciplinārām jomām, kas tikai daļēji sakņojas tiesību sistēmā, par tādām atzīstot vides aizsardzību un attīstības plānošanu.²⁸ Vides tiesības kā tiesību joma neiekļaujas tradicionālo tiesību nozaru robežās: vides tiesības ir ietvertas gan publiskajās tiesībās, gan privātajās tiesībās un krimināltiesībās. Pat tad, ja vides tiesību būtība atrodas administratīvajās tiesībās, nedrīkst nenovērtēt privāto vides tiesību, īpaši vides garantiju tiesību nozīmi un attīstības iespējas, kā arī no publiskajām tiesībām daļēji izstumto kaimiņtiesību nozari.²⁹ Vides tiesības iekļaujas gan privātajās tiesībās, gan publiskajās tiesībās, un tā ir atzīstama par starpdisciplināru nozari. Savukārt būvniecības tiesību vieta tiesiskajā sistēmā ir līdzīga vides tiesībām, būtībā tās ir ļoti cieši saistītas, jo būvniecības tiesības nevar pastāvēt un tiesiski darboties bez vides tiesību normatīvajiem aktiem.

Augstākā tiesa ir atzinusi, ka būvniecība var radīt saistības privāto tiesību jomā un vienlaikus būt arī publiski tiesisko attiecību priekšmets. Veicot būvniecību, personas pienākums ir ievērot gan publisko tiesību normu prasības būvniecībā, gan arī citu personu privātās tiesības, piemēram, persona nedrīkst, būvējot savu būvi, sabojāt citai personai piederošu būvi un tādējādi aizskart tās īpašuma tiesības.³⁰ Būvniecības procesā svarīgi ir ievērot visus būvniecību regulējošos tiesību aktus, lai vēlāk nerastos problēmas attiecībās gan ar valsti, gan citiem sabiedrības locekļiem. Taču būvniecību regulējošās tiesību normas nav vienīgās, kuras ir jāņem vērā. Kā tika minēts iepriekš, svarīgi ir ievērot vides tiesību normatīvos aktus, taču papildus ir jāņem vērā arī personas pamattiesības.

Būvniecības joma ir cieši saistīta ar sabiedrības interesēm un tiesībām uz labvēlīgu vidi un privātpersonas īpašuma tiesībām. Jebkurā gadījumā būvniecības process skar kādu daļu sabiedrības, jo „būvniecības rezultātā radītajam objektam parasti ir ilglaicīguma raksturs. Līdz ar to būvniecības procesi ir būtiski gan no ekonomiskā, gan arī no cilvēktiesību viedokļa. Šajā procesā nereti kolidē pretējas tiesības un intereses, proti, no vienas puses tās ir privātpersonas

²⁷ Vildbergs H.J, Krasts V. Salīdzinošās administratīvās tiesības: lietas un risinājumi. Mācību līdzeklis. Otrais, pārstrādātais un papildinātais izdevums. Rīga: Latvijas Universitāte, 2002, 3.lpp.

²⁸ Meiere S. Vides aizsardzības principu tiesiskais raksturs un to ievērošana lēmumu pieņemšanā. Grām.: Aktuālās tiesību realizācijas problēmas: Latvijas Universitātes 69.konferences rakstu krājums. Rīga: LU Akadēmiskais apgāds, 2011, 83.lpp.

²⁹ Meseršmits K., Meiere S., Ūsiņa E., Eiropas vides tiesības. Eiropafakultātes Rīgas centrs, 2003, 4.lpp.

³⁰ Augstākās tiesas Administratīvo lietu departamenta 2011.gada 17.februāra sprieduma lietā Nr.SKA-39/2011 7.punkts. Pieejams: www.tiesas.lv [aplūkots 2016.gada 4.aprīlī].

īpašuma tiesības, no otras puses – sabiedrības tiesības uz labvēlīgu vidi”,³¹ tādējādi svarīgi ir ņemt vērā arī personu pamattiesības, kuras Latvijas Republikā garantē gan Satversme, gan arī Eiropas Savienības normatīvie akti – Līguma par Eiropas Savienību 3.pants, kurā cita starpā ir noteikts uzdevums panākt „vides augsta līmeņa aizsardzību un tās kvalitātes uzlabošanu”, un Eiropas Savienības Pamattiesību harta, kurā saistībā ar vidi ir ietverts un par vispāratzītu tiek uzskatīts princips, saskaņā ar kuru „augstam vides aizsardzības līmenim un vides kvalitātei jābūt integrētai Savienības politikā un jābūt nodrošinātai saskaņā ar ilgtspējīgas attīstības principu”³².³³ Eiropas Savienība ir apņēmusies aizsargāt gan personu pamattiesības, gan vidi augstā līmenī. Eiropas Savienība konstitucionālā līmenī ir piešķirusi vides aizsardzībai unikālu statusu, kā nepieciešamu sastāvdaļu politikā.³⁴ Viens no būtiskākajiem divdesmitā gadsimta pavērsieniem ir cilvēktiesību un vides tiesību atzīšana par pamatvērtībām. Ir atzīts, ka vides tiesības neiekļaujas nevienā no kategorijām jeb cilvēktiesību paaudzēm.³⁵ Kopš 1992.gada ANO Riodežaneiro konferences starptautiskā mērogā par vienu no vides aizsardzības politikas pamatprincipiem kļuvis ilgtspējīgas attīstības princips. Daudzas valstis, tostarp Latvija, ir vienojušās, ka, balstoties uz šo principu, tās veidos savu vides politiku, pieņems lēmumus, plānos vides, sociālo un ekonomisko attīstību.³⁶

Tiesības uz īpašumu, ko garantē Satversmes 105.pants, un tiesības dzīvot labvēlīgā vidē, ko garantē Satversmes 115.pants, ir tās personas pamattiesības, kuras tieši ietekmē būvniecības tiesības. Var rasties situācijas, kad ar izdoto būvatļauju tiek aizskartas citas personas tiesības uz īpašumu, piemēram, būvējot tā, ka tas aizskar blakus esošos īpašumus, kā arī tiesības dzīvot labvēlīgā vidē, kas sevī ietver gan būvatļaujas izdošanas procesuālo atbilstību vides tiesībām, piemēram, sabiedrības līdzdalības tiesības, gan materiālo vides tiesību ievērošanu būvatļaujas izdošanā. Vides un būvniecības tiesībās tik nozīmīgā ilgtspējīgas attīstības principa kontekstā būtiski, ka Satversmes 105. un 115.pants darbotos kā savstarpēji līdzsvarojošas normas. Savukārt Satversmes 115.panta izpratnei nozīmīga ir

³¹ Litvins G., Markovskis K., Von Renner E., Statkus S. Sabiedrības līdzdalība teritorijas plānošanas un būvniecības jautājumos. Sabiedriskās politikas centrs PROVIDUS, 2008., 5.lpp. Pieejams: http://providus.lv/article_files/1780/original/Lidzdalib_MAKETS1%281%29.pdf?1332860156 [aplūkots 2015.gada 25.maijā].

³² Eiropas Savienības Pamattiesību harta. *Oficiālais Vēstnesis*, C303, 2007. 37.pants.

³³ Latvijas Republikas Satversmes komentāri. VIII nodaļa. Cilvēka pamattiesības. Aut.kolektīvs. 721.lpp.

³⁴ Hayward T. *Constitutional Environmental rights*. United States: Oxford University Press, 2005, p.165.

³⁵ Birnie P., Boyle A., Redgwell G. *International law & Environment*. Third edition. New York: Oxford University Press, 2009.

³⁶ Meiere S. Teritorijas plānošana kā vides aizsardzību nodrošinošs līdzeklis: tiesiskais regulējums un ar to saistītās problēmas. Grām.: Latvijas Universitātes raksti 657.sējums. Juridiskā zinātne. Rīga: “Zinātne”, Latvijas Universitāte, 2003, 19.lpp.

atziņa, ka valsts konstitucionālo pienākumu aizsargāt vidi strukturē vides aizsardzības principi un sabiedrības procesuālās vides tiesības.³⁷

Latvijas Republikas Satversmes 105.pants nosaka, ka ikvienam ir tiesības uz īpašumu, kā arī to, ka īpašumu nedrīkst izmantot pretēji sabiedrības interesēm. Īpašuma tiesības var ierobežot vienīgi saskaņā ar likumu. Īpašuma piespiedu atsavināšana sabiedrības vajadzībām pieļaujama tikai izņēmuma gadījumos uz atsevišķa likuma pamata pret taisnīgu atlīdzību. Latvijas Republikas Satversmes 115.pants nosaka, ka valsts aizsargā ikviena tiesības dzīvot labvēlīgā vidē, sniedzot ziņas par vides stāvokli un rūpējoties par tās saglabāšanu un uzlabošanu. Satversmes 115.pants, pirmkārt, valstij uzliek par pienākumu izveidot un nodrošināt efektīvu vides aizsardzības sistēmu un, otrkārt, tas indivīdam noteiktā kārtībā piešķir tiesības iegūt vides informāciju un līdzdarboties ar vides izmantošanu saistītu lēmumu pieņemšanas procesā.³⁸ No Satversmes 115.panta arī izriet ikviena sabiedrības locekļa tiesības vērsties tiesā vides tiesību aizsardzībai, no tā izriet arī *locus standi* interpretācija. Kā atzīts Satversmes 115.panta komentāros, „nepieciešamība pēc plašas *locus standi* interpretācijas izriet no vides jomas specifikas”³⁹. Satversmes 115.pantā ietvertajā tiesību normā blakus valsts pienākumam rūpēties par vides saglabāšanu vienlaikus neapšaubāmi ir nostiprinātas arī personas subjektīvās tiesības uz labvēlīgu vidi.⁴⁰ Viena no būtiskajām kļūdām Satversmes 115.panta interpretācijā (kas ir nozīmīgi, noskaidrojot trešo personu subjektu loku) ir uzskatīt, ka Satversmes 115.pantā noteiktās tiesības ir vērstas tikai uz cilvēka kā fiziskas būtnes tiesību un dzīves kvalitātes nodrošināšanu, ka šīs tiesības pēc savas būtības nevalstiskās vides organizācijas baudīt nevar.⁴¹ Tiesības uz labvēlīgu vidi nav “sastingušas”. Globālo vides problēmu iespaidā ļoti strauji mainās izpratne par cilvēktiesību, tostarp tiesību uz labvēlīgu vidi, individuālo raksturu, atzīstot, ka tās var izmantot arī kolektīvu (sabiedrības) labumu aizsardzībai.⁴²

VAL 9.panta trešā daļa paredz, ka sabiedrība ir tiesīga apstrīdēt un pārsūdzēt valsts iestādes vai pašvaldības administratīvo aktu vai faktisko rīcību, kas neatbilst vides normatīvo aktu prasībām, rada kaitējuma draudus vai kaitējumu videi. No VAL 6.panta pirmās daļas izriet, ka ar jēdzienu “sabiedrība” likumā saprotama ikviena privātpersona, kā arī personu

³⁷ Meiere S. Ilgtspējīgas attīstības princips Satversmes tiesas praksē. Grām.: Politika un tiesības. Tiesību juridiskās prakses ilgtspējīga attīstība. Rakstu krājums. Rīga: LU Akadēmiskais apgāds, 2012, 44.lpp.

³⁸ Vildbergs H.J., Feldhūne G. Atsauces Satversmei: mācību līdzeklis. Rīga: Latvijas Universitāte, 2003, 178.lpp.

³⁹ Latvijas Republikas Satversmes komentāri. VIII nodaļa. Cilvēka pamattiesības. Aut.kolektīvs. 734.lpp.

⁴⁰ Čepāne I. Konstitucionālās sūdzības īpatnības vides aizsardzības lietās. Grām.: Aktuālās cilvēktiesību aizsardzības problēmas. Konstitucionālā sūdzība. Satversmes tiesas 2008. un 2009.gada konferenču materiālu krājums. Rīga: Tiesu namu aģentūra, 2010., 133.lpp.

⁴¹ Čepāne I. Sabiedrības tiesību aizsardzības efektivitāte teritorijas plānošanas lietās. Grām.: Aktuālās cilvēktiesību aizsardzības problēmas. Konstitucionālā sūdzība. Satversmes tiesas 2008. un 2009.gada konferenču materiālu krājums. Rīga: Tiesu namu aģentūra, 2010, 80.lpp.

⁴² Turpat, 81.lpp.

apvienības, organizācijas un grupas. Likums neparedz nekādus sabiedrības pārstāvjiem izvirzāmus papildu kritērijus, atbilstība kuriem būtu jāpārbauda, ja sabiedrības pārstāvji vērsas tiesā ar prasījumu novērst vides normatīvo aktu pārkāpumu vai kaitējumu (kaitējuma draudus) videi. VAL 9.panta trešā daļa ir viens no APL 31.panta otrajā daļā paredzētajiem izņēmumiem, kad pieteikumu tiesā var iesniegt, aizsargājot nevis savas, bet gan citu personu tiesības vai tiesiskās intereses. Tādējādi Latvija ir izvēlējusies ļoti atvērtu pieeju, ieviešot nacionālajās tiesībās Orhūsas konvencijas 9.pantu. Likumdevējs tādējādi ir akcentējis sabiedrībai svarīgu un sensitīvu jomu, kurā nepieciešama pastiprināta tiesiskā aizsardzība.⁴³ Ar Orhūsas konvenciju valstīm ir uzlikts pienākums nodrošināt sabiedrības pieeju vides informācijai, sabiedrības iesaistīšanu ar vidi saistītu lēmumu pieņemšanā, kā arī iespēju vērsties tiesu iestādēs, ja kāda no tiesībām netiek pienācīgi nodrošināta. Orhūsas konvencijas noteikumi ietver tikai minimālo standartu. Konvencija ne vien neierobežo, bet pat aicina dalībvalstis īstenot pasākumus, kas nodrošina plašāku piekļuvi informācijai, lielāku sabiedrības līdzdalību lēmumu pieņemšanā un plašākas iespējas vērsties tiesā.⁴⁴ Jāatzīmē, ka Orhūsas konvencija tieši attiecas uz vides tiesībām, nevis būvniecības tiesībām un būvatļauju apstrīdēšanu un pārsūdzēšanu. Tomēr Orhūsas konvencijas regulējums ir jāņem vērā vērtējot būvatļaujas izdošanas procesu caur vides tiesību prizmu un Latvijas vides tiesisko regulējumu. Latvijā Orhūsas konvencija tika ratificēta 2002.gada 18.aprīlī.

Personas *locus standi* vides jomā nav saistāms ar personas subjektīvo publisko tiesību esošu vai iespējamu aizskārumu.⁴⁵ Latvijas tiesu praksē, atbilstoši VAL un Orhūsas konvencijai, *locus standi* vides jomā atzīts fiziskām un juridiskām personām, šo personu apvienībām, proti, biedrībām, organizācijām, grupām, tajā skaitā arī politiskām partijām⁴⁶. Latvijā tiesības vērsties tiesā vides aizsardzības interesēs ir ikvienai personai, gan fiziskajai personai, gan privāto tiesību juridiskajai personai, un juridisko personu dibināšanas dokumentiem un tajos definētajiem darbības mērķiem šajā ziņā nav nozīmes.⁴⁷

⁴³ Augstākās tiesas Administratīvo lietu departamenta Tiesu prakses apkopojums teritorijas plānošanas, būvniecības un vides lietās, 2013, 54.lpp. Pieejams: <http://at.gov.lv/> [aplūkots 2016.gada 4.aprīlī]. Augstākās tiesas Administratīvo lietu departamenta 2010.gada 31.marta lēmuma lietā Nr.SKA-325/2010 7.punkts (nepublicēts materiāls).

⁴⁴ Čepāne I. Sabiedrības tiesību aizsardzības efektivitāte teritorijas plānošanas lietās. Grām.: Aktuālās cilvēktiesību aizsardzības problēmas. Konstitucionālā sūdzība. Satversmes tiesas 2008. un 2009.gada konferenču materiālu krājums. Rīga: Tiesu namu agentūra, 2010., 83.lpp.

⁴⁵ Bērtaite I., Administratīvo tiesu prakse par pieteikuma pieļaujamību sabiedrības interesēs. Grām.: Inovāciju juridiskais nodrošinājums: Latvijas Universitātes 70.konferences rakstu krājums. Rīga: LU Akadēmiskais apgāds, 2012, 236.lpp.

⁴⁶ Sk. Augstākās tiesas Administratīvo lietu departamenta 2010.gada 31.marta lēmumu lietā Nr.SKA-325/2010 7.punkts (nepublicēts materiāls).

⁴⁷ Sk. Augstākās tiesas Administratīvo lietu departamenta 2015.gada 29.aprīļa sprieduma lietā Nr.SKA-77/2015 10.punktu. Pieejams: <http://at.gov.lv/> [aplūkots 2016.gada 29.februārī], 2010.gada 31.marta lēmuma lietā Nr.SKA-325/2010 7.punktu (nepublicēts materiāls), 2012.gada 30.oktobra sprieduma lietā Nr.SKA-139/2012 30.punktu. Pieejams: <http://at.gov.lv/> [aplūkots 2016.gada 29.februārī].

Apkopojot minēto, secināms, ka trešās personas, kurām ir tiesības apstrīdēt un pārsūdzēt būvatļauju ir privātpersonas (APL 1.panta astotajā daļā noteikts, ka privātpersona ir fiziskā persona, privāto tiesību juridiskā persona vai šādu personu apvienība), kuru tiesības vai tiesiskās intereses ir vai var tikt aizskartas, kā arī sabiedrība (fiziska persona, juridiska persona vai šādu personu apvienība, arī politiska partija), gadījumos, kad pārkāpti vides normatīvie akti vai radīts kaitējums (kaitējuma draudi) videi.

Attiecībā uz privātpersonām, kuru tiesības vai tiesiskās intereses tiek vai var tikt aizskartas, jānorāda, ka tiesu praksē visbiežāk šīs personas ir “kaimiņi”. Judikatūrā arī atzītas “kaimiņu tiesības”, norādot, ka kaimiņa tiesības uz īpašumu ir galvenais pamats, kas ļauj kādai personai iebilst pret citai personai izsniegtu atļauju būvēt.⁴⁸ Augstākās tiesas Administratīvo lietu departaments ir atzinis, ka lietās, kurās tiek vērtēts būvniecības tiesiskums, ar būvniecību iespējami skarto personu subjektīvās tiesības vērsties ar pieteikumu tiesā var tikt pamatotas ar individuālo īpašuma tiesību aizskārumu vai arī ar nepieciešamību izvērtēt vides aizsardzības jautājumus. To, kuras no minētajām tiesībām lietā ir piemērojamas, nosaka konkrētās lietas apstākļi.⁴⁹

Praksē svarīgi ir nošķirt vai konkrētājās lietās tiek aizskartas personas subjektīvās tiesības vai tiesiskās intereses, vai persona aizstāv vides tiesiskās intereses, jo, pirmkārt, tādējādi tiek noskaidrots, vai personai vispār ir tiesības vērsties tiesā, otrkārt, tiek nošķirts, ko persona ir tiesīga prasīt gan iestādei, gan tiesai, un, visbeidzot, kā arī atzinusi Augstākā tiesa, „atļauja būvēt skar ne tikai atļaujas adresātu, bet arī citu personu tiesības un tiesiskās intereses, kas ir vienlīdz nozīmīgas un aizsargājamas, līdz ar to, tiesas kompetencē ir samērot šīs intereses un nepieļaut nepamatotu aizskārumu kādai no tām. Turklāt jāņem vērā tas, ka ar būvniecību saistītie tiesas procesi var radīt būtiskus zaudējumus kādam no procesa dalībniekiem, tādējādi svarīgi ir pēc iespējas risināt šos jautājumus jau pieteikuma pieņemšanas stadijā, apsverot jautājumu par publisko subjektīvo tiesību esamību konkrētajā gadījumā”.⁵⁰ Svarīgs *locus standi* uzdevums ir norobežot šīs personas, lai tiktu ievērots tiesiskums, tādējādi pasargājot tiesu no pārpludināšanas ar lietām par abstraktiem jautājumiem.⁵¹

⁴⁸ Augstākās tiesas Administratīvo lietu departamenta 2006.gada 22.jūnija spriedums lietā Nr.SKA-255. Pieejams: <http://at.gov.lv/> [aplūkots 2016.gada 29.februārī].

⁴⁹ Bērtaite I., Administratīvo tiesu prakse par pieteikuma pieļaujamību sabiedrības interesēs. Grām: Inovāciju juridiskais nodrošinājums: Latvijas Universitātes 70.konferences rakstu krājums. Rīga: LU Akadēmiskais apgāds, 2012, 237.lpp.

⁵⁰ Augstākās tiesas Administratīvo lietu departamenta 2006.gada 22.jūnija sprieduma lietā Nr.SKA-255 14.2.1.punkts. Pieejams: <http://www.at.gov.lv> [aplūkots 2015.gada 23.maijā]

⁵¹ Meiere S. Personas tiesības vērsties tiesā kā būtisks detālplānojumu tiesiskuma kontroles elements. Grām.: Inovāciju juridiskais nodrošinājums: Latvijas Universitātes 70.konferences rakstu krājums. Rīga: LU Akadēmiskais apgāds, 2012, 105.lpp.

Apkopojot minēto, secināms, ka subjektu loks, kuri var apstrīdēt un pārsūdzēt būvatļauju ir ļoti plašs. Būvatļauju var apstrīdēt un pārsūdzēt gan fiziska, gan juridiska persona un šādu personu apvienība, kuras tiesības vai tiesiskās intereses būvatļauja skar vai var skart, bet, ja tiek konstatēta neatbilstība vides normatīvajiem aktiem, kaitējums (kaitējuma draudi) videi, tad šādas tiesības, atbilstoši VAL 9.pantam, ir ikvienam sabiedrības loceklim, neizvirzot tam nekādus papildus subjektīvos kritērijus.

Pētot tiesu praksi, secināms, ka visbiežāk būvatļaujas apstrīd un pārsūdz tieši privātpersonas, izmantojot “kaimiņa” tiesības (gan īpašumtiesības, gan tiesības dzīvot labvēlīgā vidē), un sabiedrība (dažādas personu apvienības, biedrības, juridiskās personas, kā arī retākos gadījumos fiziskās personas) par vides tiesību pārkāpumiem. Līdz ar to apakšnodaļās tiks aplūkots “kaimiņa” tiesību jēdziens un vieta būvniecības tiesiskajā regulējumā, kā arī sabiedrības tiesības darboties vides aizsardzības interesēs.

1.2. „Kaimiņu” tiesības

Kā minēts iepriekš, viena no tiesību subjektu grupām, kura var apstrīdēt un pārsūdzēt būvatļauju, ir „kaimiņi”. Šajā apakšnodaļā tiks aplūkots „kaimiņu tiesību” apjoms un specifika būvniecības jomā.

No APL 20., 21., 28., 31.un 1.panta astotās daļas regulējuma izriet, ka ar jēdzienu “kaimiņš” tiek saprastas gan fiziskas, gan juridiskas personas un šādu personu apvienības. Tiek lietots jēdziens „kaimiņš”, lai konkretizētu to subjektu loku, kuri kā trešā persona var apstrīdēt un pārsūdzēt būvatļauju.

Jau romiešu tiesībās divu kaimiņu, zemes īpašnieku, savstarpējās attiecības noteica princips – „kas savas tiesības izlieto, tas nevienam nekaitē”. Kopumā, romiešu īpašuma tiesībās atrodamie ierobežojumi ar likumdošanas aktiem ir galvenokārt kaimiņu interesēs.⁵² Kaimiņš ir cilvēks, kas dzīvo blakus vai tuvējā istabā, dzīvoklī, mājā, tāds, ar ko ir kopēja robeža, māju robežas jeb tuvējo kaimiņmāju saimnieks, arī tuvāko kaimiņmāju iedzīvotāji.⁵³ Būvniecības tiesiskajās attiecībās jēdziens „kaimiņš” ir piemērojams nevis sadzīviskā, bet juridiskā nozīmē. Būvniecības tiesiskajās attiecībās šī jēdziena saturs ir piepildāms pēc faktiskajiem apstākļiem, konstatējot esošā vai iespējamā aizskāruma būtiskumu.⁵⁴ Ņemot vērā minēto, secināms, ka ar “kaimiņu” juridiskā nozīmē tiek saprasti tiesību subjekti, kuri dzīvo ne tikai tieši blakus, bet arī tālāk no vietas, kur plānota būvniecība, tādējādi, svarīgs faktors ir

⁵² Krampuža I. Kaimiņš kā trešā persona būvniecības procesā. Jurista Vārds, 2010. 5.janvāris, nr.1 (596). Pieejams: <http://www.juristavards.lv> [aplūkots 2015.gada 18.aprīlī].

⁵³ Turpat.

⁵⁴ Turpat.

esošs vai iespējams personas tiesību vai tiesisko interešu aizskārums. Dzīve ir pierādījusi, ka nekontrolēta nekustamā īpašuma izmantošana var radīt konfliktu starp zemes gabala īpašnieku, kurš grib savu zemi apbūvēt, un kaimiņos esošo īpašumu saimniekiem vai iedzīvotājiem, kuru tiesības vai tiesiskās intereses šāda būvniecība var ietekmēt.⁵⁵

Kaimiņu tiesības apstrīdēt un pārsūdzēt būvatļauju izriet no Būvniecības likuma 14.panta devītās daļas, Vides aizsardzības likuma 9.panta otrās daļas, kā arī vispārīgi no APL regulējuma par personas tiesībām iesniegt pieteikumu tiesā. Latvijas tiesībās jēdziens „kaimiņu tiesības” nostiprinājās un tika atzīts *expressis verbis* ar Latvijas Republikas Augstākās tiesas Administratīvo lietu departamenta 2006.gada 22.jūnija spriedumu administratīvajā lietā Nr.SKA-255, jeb tā dēvēto „Saburovas lietu”⁵⁶. Tiesa spriedumā atzina, ka tiesības uz īpašumu ir individuāla rakstura tiesības, pamatā tās ir kaimiņa tiesības, kas ļauj kādai personai iebilst pret citai personai izsniegtu atļauju būvēt. Tiesa uzskatīja, ka tiesības uz īpašumu ir piemērojamas paplašināti, par kaimiņu atzīstot ne tikai tādu personu, kuras īpašums robežojas ar ietekmes objektu, bet arī personu, kura pastāvīgi vai ilgstoši uzturas objekta ietekmes zonā. Īrnieks un nomnieks kaimiņa tiesību īstenošanā pielīdzināmi īpašniekam. Šāda atziņa atrodama arī Vācijas tiesību doktrīnā.⁵⁷ No minētā tiesas sprieduma izriet, ka būvatļauju apstrīdēt/pārsūdzēt ir tiesīgas personas, kuras dzīvo kaimiņos, kā arī tās personas, kuras nedzīvo kaimiņos, bet uzturas objekta ietekmes zonā. Svarīgs ir fakts, ka „kaimiņu tiesības” tiek atzītas arī īrniekiem un nomniekiem. Arī turpmākā tiesu prakse konsekventi atzīst „kaimiņu tiesības”, ja pieteicējs uz tām norāda, tās tiek konstatētas un ir pamatotas.

Pamatojoties uz Latvijas Republikas normatīvajiem aktiem un Latvijā nostiprinājušos judikatūru, kaimiņiem ir tiesības būvatļaujas apstrīdēšanas/pārsūdzēšanas procesā, tomēr, lai vērstos iestādē un tiesā, ar to vien, ka persona ir kaimiņš, nepietiks, lai tiesa atzītu par pamatotu personas pieteikumu tiesā. Tādējādi jānoskaidro, uz kāda pamata persona, izmantojot „kaimiņa tiesības”, var vērsties iestādē un tiesā, apstrīdot un pārsūdzot būvatļauju.

Sākotnēji ir jākonstatē subjektīvo publisko tiesību aizskārums. Kā atzinis Augstākās tiesas Administratīvo lietu departaments, „administratīvā lieta ierosināma vienīgi tādos gadījumos, kad pieteikumu tiesā iesniegusi persona, kurai saskaņā ar likumu ir šādas tiesības savukārt, ja pieteikumu tiesā iesniegusi persona, kurai nav šādu tiesību, tiesai nav pamata

⁵⁵ Litvins G., Markovskis K., Statkus S., Renner E. Sabiedrības līdzdalība teritorijas plānošanas un būvniecības jautājumos. Rīga: Sabiedriskās politikas centrs PROVIDUS, 2008, 9.lpp.

⁵⁶ Augstākās tiesas Administratīvo lietu departamenta 2006.gada 22.jūnija spriedums lietā Nr.SKA-255. Pieejams: <http://www.at.gov.lv> [aplūkots 2015.gada 23.maijā].

⁵⁷ Augstākās tiesas Administratīvo lietu departamenta 2006.gada 22.jūnija sprieduma lietā Nr.SKA-255 14.2.2.punkts. Pieejams: <http://www.at.gov.lv> [aplūkots 2015.gada 23.maijā].

veikt kontroli pār iestādes izdotā administratīvā akta vai faktiskās rīcības tiesiskumu”⁵⁸. Tiesnesim, pieņemot pieteikumu, bet tiesai, izskatot lietu, ir jāpārbauda, vai trešajai personai, kura iesniedz pieteikumu par būvatļaujas atcelšanu, ir subjektīvās tiesības iesniegt pieteikumu. Pieteikumā trešajai personai ir jānorāda pieteikuma pamats – kā būvatļaujas izdošana vai būvatļaujas darbība pārkāpj tās konkrētās subjektīvās tiesības. Tikai tā tiesnesis var atrast tiesību normu, kura izšķir, vai šādā faktiskā situācijā trešajai personai ir piešķirtas subjektīvās tiesības un vai no šo tiesību neievērošanas trešajai personai ir radušās atbilstošas tiesības prasīt aizsardzību tiesā.⁵⁹ Ar subjektīvām tiesībām tiek saprastas subjektam tiesību normā piešķirtās tiesības prasīt savu interešu ievērošanu un šā mērķa sasniegšanai tiesības prasīt no citiem noteiktas darbības izpildi, paciešanu vai atturēšanos no tās.⁶⁰ Kā tiek minēts Vācu tiesību literatūrā, lai apstiprinātu, ka pastāv subjektīvās publiskās tiesības, apstiprinoši jāatbild uz diviem jautājumiem: (1) vai pārvaldei ir likumā noteikts tiesisks pienākums, (2) vai pārvaldes tiesiskais pienākums aizstāv arī atsevišķu indivīdu intereses.⁶¹ No minētā var secināt, ka „kaimiņu tiesības” izlietojamas, konstatējot subjektīvo publisko tiesību aizskārumu, proti, tādu tiesību vai tiesisko interešu aizskārumu, kas tiek aizsargāts ar likumu. Indivīdam jāpamato, kā būvatļauja negatīvi ietekmē viņam ar normatīvajiem aktiem garantētās tiesības vai tiesiskās intereses.

„Kaimiņa tiesības” var izmantot, pamatojoties uz īpašumtiesību aizskārumu. Visprecīzāk tas tiek izskaidrots Augstākās tiesas Administratīvo lietu departamenta spriedumā „Saburovas lietā”, proti, „lietas, kas izriet no būvniecības tiesiskajām attiecībām, pamatā ir izvērtējamas caur personas tiesībām uz īpašumu. Arī Eiropas Cilvēktiesību tiesa atzinusi, ka būvatļaujas izsniegšanas process noteiktai personai, kura iebilst pret būvatļaujas izsniegšanu, ietekmē arī kaimiņu civilās tiesības”⁶². Īpašumtiesības tiek aizskartas, piemēram, ja jauncelāmā būve uzbūvēta uz kaimiņa robežas ar trešās personas īpašumu un apēno kaimiņa zemesgabalu (tiesa atzina, ka kaimiņa tiesības tiek reāli aizskartas)⁶³, kā arī, kad pieteikumu tiesā iesniegusi nama iedzīvotāja par to, ka attiecībā uz nama iekšpagalma apbūvi ir izsniegta būvatļauja, saskaņā ar kuru atļauta sešu stāvu dzīvojamās mājas un apakšzemes autostāvvietas

⁵⁸ Tiesu prakses vispārinājums. Pieteikuma nepieņemšana vai tiesvedības izbeigšana lietā sakarā ar to, ka pieteikumu iesniegusi persona, kurai nav šādu tiesību. 4.lpp. Pieejams: www.at.gov.lv [aplūkots 2015.gada 25.maijā].

⁵⁹ Augstākās tiesas Administratīvo lietu departamenta 2010.gada 22.februāra sprieduma lietā Nr.SKA-46/2010 9.punkts. Pieejams: www.tiesas.lv [aplūkots 2016.gada 4.aprīlī].

⁶⁰ Krampuža I. Kaimiņš kā trešā persona būvniecības procesā. Jurista Vārds, 2010. 5.janvāris nr.1 (596). Pieejams: <http://www.juristavards.lv> [aplūkots 2015.gada 18.aprīlī]

⁶¹ Paine J.F. Vācijas vispārīgās administratīvās tiesības. Ceturtais pārstrādātais izdevums. Rīga: Tiesu namu aģentūra, 2002, 76.lpp.

⁶² Augstākās tiesas Administratīvo lietu departamenta 2006.gada 22.jūnija sprieduma lietā Nr.SKA-255 14.2.punkts. Pieejams: <http://www.at.gov.lv> [aplūkots 2015.gada 23.maijā]

⁶³ Administratīvās apgabaltiesas 2009.gada 15.janvāra spriedums lietā Nr.A42368406. Pieejams: www.tiesas.lv [aplūkots 2016.gada 4.aprīlī].

būvniecība (tiesa atzina, ka būvatļauja būtiski aizskar personas tiesības uz īpašumu)⁶⁴, arī būvniecība daudzdzīvokļu namā vienu stāvu virs pieteicēja aizskar vai var aizskart pieteicēja tiesības un tiesiskās intereses, jo pieteicēja īpašums robežojas ar būvobjektu⁶⁵. No Satversmes 105.panta izriet, ka ikvienam ir tiesības uz īpašumu. Kā secinājusi Satversmes tiesa, šī konstitucionālā tiesību norma, līdzīgi kā Eiropas Cilvēka tiesību un pamatbrīvību aizsardzības konvencijas 1.protokola 1.pants, paredz gan īpašuma tiesību netraucētu īstenošanu, gan arī valsts tiesības sabiedrības interesēs ierobežot īpašuma izmantošanu. Taču šādam ierobežojumam ir jābūt noteiktam ar likumu, jāpastāv leģitīmam mērķim un tam ir jābūt samērīgam.⁶⁶

Apstrīdēt un pārsūdzēt būvatļauju “kaimiņš” varētu arī situācijā, kad saskaņā ar likumu būvatļaujas adresātam pirms būvniecības bija jāsaņem atļauja jeb saskaņojums no “kaimiņa” par būvniecības veikšanu, bet tas nav izdarīts. Vācijas tiesībās vispār atzīta ir būvniecības tiesību funkcija aizsargāt kaimiņu tiesības uz sānu robežām, ugunsdrošību, skursteņu veidiem, apbūvju izmantošanu, garāžu un atsevišķu laukumu ierīkošanu, savukārt netiek atzīta kaimiņu tiesību aizsardzība uz būves logu attālumiem, stāvu daudzumu un augstumu.⁶⁷ Pienākumi, kas nosaka saskaņot kādas darbības ar kaimiņiem, galvenokārt izriet no Civillikuma Lietu tiesību daļas⁶⁸, taču pienākumi ir paredzēti arī citos likumos, piemēram, Dzīvokļu īpašuma likuma 11.pantā. Saskaņojumi var būt noteikti arī konkrētu pašvaldību apbūves noteikumos. Kā atzinuši Providus pētnieki, iepazīstoties ar vairāku pašvaldību apbūves noteikumiem, liela daļa Civillikumā regulēto gadījumu ir minēti arī saistošajos noteikumos, tādējādi atvieglojot darbu gan būvvaldei, gan potenciālajiem būvētājiem.⁶⁹ Ir secināms, ka pamatnoteikumi, kad nepieciešami saskaņojumi ar kaimiņu, ir noteikti Civillikumā, taču pašvaldība saistošajos noteikumos var paredzēt arī stingrākus noteikumus attiecībā uz apbūves tiesībām.

Providus savā pētījumā visus saskaņojuma gadījumus iedala trijās kategorijās, proti, saskaņojumi, kas izriet no kaimiņa skatu tiesībām, kas izriet no labas gaisa kvalitātes un kas izriet no drošības aspektiem.⁷⁰ Attiecībā uz kaimiņa skatu tiesībām var minēt Civillikuma 1091.pantu, kas regulē logu ierīkošanu sienās, kas atrodas tuvu kaimiņa robežai. Civillikuma

⁶⁴ Augstākās tiesas Administratīvo lietu departamenta 2006.gada 22.jūnija sprieduma lietā Nr.SKA-255 14.4.punkts. Pieejams: <http://www.at.gov.lv> [aplūkots 2015.gada 23.maijā].

⁶⁵ Administratīvās apgabaltiesas 2014.gada 21.marta sprieduma lietā Nr.A420801010 6.4.punkts. Pieejams: www.tiesas.lv [aplūkots 2016.gada 4.aprīlī].

⁶⁶ Satversmes tiesas 2002.gada 20.maija spriedums lietā Nr.2002-01-03. Pieejams: http://www.satv.tiesas.gov.lv/wp-content/uploads/2016/02/2002-01-03_Spriedums.pdf [aplūkots 2016.gada 4.aprīlī].

⁶⁷ Paine J.F. Vācijas vispārīgās administratīvās tiesības. Ceturtais pārstrādātais izdevums. Rīga: Tiesu namu aģentūra, 2002, 77.lpp.

⁶⁸ Lešinska A., Statkus S., Grišāne A. Izaicinājums būvēt likumīgi. Sabiedriskās politikas centrs PROVIDUS, 2008,50.lpp.Pieejams:http://providus.foo.lv/upload_file/Publikacijas/Valsts_kvalitate/Izaicinajums_buvet_liku_migi.pdf [aplūkots 2015.gada 25.maijā].

⁶⁹ Turpat, 50.lpp.

⁷⁰ Turpat, 50. – 53.lpp.

1088.pants aizsargā kaimiņa tiesības uz laba gaisa kvalitāti, regulējot gadījumus, kad potenciālā būve var radīt smakas vai dūmus. Civillikuma Lietu tiesību daļā uzskaitīti vairāki īpašuma tiesību ierobežojumi un nepieciešamie saskaņojumi ar kaimiņu, kas noteikti jāievēro, pretējā gadījumā kaimiņš var vērsties tiesā, jo viņa tiesības uz īpašumu ir aizskartas, raugoties no saskaņojuma pienākuma viedokļa.

„Kaimiņu tiesību” izlietošanas pamatā var būt arī tiesības, kas izriet no kopīpašuma esības. Piemēram, Civillikuma 1068.pants atļauj rīkoties ar kopīpašumu tikai ar visu kopīpašnieku piekrišanu. Līdzīgs regulējums ir arī Dzīvokļa īpašumu likuma 11.panta trešā daļa, kas nosaka nepieciešamību saņemt dzīvokļu īpašnieku kopības piekrišanu.

Kā vēl viens pamatojums „kaimiņu tiesībām” var būt arī tiesības dzīvot labvēlīgā vidē, ko nodrošina Satversmes 115.pants. Šādās lietās iespējama arī vides tiesību piemērošana, jo, bez kaimiņa īpašuma tiesību aizsardzības⁷¹, saskaņā ar Vides aizsardzības likuma 6.pantā noteikto, sabiedrībai (kaimiņam) ir tiesības prasīt, lai valsts iestādes un pašvaldības, amatpersonas vai privātpersonas izbeidz tādu darbību vai bezdarbību, kas pasliktina vides kvalitāti, kaitē cilvēku veselībai, apdraud viņu dzīvību, likumiskās intereses vai īpašumu. Kā atzinis Augstākās tiesas Administratīvo lietu departaments „Saburovas lietā”, šādās lietās (lietas, kas izriet no būvniecības tiesiskajām attiecībām) iespējama arī vides tiesību piemērošana, to, kuras tiesības lietā ir piemērojamas, galvenokārt nosaka tās konkrētie apstākļi.⁷² Pārkāpumi, kas izriet no vides tiesiskā regulējuma konkrētāk tiks aplūkoti nākamajā apakšnodaļā, jo visi šie pārkāpumi ir tādi, kur tiesības ir plašākam subjektu lokam, proti, sabiedrībai, tajā skaitā arī kaimiņam.

Izsniegta būvatļauja skar ne tikai kaimiņu tiesības vai tiesiskās intereses, bet arī tās saņēmēja tiesības. Abas minētās intereses ir vienlīdz nozīmīgas un aizsargājamas. Risinājums interešu saskaņošanai varētu būt „kaimiņa” kā trešās personas pieaicināšana, realizējot projektu, kā arī apspriešanās ar visām ieinteresētajām personām pirms procesa uzsākšanas.⁷³ Tas ir vislabākais risinājums, lai saskaņotu visu pušu tiesības un tiesiskās intereses, tomēr vissvarīgākais ir jau sākotnējā administratīvā akta izdošanas tiesiskums.

Iestādei, kas izdod būvatļauju, būtu stingri jāturas pie likuma regulējuma - gan materiālo tiesību normām, gan procesuālo tiesību normām, lai izdotā būvatļauja būtu tiesiska un nebūtu pamata to apstrīdēt un vēlāk pārsūdzēt. Lai gan var rasties situācijas, kad, piemēram, jautājums par ietekmes uz vidi būtiskumu, vai kaimiņa tiesību ierobežojumu ir

⁷¹ Krampuža I. Kaimiņš kā trešā persona būvniecības procesā. Jurista Vārds, 2010. 5.janvāris nr.1 (596). Pieejams: <http://www.juristavards.lv> [aplūkots 2015.gada 18.aprīlī].

⁷² Augstākās tiesas Administratīvo lietu departamenta 2006.gada 22.jūnija sprieduma lietā Nr.SKA-255 14.4.punkts. Pieejams: <http://www.at.gov.lv> [aplūkots 2015.gada 23.maijā].

⁷³ Krampuža I. Kaimiņš kā trešā persona būvniecības procesā. Jurista Vārds, 2010. 5.janvāris nr.1 (596). Pieejams: <http://www.juristavards.lv> [aplūkots 2015.gada 18.aprīlī].

vērtējams, tomēr iestādei jāspēj izskatīt konkrētā situācija atbilstoši normatīvajiem aktiem un tiesību principiem, samērīgi ierobežojot personas tiesības, ja nepieciešams to ierobežojums.

Ņemot vērā minēto, atzīt „kaimiņu” kā tiesību subjektu un to, ka konkrētās personas iesniegums/pieteikums ir pieņemams, var, konstatējot ar likumu aizsargātās tiesības vai tiesiskās intereses aizskārumu. Saprotams, ka, lai pieteikumu atzītu par pamatotu, ir jābūt būtiskam tiesību vai tiesisko interešu aizskārumam, taču tas ir jāvērtē katrā konkrētā situācijā atsevišķi, un izstrādāt vienotu shēmu, kā atzīt aizskārumu par būtisku, būtu sarežģīti un arī nevajadzīgi, jo tas ir vērtējuma jautājums, ko reglamentēt nav nepieciešams.

Apkopojot minēto, secināms, ka “kaimiņa tiesību” konstatēšanai ir liela nozīme, jo tas ir priekšnoteikums personas *locus standi*, lai tā vispār varētu vērsties iestādē un tiesā, apstrīdot un pārsūdzot būvatļauju. Latvijā „kaimiņa tiesības” tiek atzītas un praksē izmantotas, kas ir pozitīva tendence personas tiesību aizsardzībā. Vēl viens svarīgs faktors, kas ir pamatā „kaimiņa tiesību” nošķiršanai, ir tas, ka tiesā, aizstāvot savas “kaimiņa tiesības”, ir jāpierāda, ka ar būvatļauju ir aizskartas konkrētās personas normatīvajā aktā garantētās konkrētās tiesības⁷⁴, proti, nepietiks tikai ar vispārēju norādi, piemēram, uz procesuālajiem pārkāpumiem būvatļaujas izdošanā vai norādi, ka persona ir “kaimiņš” un tādēļ tai ir tiesības vērsties iestādē un tiesā. Jāpiekrīt atziņai, ka APL regulējums ir pietiekams trešo personu tiesību aizsardzībai, taču praksē var būt daudz neskaidrību par to, kurā būvniecības procesa stadijā un kurus lēmumus kaimiņi var apstrīdēt un pārsūdzēt.⁷⁵

1.3. To personu tiesības, kuras darbojas vides aizsardzības interesēs

Latvijā salīdzinājumā ar pārējām Eiropas valstīm ir saglabājusies lielāka bioloģiskā daudzveidība gan augu, gan dzīvnieku valstī. Tās novadiem raksturīgas skaistas ainavas, kuru nozīme tādā vides kvalitātes nodrošināšanā, kas ietekmē cilvēka veselību (atpūtu, atvaseļošanos, ekoloģisko audzināšanu u.tml.), arvien pieaug.⁷⁶ Latvijā ir salīdzinoši nepiesārņota vide, lielas mežu platības, saldūdens objekti, jūra, kā arī Baltijas jūras un Rīgas jūras līča piekraste.⁷⁷ 1992.gada Riodežaneiro deklarācijā īpaši ir uzsvērts, ka zemeslode ir cilvēces mājoklis, kas jāaizsargā visiem līdzekļiem no izpostīšanas dabas katastrofu rezultātā,

⁷⁴ Grišāne A., Lagzdiņa Ē. Pieeja tiesu varai vides jautājumos. Rīga: REC Latvija, 2008, 11.lpp.

⁷⁵ Vīduša R. Būvniecības administratīvā procesa specifika pasaulē un Latvijā. Likums un tiesības Nr.7., 2004, 206.lpp.

⁷⁶ Strautmanis J. Vides ētika un vides tiesības. Rīga: Apgāds Zvaigzne ABC, 2003, 17.lpp.

⁷⁷ Čepāne I. Baltijas jūras un Rīgas jūras līča piekrastes ilgtspējīgas attīstības tiesiskās problēmas. Grām.: Politika un tiesības. Tiesību un juridiskās prakses ilgtspējīga attīstība. Rakstu krājums. Rīga: LU Akadēmiskais apgāds, 2012, 82.lpp.

no kurām daudzas rada cilvēku neapdomāta rīcība.⁷⁸ Tā kā videi un vides tiesībām ir nozīmīga loma visas sabiedrības dzīvē, tad ikvienam sabiedrības loceklim ir jābūt iespējai kaut kādā mērā aizsargāt vidi, nepieļaujot tās degradāciju un izpostīšanu. Visas turpmāk norādītās sabiedrības tiesības vides jomā ir viens no veidiem, kā sabiedrība var ietekmēt vides jomā notiekošos procesus.

Pašos pamatos sabiedrības tiesības vērsties administratīvajā tiesā, aizsargājot vides tiesiskās intereses, izriet no Satversmes 115.pantā garantētajām tiesībām dzīvot labvēlīgā vidē. Kā izriet no Orhūsas konvencijas 9.panta, VAL 9.panta trešās daļas, kā arī APL 31.panta otrās daļas, sabiedrība ir tiesīga apstrīdēt/pārsūdzēt būvatļauju gadījumos, ja tiek pārkāpti vides normatīvie akti. Likumā īpaši noteiktos gadījumos personas *locus standi* nav atkarīgs no personas subjektīvo publisko tiesību aizskāruma, tā vietā paredzot mazāk kvalificētus *locus standi* priekšnoteikumus vai pat pieļaujot tā dēvēto *actio popularis* jeb populārsūdzību.⁷⁹ Aplūkojot tiesu praksi un juridisko literatūru, ir konstatējams, ka *actio popularis* tiesiskā regulējuma izpratnē vairumā gadījumu tas tiek atzīts. Tomēr ir arī vairāki tiesas spriedumi, kuros redzama kļūdaina tiesību normu interpretācija attiecībā uz populārsūdzību pieļaujamību, ja tiek pārkāpti vides normatīvie akti.

Orhūsas konvencija atspoguļo starptautiski sasniegto vienprātību, ka ne tikai indivīdiem, bet arī pilsoniskās sabiedrības apvienībām (biedrībām), kas darbojas vides aizsardzībā, ir jādod tiesības vērsties tiesā. No valsts tiek prasīta atteikšanās nevis no tās tradicionālajiem *locus standi* noteikumiem, bet gan no šauras šo noteikumu interpretācijas, kas vides lietās liedz sabiedrībai piekļuvi tiesai.⁸⁰ Augstākās tiesas Administratīvo lietu departaments ir atzinis, ka arī politiskajai partijai, kas ir viens no personu apvienību veidiem, arī ir tiesības vērsties tiesā par vides aizsardzības jautājumiem.⁸¹ Tādējādi ar sabiedrību saprotama ikviena fiziska persona, privāto tiesību juridiska persona, kā arī to apvienības, biedrības un nevalstiskas organizācijas, kas izriet no visu iepriekš minēto normatīvo aktu regulējuma un tiesu prakses.

Neviennozīmīga ir administratīvo tiesu prakse attiecībā uz privāto tiesību juridisko personu *locus standi* ar vidi saistītajos jautājumos. Aplūkojot administratīvo tiesu praksi, secināms, ka atsevišķos gadījumos administratīvās tiesas ar vidi saistītu administratīvo aktu

⁷⁸ Strautmanis J. Vides ētika un vides tiesības. Rīga: Apgāds Zvaigzne ABC, 2003, 17.lpp.

⁷⁹ Krampuža I. Skandināvijas valstu un Latvijas teritorijas plānojuma un būvniecības tiesiskā regulējuma atsevišķu iezīmju analīze. Grām.: Inovāciju juridiskais nodrošinājums: Latvijas Universitātes 70.konferences rakstu krājums. Rīga: LU Akadēmiskais apgāds, 2012, 232.lpp.

⁸⁰ Meiere S. Personu tiesības vērsties tiesā kā būtisks detālplānojumu tiesiskuma kontroles elements. Grām.: Inovāciju juridiskais nodrošinājums: Latvijas Universitātes 70.konferences rakstu krājums. Rīga: LU Akadēmiskais apgāds, 2012, 109.lpp.

⁸¹ Sk. Augstākās tiesas Administratīvo lietu departamenta 2010.gada 31.marta lēmums lietā Nr.SKA-325/2010. Pieejams: <http://www.tiesas.lv> [aplūkots 2015.gada 25.maijā].

pārsūdzībā ir pieļāvušas *actio popularis*, savukārt citos – izvirzījušas prasību par pieteikumu iesniegšanās privāto tiesību juridiskās personas statūtos paredzētās darbības mērķu saistību ar vides aizsardzību.⁸² Saskaņā ar Orhūsas konvencijas principiem un Latvijas Republikas normatīvajiem aktiem, ir skaidri redzams, ka likumdevējs ir atzinis *actio popularis*, tādējādi ir kļūdaina tāda tiesību normu interpretācija, kas izvirza papildus *locus standi* prasības populārsūdzības iesniegšanai.

Var piekrist viedoklim, ka „nav šaubu, ka nacionālajos normatīvajos aktos nevar paredzēt mazāku tiesību apjomu, kāds paredzēts Orhūsas konvencijā, un konvencija ir izmantojama, interpretējot personas tiesības un valsts pienākumus, ja spēkā esošie nacionālie normatīvie akti neietver konvencijā paredzētās tiesības un pienākumus. Taču rodas jautājums, vai pamatota ir administratīvo tiesu prakse, atsaucoties uz Orhūsas konvenciju, atsevišķos gadījumos ierobežot Vides aizsardzības likumā paredzētās sabiedrības tiesības vērsties administratīvajā tiesā. Lai gan Orhūsas konvencijas 9.pants neparedz valstīm pienākumu vides jomā nodrošināt *actio popularis*, tā arī nav pretrunā ar minēto normu.”⁸³ Tādējādi, ja likumdevējs ir paredzējis, un vairākums tiesu ir atzinušas populārsūdzības, nav pamata citās līdzīgās situācijās pieprasīt papildus *locus standi* prasības juridiskajām personām pieteikuma iesniegšanai administratīvajā tiesā. Tā arī ir nozīmīga atšķirība no tiesvedības procesa, kad personai jāpierāda publisko subjektīvo tiesību aizskārums. Vides jomā personām tiek dotas daudz plašākas tiesības aizstāvēt vidi, jo tā pati nevar aizstāvēt savas intereses, tādējādi vides jomā pietiek ar norādi uz vidi regulējošo normatīvo aktu pārkāpumiem, kas var nodarīt kaitējumu videi kopumā, jo sabiedrība vērstas tiesā vides interešu aizsardzības vārdā.⁸⁴

Ir atzīstama Satversmes tiesas nostāja⁸⁵, piemēram, attiecībā uz privāto tiesību juridiskajām personām izvirzot *locus standi* priekšnoteikumus, proti, statūtos paredzēta darbība vides aizsardzības jomā, jo tas ir saistāms ar Satversmes tiesas likuma 19.² pantā noteiktajām prasībām konstitucionālās sūdzības pieļaujamībai.

Nemot vērā minēto, secināms, ka administratīvajā tiesā nebūtu pamata izvirzīt papildus *locus standi* priekšnoteikumus, jo kā tas *expressis verbis* izriet no VAL 9.panta trešās daļas, sabiedrība ir tiesīga apstrīdēt un pārsūdzēt valsts iestādes vai pašvaldības administratīvo aktu vai faktisko rīcību, kas neatbilst vides normatīvo aktu prasībām, rada kaitējuma draudus vai kaitējumu videi. Vides lietās piekļuvi tiesai nosaka nevis personas tiesību aizskārums, bet gan

⁸² Bērtaite I. Administratīvo tiesu prakse par pieteikuma pieļaujamību sabiedrības interesēs. Grām.: Inovāciju juridiskais nodrošinājums: Latvijas Universitātes 70.konferences rakstu krājums. Rīga: LU Akadēmiskais apgāds, 2012, 237.lpp.

⁸³ Turpat. 238.lpp.

⁸⁴ Grišāne A., Lagzdiņa Ē. Pieeja tiesu varai vides jautājumos. Rīga: REC Latvija, 2008, 12.lpp.

⁸⁵ Satversmes tiesas 2008.gada 17.janvāra spriedums lietā Nr.2007-11-03. Pieejams: <http://www.satv.tiesa.gov.lv> [aplūkots 2015.gada 25.maijā].

tas, vai personas prasījums attiecas uz vides jomu, proti, pieteicējam tikai jāpierāda, ka iestādes lēmums vai faktiskā rīcība neatbilst vides normatīvajiem aktiem, rada kaitējuma draudus vai kaitējumu videi.⁸⁶

Atbilstoši Vides aizsardzības likuma 1.panta 17.punktam “vide” ir dabas, antropogēno un sociālo faktoru kopums. Ekoloģijā jēdzienu “vide” tradicionāli lieto kā ekosistēmas sinonīmu, kā arī apstākļu kopumu, kas ietekmē biosistēmu un pakāpeniski mainās tās darbības ietekmē, bet atsevišķos elementus sauc par ekoloģiskajiem faktoriem.⁸⁷ Vides aizsardzībā, tajā skaitā arī ietekmes uz vidi novērtējumā, ar jēdzienu “vide” saprot dabas, sociālo un ekonomisko vidi to savstarpējā saistībā un mijiedarbībā.⁸⁸ Saistībā ar tiesībām tiek lietots jēdziens “vides normatīvie akti”, kuru pārkāpuma gadījumā privātpersonām ir tiesības vērsties tiesā, kā arī jēdziens “kaitējums (kaitējuma draudi) videi”.

Saskaņā ar VAL 1.panta 23.punktu ar “vides normatīvajiem aktiem” tiek saprasti normatīvie akti, kas attiecas uz vidi vai palīdz sasniegt vides politikas mērķus – saglabāt, aizsargāt, uzlabot vides kvalitāti, ilgtspējīgi izmantot dabas resursus un nodrošināt kvalitatīvu dzīves vidi. Ievērojot Satversmes tiesas pausto atziņu, jēdziens “vides normatīvie akti” ir interpretējams tādējādi, ka tas ietver arī teritorijas (telpisko) plānošanu.⁸⁹ Šādu traktējumu atbalsta arī savulaik Eiropas Komisijas sagatavotās direktīvas projekts par piekļuvi tiesai saistībā ar vides jautājumiem, kurā pēc nozīmes līdzvērtīgs termins *environmental law* tika skaidrots kā Eiropas Kopienas tiesību akti un valsts normatīvie tiesību akti, kas pieņemti, lai ieviestu Eiropas Kopienas tiesību aktu prasības un kuru mērķis ir aizsargāt un uzlabot vidi, ieskaitot cilvēka veselību, un nodrošināt dabas resursu aizsardzību un racionālu izmantošanu vairākās ar vidi saistītās jomās, tostarp arī teritorijas plānošanā.⁹⁰ Pie vides normatīvajiem aktiem pieder arī pašvaldības teritorijas plānojums un detālplānojums, jo Satversmes tiesa ir atzinusi, ka mūsdienās teritorijas plānošana ir viens no vides politikas mērķu sasniegšanas līdzekļiem un līdz ar to arī ar vidi saistīta joma.⁹¹

Nemot vērā minēto, secināms, ka vides normatīvie akti ir tiesību normas, kurās regulēti jautājumi, kas saistīti ar dabas un dzīves vidi (tās aizsardzību, saglabāšanu, uzlabošanu), kā arī

⁸⁶ Meiere S. Personas tiesības vērsties tiesā kā būtisks detālplānojumu tiesiskuma kontroles elements. Grām.: Inovāciju juridiskais nodrošinājums: Latvijas Universitātes 70.konferences rakstu krājums. Rīga: LU Akadēmiskais apgāds, 2012, 111.lpp.

⁸⁷ Vircavs M., Vide, ietekmes un novērtējums: principi un analīze, SIA “Biznesa augstskola Turība”, Rīga, 2005, 9.lpp.

⁸⁸ Vircavs M., Vide, ietekmes un novērtējums: principi un analīze, SIA “Biznesa augstskola Turība”, Rīga, 2005, 18.lpp.

⁸⁹ Meiere S., Personas tiesības vērsties tiesā kā būtisks detālplānojumu tiesiskuma kontroles elements. Grām.: Inovāciju juridiskais nodrošinājums: Latvijas Universitātes 70.konferences rakstu krājums. Rīga: LU Akadēmiskais apgāds, 2012, 113.lpp.

⁹⁰ Meiere S., Personas tiesības vērsties tiesā kā būtisks detālplānojumu tiesiskuma kontroles elements. Grām.: Inovāciju juridiskais nodrošinājums: Latvijas Universitātes 70.konferences rakstu krājums. Rīga: LU Akadēmiskais apgāds, 2012, 113.lpp.

⁹¹ Grišāne A., Lagzdiņa Ē. Pieeja tiesu varai vides jautājumos. Rīga: REC Latvija, 2008, 14.lpp.

teritorijas plānojumu, piemēram, Vides aizsardzības likums, Teritorijas attīstības plānošanas likums, likums "Par īpaši aizsargājamām dabas teritorijām", Aizsargjoslu likums un citi normatīvie akti.

Kā izriet no tiesu prakses, tiesas visbiežāk atzīst tieši biedrību tiesības iesniegt populārsūdzību, taču nav saprotama tiesu nostāja attiecībā uz biedrības statūtos noteiktā mērķa izvērtējumu. Pēc nejaušības principa aplūkotajās administratīvajās lietās tiesas vērtējušas biedrības statūtos noteikto darbības mērķi kā *locus standi* kritēriju⁹², kas nebūtu jāvērtē. Var piekrist Administratīvās apgabaltiesas atziņai, ka tiesai nav pamata vērtēt pieteicējas (biedrības) statūtus, vai, piemēram, tās iepriekšējo darbību vides jomā, jo šāds vērtējums jāveic vienīgi konstitucionālās tiesvedības gadījumā, nevis administratīvā procesa ietvaros.⁹³ Šādas atziņas ir izteiktas gan tiesu praksē, gan doktrīnā, un tieši šim viedoklim ir pamats piekrist, jo tas, kā jau iepriekš tika izskaidrots, loģiski un secīgi izriet arī no normatīvā regulējuma.

Ir gadījumi, kad personas tiesības netiek atzītas, jo vides tiesību pārkāpums nav pietiekami būtisks. Jāpiekrīt Augstākās tiesas Administratīvo lietu departamenta atziņai „Saburovas lietā”, proti, ja ar būvniecību saistītu lēmumu pārsūdzēšana parasti tiktu uzskatīta arī kā no vides tiesībām izrietoša tiesība, tad subjektīvo tiesību jautājumam šajās lietās vairs nebūtu nozīmes un pieteikumu iesniegt tiesīgo personu loks nebūtu nosakāms. Faktiski jebkura persona sabiedrības interesēs varētu iesniegt pieteikumu tiesā par būvatļaujas atcelšanu. Tiesa atzina, ka šāda tiesību normu piemērošana neatbilstu saprātīgas tiesību normu piemērošanas principam.⁹⁴ Augstākās tiesas Administratīvo lietu departaments arī atzinis, ka populārsūdzība nav attiecināma uz lietām, kurās atsauce uz vides aizsardzību ir maznozīmīga, formāla, kurās pieteikumā uzrādītie apstākļi neuzrāda vērā ņemamu vides apdraudējuma risku, pretējā gadījumā neierobežotas pieteikuma iesniegšanas iespējas pavērtos arī triviālos gadījumos, kuros nepastāv nopietnas bažas par kaitējumu videi. Tādu lietu izskatīšana tiesā neveicinātu nedz VAL, nedz Orhūsas konvencijas mērķu sasniegšanu un nedotu pozitīvo iedarbību vides aizsardzībā.⁹⁵

⁹² Sk.piem., Administratīvās apgabaltiesas 2014.gada 31.marta sprieduma lietā Nr.A420580211 11.4.punktu. Pieejams: <http://www.tiesas.lv> [aplūkots 2015.gada 25.maijā]; Administratīvās apgabaltiesas 2014.gada 10.janvāra sprieduma lietā Nr.A42689007 9.1.punktu. Pieejams: <http://www.tiesas.lv> [aplūkots 2015.gada 25.maijā]; Administratīvās rajona tiesas Rīgas tiesu nama 2013.gada 5.augusta lēmuma pieteikuma lietā Nr.8589 5.punktu (nepublicēts materiāls).

⁹³ Administratīvās apgabaltiesas 2011.gada 31.marta lēmuma lietā Nr.A8006911 (AA43-1929-11/11) 3.2.punkts (nepublicēts materiāls).

⁹⁴ Augstākās tiesas Administratīvo lietu departamenta 2006.gada 22.jūnija spriedums lietā Nr.SKA-255. Pieejams: <http://www.at.gov.lv> [aplūkots 2015.gada 23.maijā].

⁹⁵ Augstākās tiesas Administratīvo lietu departamenta 2013.gada 30.septembra lēmuma lietā Nr.SKA-972/2013 5.punkts, 2013.gada 27.decembra lēmuma lietā Nr.SKA-1158/2013 6.punkts (nepublicēti materiāli).

Līdz ar to jāsecina, ka, lai atzītu populārsūdzību, jākonstatē, ka kaitējums videi ir pietiekami būtisks, kā arī jāievēro saprātīgas tiesību normu piemērošanas princips, kas, piemēram, Administratīvās apgabaltiesas ieskatā nozīmē to, „ka ir jāpārlicinās, vai administratīvais akts netiek pārsūdzēts tikai pārsūdzēšanas pēc. Citiem vārdiem, pirmsšķietami ir jāpārlicinās, cik plaša varētu būt būvatļaujas ietekme vides jomā un cik lielā mērā tā ietekmē pieteikuma iesniedzēju.”⁹⁶ Autore uzskata, ka ietekmes uz vidi būtiskums ir svarīgs un izvērtējams faktors, taču tas, cik lielā mērā tiek ietekmēts pieteikuma iesniedzējs šajā situācijā nebūtu būtiski, jo saskaņā ar normatīvo regulējumu un Augstākās tiesas judikatūru⁹⁷ secināms, ka populārsūdzības gadījumā nav jāvērtē personas individuālo tiesību vai tiesisko interešu aizskārums esība. Nav pareiza tiesību normu interpretācija administratīvajās lietās, kurās ir fizisko personu pieteikumi par būvatļauju atcelšanu, un šādi pieteikumi tiek atzīti par pieļaujamiem tikai tad, ja tie pamatoti ar fizisko personu individuālo tiesību vai tiesisko interešu aizskārumu, vides jautājumus vērtējot tikai kā papildus argumentus,⁹⁸ jo tas liedz sabiedrībai īstenot tai ar VAL un APL regulējumu piešķirtās tiesības. Arī fiziskā persona var tikt atzīta par “ikvienu”, kas aizstāv vides tiesiskās intereses atbilstoši VAL.

Vides normatīvo aktu pārkāpumi var būt visdažādākie, taču ir vērts pieminēt nozīmīgākos no tiem. Orhūsas konvencijas ietekmē sabiedrības procesuālās vides tiesības ir kļuvušas par vienu no galvenajiem tiesību institūtiem kā nacionālajās, tā arī Eiropas Savienības vides tiesībās,⁹⁹ tādējādi arī visbiežāk pieminētie vides tiesību pārkāpumi ir saistīti ar procesuālajām vides tiesībām. Orhūsas konvencijā ir noteikti trīs galvenie pīlāri jeb sabiedrības tiesības vides jomā. Orhūsas konvencijā nostiprinātas sabiedrības tiesības uz informāciju, sabiedrības līdzdalības tiesības un tiesības vērsties tiesā, kas skaidri norāda mērķi nosargāt labvēlīgu vidi.¹⁰⁰ Sākotnēji Eiropas Savienībā nebija ne vides tiesiskā regulējuma, ne vides tiesība kā tādas. Lielākā daļa Eiropas Savienības vides politikas izveidojās pēdējo 40

⁹⁶ Administratīvās apgabaltiesas 2011.gada 31.marta lēmuma lietā Nr.8006911 (AA43-1929-11/11) 7.punkts (nepublicēts materiāls).

⁹⁷ Augstākās tiesas administratīvo lietu departamenta 2013.gada 27.decembra lēmums lietā Nr.SKA-1158/2013 6.punkts: „Ja persona pieteikumā tiesai norāda uz iespējamu vides aizskārumu, tai ir tiesības vērsties tiesā kā ieinteresētajai sabiedrībai Vides aizsardzības likuma izpratnē. Tādā gadījumā nav nepieciešams vērtējums par to, vai personai ir nodarīts (vai varētu rasties) arī kāds individuālo tiesību vai tiesisko interešu aizskārums” (nepublicēts materiāls).

⁹⁸ Sk.piem., Administratīvās rajona tiesas Rīgas tiesu nama 2013.gada 5.augusta lēmuma pieteikuma lietā Nr.8589 5.punktu, kurā ir atsaucis uz administratīvajām lietām Nr.A42308005, Nr.A42578107, Nr.A420796010 (nepublicēts materiāls).

⁹⁹ Meiere S. Sabiedrības tiesības daudzpakāpju lēmumu pieņemšanā. Grām.: Tiesību efektīvas piemērošanas problemātika: Latvijas Universitātes 72.zinātniskās konferences rakstu krājums. Rīga: LU Akadēmiskais apgāds, 2014, 157.lpp.

¹⁰⁰ Hayward T. Constitutional Environmental rights. United States: Oxford University Press, 2005, 178.lpp.

gadu laikā un mūsdienās tā ir viena no progresīvākajām vides politikām pasaulē.¹⁰¹ Katrs no Orhūsas konvencijas pīlāriem paredz plašas sabiedrības tiesības vides jomā.

Tiesības uz informāciju paplašina iedzīvotāju iesaisti un dod iespēju gan individuālām personām, gan kopienām labāk aizsargāt vidi vietējā līmenī. Informēta sabiedrība var veicināt jēgpilnu lēmumu pieņemšanu vides jautājumos, kā arī būt kā “sargsuns” pašvaldību pieņemtajiem lēmumiem.¹⁰² Tā ir pašsaprotama un ilgstoša prakse demokrātiskās valstīs informēt ieinteresēto iedzīvotāju daļu par dažādiem projektiem, kuri varētu ietekmēt viņu īpašuma tiesības, tiesības dzīvot labvēlīgā vidē, kā arī ļaut iebilst, rīkojot sabiedriskās apspriešanas.¹⁰³ Pievienojoties Orhūsas konvencijai, Eiropas Savienība ir apņēmusies Savienības tiesību piemērojamības jomā nodrošināt piekļuvi valsts iestāžu rīcībā esošajai informācijai.¹⁰⁴ Tas, ka informācija ir pieejama visai sabiedrībai, var veicināt lēmumu pieņemēju, kas izmanto šādu informāciju, labāku praksi,¹⁰⁵ kā arī nodrošina, ka sabiedrība līdzdarbojas vides lēmumu pieņemšanā daudz kvalitatīvākā veidā¹⁰⁶, jo var tikt izteikti pamatoti argumenti, kas balstīti uz iegūto informāciju. Pieņemot Direktīvu 2003/4, Savienības likumdevējs ir vēlējis ieviest Orhūsas konvenciju, paredzot vispārēju sistēmu ar mērķi nodrošināt, lai ikvienai Savienības dalībvalsts fiziskai vai juridiskai personai būtu tiesības piekļūt valsts iestāžu rīcībā esošajai vai tām pieejamajai vides informācijai, nepamatojot tās nepieciešamību.¹⁰⁷ Gadījumā, ja direktīvas teksts nav viennozīmīgi skaidrs, tā ir jāinterpretē tā, lai tiktu veicināta pārskatāmība un informācijas pieejamība, un jebkura norma, kas šajā ziņā ierobežo tās piemērošanas jomu ir jāinterpretē šauri.¹⁰⁸ Eiropas Savienības tiesa arī ir uzsvērusi, ka “piekļuves tiesības, kas garantētas ar Direktīvu 2003/4, ir piemērojamas vienīgi tiktāl, ciktāl pieprasītā informācija atbilst šajā direktīvā paredzētajiem kritērijiem par sabiedrības piekļuvi, kas tostarp nozīmē, ka tā ir “vides informācija” minētās direktīvas 2.panta 1.punkta izpratnē.”¹⁰⁹ Plašās tiesības uz informāciju, ko nodrošina Orhūsas

¹⁰¹ Environmental policy in the EU: actors, institutions and processes. Third edition. Edited by Andrew Jordan and Camilla Adelle. London; New York: Routledge, 2013, p.1.

¹⁰² Hayward T. Constitutional Environmental rights. United States: Oxford University Press, 2005, 178.lpp.

¹⁰³ Lambrechts C. Public Participation in Environmental Decisions. Book: European Environmental Law. A Comparative Perspective. Dartmouth Publishing Company Limited, 1996, 95.lpp.

¹⁰⁴ Eiropas Savienības tiesas 2012.gada 14.februāra spriedums lietā Nr.C-204/09 30.punkts. Pieejams: <http://curia.europa.eu/> [aplūkots 2016.gada 4.aprīlī].

¹⁰⁵ Eiropas Savienības tiesas ģenerālvokātes Eleanoras Šarpstones 2011.gada 22.jūnija secinājumu lietā Nr.C-204/09 30.punkts. Pieejams: <http://curia.europa.eu/> [aplūkots 2016.gada 4.aprīlī].

¹⁰⁶ Stec S., Casey-Lefkowitz S., Jendroska J. The Aarhus Convention: An Implementation Guide. New York and Geneva, United Nations, 2000. Pieejams: <http://www.unece.org/fileadmin/DAM/env/pp/acig.pdf> [aplūkots 2016.gada 14.aprīlī].

¹⁰⁷ Eiropas Savienības tiesas 2012.gada 14.februāra spriedums lietā Nr.C-204/09 31.punkts. Pieejams: <http://curia.europa.eu/> [aplūkots 2016.gada 4.aprīlī].

¹⁰⁸ Eiropas Savienības tiesas ģenerālvokātes Eleanoras Šarpstones 2011.gada 22.jūnija secinājumu lietā Nr.C-204/09 32.punkts. Pieejams: <http://curia.europa.eu/> [aplūkots 2016.gada 4.aprīlī].

¹⁰⁹ Eiropas Savienības tiesas 2013.gada 19.decembra sprieduma lietā Nr.C-279/12 39.punkts. Pieejams: <http://curia.europa.eu/> [aplūkots 2016.gada 4.aprīlī].

konvencija, ir vienotas ar pārējiem diviem Orhūsas konvencijas pīlāriem, tās atvieglo sabiedrības līdzdalības tiesības vides lēmumu pieņemšanā, kā arī veicina piekļuvi tiesai vides lietās¹¹⁰. “Vides informācija” ietver visa veida informāciju: rakstisku, vizuālu, elektronisku vai jebkādā citā materiālā formā. Tā ietver, piemēram, tādu vides elementu stāvokli kā gaiss, atmosfēra, ūdens, augsne, zeme, ainava un dabas teritorijas, bioloģiskā daudzveidība, kā arī mijiedarbību starp šiem elementiem, arī vielas, enerģiju, trokšņus un radiāciju. Vides informācijā iekļaujas arī darbības un pasākumi vide jomā, informācija par vides politiku, likumdošanu vides jomā, plāniem un programmām, kas saistīti ar vides attīstību. Tā ietver arī informāciju par cilvēka veselības un drošības stāvokli, dzīves apstākļiem, kultūras pieminekļiem un celtnēm.¹¹¹ Tiesības uz informāciju var veicināt Orhūsas konvencijas otrajā pīlārā ietvertās sabiedrības tiesības uz līdzdalību.

Kā viens no tiesu praksē visbiežāk sastopamajiem vides tiesību pārkāpumiem ir sabiedrības līdzdalības tiesību neievērošana, t.i., sabiedriskās apspriešanas, publiskās apspriešanas procesuālie pārkāpumi, kur sabiedrībai tiek dotas šīs tiesības saskaņā ar VAL 8., 9.pantu, likuma „Par ietekmes uz vidi novērtējumu” 17.pantu, Teritorijas attīstības plānošanas 4.pantu, kā arī jaunā Būvniecības likuma 14.panta piekto daļu un 4.pantā minētajiem pamatprincipiem, proti, sabiedrības līdzdalības principu, kā arī, visbeidzot, Ministru kabineta noteikumiem Nr.671 „Būvniecības ieceres publiskas apspriešanas kārtība”. Arī Orhūsas konvencija ietver prasību pēc sabiedrības tiesībām uz līdzdalību vides lēmumu pieņemšanā (otrais pīlārs). Orhūsas konvencijas 7.pants paredz sabiedrības līdzdalību attiecībā uz vides plānošanu, vides programmām un vides politiku.¹¹²

Sabiedrības iesaistīšana būvprojektu apspriešanā nav formāls pasākums, bet ir vērsts uz to, lai tiktu sasniegts maksimāli labākais lēmums arī no sabiedrības interešu un pilsētvides ilgtspējīgas attīstības viedokļa.¹¹³ Sabiedrības subjektīvās tiesības uz līdzdalību nenozīmē, ka sabiedrībai lēmuma pieņemšanā piešķirtas veto tiesības. Tomēr šīs tiesības sabiedrībai nodrošina tiesiskas garantijas, ka valsts vai pašvaldības institūcijas (iestādes) lēmums būs

¹¹⁰ Sands P., Peel J., Fabra A., MacKenzie R. Principles of International Environmental Law. Third edition. Cambridge; New York: Cambridge University Press, 2013, p.653.

¹¹¹ Fisher E., Lange B., Scotford E. Environmental Law. Text, Cases and Materials. UK: Oxford University Press, 2013.

¹¹² Jendroska J. Public Participation in Environmental Decision- Making. Interactions between the Convention and EU Law and other key legal issues its implementation in the light of the opinions of the Aarhus Convention Compliance committee. Book: The Aarhus Convention at Ten: interactions and tensions between conventional international law and EU Environmental law. Edited by Marc Pallemerts. Groningen: Europa Law Publishing, 2011, p.96.

¹¹³ Augstākās tiesas Administratīvo lietu departamenta 2006.gada 22.jūnija sprieduma lietā Nr.SKA-255 16.punkts. Pieejams: <http://www.at.gov.lv> [aplūkots 2015.gada 23.maijā].

pamatots un pieņemts atklātā procesā.¹¹⁴ Priekšnoteikums sabiedrības ietekmei uz pieņemamo lēmumu ir konsultēšanās ar sabiedrību „jau procesa sākumā, kad visi risinājumi ir reāli un sabiedrības līdzdalība var būt efektīva”.¹¹⁵ Juridiskajā literatūrā tiek atzīts, ka sabiedrības līdzdalības tiesības ietver: tiesības sniegt viedokļus, analīzes, atzinumus; prasību pēc sabiedrības viedokļa uzklaušanās, ņemšanas vērā, kā arī prasību, ka sabiedrība tiks informēta par pieņemto lēmumu.¹¹⁶ Sabiedrības līdzdalības tiesības pēc būtības ir ļoti nozīmīgs procesuāls aspekts lēmumu pieņemšanā un šīs tiesības ir nostiprinātas ar likumu. Lai atceltu pieņemto administratīvo aktu, pamatojoties uz sabiedrības līdzdalības tiesību neievērošanu, būtu jākonstatē pārkāpuma būtiska ietekme uz pieņemto lēmumu. Taču ikvienā lietā ļoti rūpīgi jāizvērtē lietas faktiskie apstākļi, jo sabiedrības līdzdalības tiesības vides jomā ir nepieciešams priekšnoteikums lēmumu pieņemšanai, kā arī sabiedrības un būvētāja interešu saskaņošanas vieta. Juridiskajā literatūrā atzīts, ka sabiedriskajai apspriešanai jākalpo diviem galvenajiem mērķiem: pirmkārt, iegūt informāciju, kas sekmētu pamatota un taisnīga lēmuma pieņemšanu, otrkārt, pārliecināt sabiedrību par to, ka tās izteiktie viedokļi tiek apspriesti.¹¹⁷ Var piekrist arī R.Kārklīņas izteiktajam viedoklim, ka sabiedriskās apspriešanas “nāk par labu arī būvniekiem, jo tad, kad sabiedrība sapratīs, kas īsti noteikts, būs lielāka sadarbība vēlāk. (...) nevajadzīgu protestu izvēršanos mēs varam novērst, ja pašā sākumā iesaista sabiedrību, tai dod iespēju izteikties un tās intereses ņem vērā”.¹¹⁸ Tomēr jāpiekrīt un jāņem vērā, ka Orhūsas konvencija “ir vērsta uz vides jomā pietiekami būtisku jautājumu risināšanu, par ko liecina konvencijas garantēto tiesisko instrumentu būtība, un sabiedrības plaša iesaistīšana nav paredzēta tādu maznozīmīgu jautājumu izlemšanā, kas prasa tikai viegli konstatējamu sadzīves apstākļu izmaiņu un saistītas tikai ar mantisko, nevis dzīvības, veselības un dzīves kvalitātes interešu aizsardzību”¹¹⁹.

Orhūsas konvencijas trešajā pīlārā iekļautās tiesības uz tiesu ietver sabiedrības tiesības iebilst pret valsts pārvaldes pieņemtajiem lēmumiem vides jomā.¹²⁰ Kā atzinusi Eiropas Savienības tiesa, sniedzot prejudiciālo nolēmumu, valsts tiesību normām nebūtu jārada risks pilnībā liegt Kopienu noteikumu piemērojamību, saskaņā ar kurām tiem, kas ir pietiekami

¹¹⁴ Meiere S. Sabiedrības tiesības daudzpakāpju lēmumu pieņemšanā. Grām.: Tiesību efektīvas piemērošanas problemātika: Latvijas Universitātes 72.zinātniskās konferences rakstu krājums. Rīga: LU Akadēmiskais apgāds, 2014, 165.lpp.

¹¹⁵ Turpat. 166.lpp.

¹¹⁶ Sands P., Peel J., Fabra A., MacKenzie R. Principles of International Environmental Law. Third edition. Cambridge; New York: Cambridge University Press, 2013, p.653.

¹¹⁷ Vildbergs H.J., Feldhūne G. Atsauces Satvesmei: mācību līdzeklis. Rīga: Latvijas Universitāte, 2003, 179.lpp.

¹¹⁸ Saeimas 2013.gada 9.jūlija sēdes stenogramma. Pieejams: <http://www.saeima.lv/lv/par-saeimu/arhivs> [aplūkots 2016.gada 4.aprīlī].

¹¹⁹ Bērtaite I. Administratīvo tiesu prakse par pieteikuma pieļaujamību sabiedrības interesēs. Grām.: Inovāciju juridiskais nodrošinājums: Latvijas Universitātes 70.konferences rakstu krājums. Rīga: LU Akadēmiskais apgāds, 2012, 282.lpp.

¹²⁰ Hayward T. Constitutional Environmental rights. United States: Oxford University Press, 2005, p.179.

ieinteresēti apstrīdēt kādu projektu, un tiem, kuru tiesības tas apdraud, tostarp vides aizsardzības apvienībām, ir jābūt tiesībām vērsties kompetentajās tiesās.¹²¹ Direktīvas 85/337, kuras mērķis ir sekmēt to saistību īstenošanu, kas izriet no Orhūsas konvencijas, 10.a pants aizliedz tādu valsts tiesiskā regulējuma normu, ar kuru tiesības celt prasību par lēmumu par darbību, kas ietilpst šīs direktīvas piemērošanas jomā, ir nodrošinātas tikai tām vides aizsardzības organizācijām, kurās ir vismaz 2000 biedru.¹²² Saskaņā ar valsts likumiem ir jābūt nodrošinātai iespējai piekļūt tiesai vai citai neatkarīgai un objektīvai institūcijai, ja tiek pārkāptas sabiedrības tiesības uz informāciju vai līdzdalību vides lēmumu pieņemšanā,¹²³ jābūt iespējai pārskatīt gan iestādes pieņemto lēmumu materiālo, gan procesuālo tiesiskumu.¹²⁴ Orhūsas konvencijā iekļauto tiesību uz tiesu mērķis ir stiprināt pieeju vides informācijai un sabiedrības līdzdalības tiesības vides lēmumu pieņemšanā, ļaujot indivīdiem izmantot likuma spēku.¹²⁵ Eiropas Savienības tiesa ir atzinusi, ka, lai nepārkāptu Orhūsas konvencijas 9.panta trešajā daļā noteikto mērķi un efektīvi aizsargātu Eiropas Savienības tiesības, dalībvalstu pienākums ir interpretēt procesuālās tiesības tā, ka piekļuve tiesai vides lietās ir uzskatāma par prezumpciju, nevis izņēmumu.¹²⁶ Ievērojot minēto, secināms, ka pamatā ir divi gadījumi, kuros valstij ir jānodrošina sabiedrības tiesības uz tiesu, proti, kad saskatāmi pārkāpumi sabiedrības tiesībās uz vides informāciju vai sabiedrības līdzdalības tiesībās vides lēmumu pieņemšanā. No Orhūsas konvencijas tomēr var konstatēt, ka sabiedrībai ir tiesības vērsties tiesā arī jebkura cita vides normatīvo aktu pārkāpuma gadījumā, kā arī gadījumā, kad radīts kaitējums (kaitējuma draudi) videi.

Vēl viens piemērs, kur tiesu praksē konstatējami pārkāpumi vides tiesību jomā, ir ietekmes uz vidi novērtējuma piemērošanas procedūrā. Ietekmes uz vidi novērtējums ir nozīmīgs prevencijas nodrošināšanas mehānisms, kas būtībā ir reglamentēta izvērtēšanas procedūra, kurā tiek noskaidrota ierosinātā projekta iespējamā ietekme uz vidi, lai tādējādi papildinātu un koordinētu atļauju izsniegšanu projektiem, taču ietekmes izvērtējuma rezultāts

¹²¹ Eiropas Savienības tiesas 2009.gada 15.oktobra sprieduma lietā Nr.C-263/08, 45.punkts. Pieejams: <http://curia.europa.eu/> [aplūkots 2016.gada 4.aprīlī].

¹²² Eiropas Savienības tiesas 2009.gada 15.oktobra sprieduma lietā Nr.C-263/08 52.punkts. Pieejams: <http://curia.europa.eu/> [aplūkots 2016.gada 4.aprīlī].

¹²³ Sands P., Peel J., Fabra A., MacKenzie R. Principles of International Environmental Law. Third edition. Cambridge; New York: Cambridge University Press, 2013, p.654.

¹²⁴ Macrory R. Regulation, enforcement and governance in environmental law. Second edition. Oxford, United Kingdom; Portland, Oregon: Hart Publishing, 2014, p.191.

¹²⁵ Stec S., Casey-Lefkowitz S., Jendroska J. The Aarhus Convention: An Implementation Guide. New York and Geneva, United Nations, 2000, p.123. Pieejams: <http://www.unece.org/fileadmin/DAM/env/pp/acig.pdf> [aplūkots 2016.gada 14.aprīlī].

¹²⁶ Čepāne I. Pašvaldības teritorijas plānojuma īstenošanas aktuālās tiesiskās problēmas. Grām.: Tiesību efektivitāte postmodernā sabiedrībā: Latvijas Universitātes 73.zinātniskās konferences rakstu krājums. Rīga: LU Akadēmiskais apgāds, 2015, 427.lpp. Sk. arī Eiropas Savienības tiesas 2009.gada 15.oktobra sprieduma lietā Nr.C-263/08 38.-39., 48.punktu.

pats par sevi nedz atļauj, nedz arī aizliedz īstenot projektu.¹²⁷ Ietekmes uz vidi novērtējuma piemērošanas nepieciešamību un procedūru regulē likums „Par ietekmes uz vidi novērtējumu”. Ja nav ievērots šis normatīvais regulējums, tad tā pārkāpums būtu atzīstams tādu vides tiesību pārkāpumu, kas varētu būt pamats sabiedrības tiesībām vērsties tiesā aizsargājot vides intereses. Autore uzskata, ka ietekmes uz vidi novērtējuma procedūras kļūdas, vai nepiemērošana vispār, kad tas ir bijis nepieciešams, ir būtisks vides tiesību aizskārums, kas gandrīz visos gadījumos būtu atzīstams par būtisku, tādējādi populārsūdzība, kurā pamatots vides aizskārums sakarā ar ietekmes uz vidi novērtējumu, būtu atzīstama par pieņemamu un lieta izskatāma pēc būtības.

Ir skaidrs, ka ne jebkurš vides normatīvo aktu pārkāpums būs tāds, kas ietekmēs būvatļaujas tiesiskumu, un, aplūkojot tiesu praksi, ir secināms, ka tieši šī būtiskuma izvērtēšana ir neviennozīmīga un sarežģīta, kas rada problēmas tiesu praksē. Būtiskums ir ģenerālklausula, kuru piepilda ar saturu katrā konkrētā gadījumā. Būtiskuma noteikšanai var izmantot vairākus kritērijus – vai negatīvās sekas ir pamanāmas; vai ir dabas resursu augšanas, reprodukcijas vai dzīvotspējas izmaiņas; vai ir izmaiņas cilvēkam sniegto pakalpojumu līmenī un kvalitātē (zvejošanas aizliegums, pludmales slēgšana); vai ietekmētais dabas resurss ir unikāls, reti sastopams, vai tam ir īpaša ainaviska vērtība u.c.¹²⁸

Iespējams, likumā varētu paredzēt tos gadījumus, kad pārkāpums varētu tikt atzīts par nebūtisku, piemēram, kā tas ir jaunajā Būvniecības likumā, kur 14.panta piektajā daļā tiek regulētas sabiedrības līdzdalības tiesības, taču beigu daļā norādīts, ka „ja būvatļauja izdota, pārkāpjot šīs daļas noteikumus, augstāka iestāde vai tiesa, izlemjot jautājumu par apstrīdētās vai pārsūdzētās būvatļaujas tiesiskumu, izvērtē, vai pārkāpums ir tik būtisks, ka būvatļauja atceļama”. Tādējādi šajā situācijā jau skaidri tiek definēts, ka iespējami nebūtiski pārkāpumi. No citiem vides normatīvajiem aktiem neizriet šāda būtiskuma izvērtēšana, kas varētu arī norādīt uz to, ka šo normatīvu pārkāpumi ir pietiekami būtiski, ka, iespējams, visās situācijās tie varētu būt būtiski.

Ņemot vērā minēto, secināms, ka, ja tiesas viennozīmīgi atzīst *actio popularis*, tad visi pieteikumi būtu pieņemami un izskatāmi, taču, kā redzams no tiesu prakses, rodas problēmas nošķirt nepamatotus pieteikumus, kad persona, piemēram, vēlas kaitēt un novilcināt būvniecības procesu. Pēc autores domām, *actio popularis* ir ļoti progresīva un pareiza pieeja, lai nodrošinātu personas tiesības vērsties tiesā, aizstāvot vides intereses, jo vides tiesības ir

¹²⁷ Meiere S. Vides aizsardzības principu tiesiskais raksturs un to ievērošana lēmumu pieņemšanā. Grām.: Aktuālās tiesību realizācijas problēmas: Latvijas Universitātes 69.konferences rakstu krājums. Rīga: LU Akadēmiskais apgāds, 2011, 88.lpp.

¹²⁸ Rozenberga L. Videi nodarītā kaitējuma tiesiskā regulējuma izmaiņas Eiropas Savienības tiesību ietekmē. Grām.: Latvijas Universitātes Žurnāls “Juridiskā zinātne”. Tiesību zinātnes nākotne 1. Rīga: Latvijas Universitāte, 2011, 152.lpp.

joma, kurā viennozīmīgi nepieciešama tāda procedūra, lai ikvienam būtu tiesības aizsargāt un uzlabot vidi, saudzēt to un saglabāt nākamajām paaudzēm, ievērojot ilgtspējīgu attīstību. Taču, nevar noliegt, ka ir personas, kas tiesības izlieto negodprātīgi. Tomēr nebūtu pareizi neatzīt *actio popularis* tiesības dēļ tā, ka tiesā varētu tikt saņemti, iespējams, nepamatoti pieteikumi, kas kavē būvniecības procesu. Līdz ar to, tiesas lēmumu, ar kuru atcelta projektam izsniegtā atļauja, pamatojoties uz sabiedrības procesuālo tiesību pārkāpumu, pašu par sevi nevar uzskatīt par nepamatotu apdraudējumu atļaujas saņēmēja tiesībām uz īpašumu.¹²⁹

Galvenais secinājums attiecībā uz subjekta pareizu identificēšanu ir konkrēta vides tiesību pārkāpuma konstatēšana. Katrā konkrētā lietā ir jāizvērtē pārkāpuma būtiskums, un to ir iespējams konstatēt pirmsšķietami izskatot iesniegto pieteikumu tiesā, proti, noskaidrojot lietas faktiskos apstākļus no vides normatīvo aktu prizmas. Ja saskatāmi būtiski vides normatīvo aktu pārkāpumi, tad lieta būtu jāpieņem un jāskata administratīvajā tiesā.

¹²⁹ Meiere S. Sabiedrības tiesības daudzpakāpju lēmumu pieņemšanā. Grām.: Tiesību efektīvas piemērošanas problemātika: Latvijas Universitātes 72.zinātniskās konferences rakstu krājums. Rīga: LU Akadēmiskais apgāds, 2014, 166.lpp.

2. BŪVATĻAUJA BŪVNICĪBAS LIKUMA TVĒRUMĀ

Būvniecības administratīvā procesa mērķis ir nodrošināt tādu teritorijas apbūvi un izmantošanu, kas būtu atbilstoša teritorijas attīstības plānošanas mērķiem, arhitektūras un būvniecības drošības standartiem un sabiedrības sociālajām vajadzībām.¹³⁰ Savukārt būvatļaujas pārsūdzības mērķis ir iebilst pret būvniecību, pamatojot iebildumus ar procesuālām vai materiālām kļūdām būvatļaujas izdošanā, tomēr pārsūdzības mērķis nav tikai lēmuma juridiskā atcelšana, bet vērsšanās tieši pret būvniecību un nākotnē paredzēto būvi jeb iebilst pret to tiesību īstenošanu, ko piešķir būvatļauja.¹³¹ Šī pētījuma ietvaros tiek aplūkots būvatļaujas izdošanas process un tā gaitā pieņemtie lēmumi, jo no minētā izriet trešo personu tiesības apstrīdēt un pārsūdzēt būvatļauju un citus būvatļaujas izdošanās gaitā pieņemtos lēmumus. Tiek salīdzināti jaunajā Būvniecības likumā ietvertie būvatļaujas izdošanas procesā pieņemamie lēmumi (to tiesiskā daba) ar 1995.gada Būvniecības likumā ietvertajiem lēmumiem, jo pēc būtības tie ir līdzīgi, atšķirīgs ir līdzīgu lēmumu pieņemšanas brīdis jeb būvatļaujas izdošanas procesa stadija. Lai uzskatāmāk būtu redzamas būtiskākās būvatļaujas izdošanas procesa atšķirības, pielikumā Nr.1 ir pievienota shēma, kurā attēlots būvniecības process atbilstoši 1995.gada Būvniecības likumam, savukārt pielikumā Nr.2 – shēma, kurā attēlots būvniecības process atbilstoši jaunajam Būvniecības likumam.

Vecā Būvniecības likuma 1.panta 2.punktā noteikts, ka būvatļauja ir Vispārīgajos būvnoteikumos paredzētajā kārtībā izsniegts dokuments, kas apliecina tiesības veikt objekta būvdarbus. No jaunā Būvniecības likuma 1.panta 1.punkta izriet, ka būvatļauja ir administratīvais akts ar nosacījumiem būvniecības ieceres realizācijai dabā – projektēšanai un būvdarbiem – līdz būves pieņemšanai ekspluatācijā. Atbilstoši 1995.gada Būvniecības likuma 30.² panta pirmajai daļai būvatļauju vai atteikumu izsniegt būvatļauju likumā noteiktajā kārtībā varēja apstrīdēt vai pārsūdzēt mēneša laikā, savukārt no jaunā Būvniecības likuma 14.panta devītās daļas izriet, ka būvatļauju vai atteikumu izdot būvatļauju var apstrīdēt vai pārsūdzēt Administratīvā procesa likumā noteiktajā kārtībā mēneša laikā.

Ievērojot minēto, konstatējams, ka būvatļaujas tiesiskā daba ir noteikta likumā, proti, tā ir administratīvais akts, tādējādi trešo personu tiesības apstrīdēt un pārsūdzēt būvatļauju izriet jau no likuma normām. Tomēr jāņem vērā, ka būvatļaujas izdošanas procesā tiek pieņemti vairāki citi lēmumi, kas arī var ietekmēt trešo personu tiesības, tādējādi šajā nodaļā tiks skatīts

¹³⁰ Vīduša R. Būvniecības administratīvā procesa specifika pasaulē un Latvijā. Likums un tiesības Nr.7., 2004, 206.lpp.

¹³¹ Augstākās tiesas Administratīvo lietu departamenta 2013.gada 30.septembra lēmuma lietā Nr.SKA-0984-13 9.punkts (nepublicēts materiāls).

būvatļaujas izdošanas un apstrīdēšanas/pārsūdzēšanas process, noskaidrojot šajā procesā pieņemto lēmumu tiesisko dabu un trešo personu tiesības lēmumu pārsūdzībā.

2.1. Būvatļaujas izdošanas procesa jēdziens un vispārējs raksturojums

Visu būvniecības procesu var iedalīt vairākos posmos, kas ir svarīgi, lai konstatētu pieņemto lēmumu tiesisko dabu, saistību ar nākamajiem lēmumiem un sabiedrības līdzdalības tiesībām. Ir skaidrs, ka ikkatrs posms sākas ar procesu uzsākošu dokumentu un beidzas ar lēmumu.¹³² Tomēr ne visi lēmumi ir tādi, kas piešķir personai tās tiesības, kādas tā ir vēlējusies no iestādes, proti, iestādei bieži vien nākas pieņemt arī procesuālus lēmumus vai starplēmumus, kam nav galīgā noregulējuma rakstura un kurus nevar apstrīdēt un pārsūdzēt.

Salīdzinot jaunā Būvniecības likuma regulējumu ar 1995.gada Būvniecības likumu, ir būtiskas atšķirības būvatļaujas jēdziena izpratnē, kā arī tās izdošanas procesā pieņemto lēmumu tiesiskās dabas vērtējumā un lēmumu pieņemšanas stadijās.

Sākotnēji jānorāda, ka šobrīd būvniecības jomu pamatā regulē jaunais Būvniecības likums, Ministru kabineta 2014.gada 19.augusta noteikumi Nr.500 "Vispārīgie būvnoteikumi" (turpmāk arī – Vispārīgie būvnoteikumi Nr.500), Ministru kabineta 2014.gada 2.septembra noteikumi Nr.529 "Ēku būvnoteikumi", kā arī Ministru kabineta 2014.gada 28.oktobra noteikumi Nr.671 "Būvniecības ieceres publiskas apspriešanas kārtība". Jāņem vērā arī būvnormatīvi, kas attiecas un konkrētām būvēm.

No Vispārīgajiem būvnoteikumiem Nr.500 izriet, ka būvniecības ieceres iesniegumu par paredzēto būvniecību iesniedz būvvaldē vai institūcijā, kura veic būvvaldes funkcijas. Atkarībā no būves grupas un speciālajos noteikumos noteiktā būvniecības procesa, būvvalde pieņem lēmumu par būvniecības ieceri Būvniecības likumā noteiktajā kārtībā un termiņos. Saskaņā ar jaunā Būvniecības likuma 14.panta trešo daļu, izskatot būvniecības ieceres iesniegumu, būvvalde atkarībā no būvniecības ieceres veida lemj par būvatļaujas izdošanu, atteikumu izdot būvatļauju vai būvniecības ieceres publisku apspriešanu; būvniecības ieceres akceptu, izdarot atzīmi apliecinājuma kartē, vai atteikumu akceptēt ieceri par būvniecību; būvniecības ieceres akceptu, izdarot atzīmi būvniecības ieceres paskaidrojuma rakstā vai atteikumu akceptēt būvniecības ieceri. Jāņem vērā arī jaunā Būvniecības likuma 14.panta piektā daļa, kurā noteikts, kad rīkojama publiskā apspriešana. Saskaņā ar jaunā Būvniecības likuma 16.panta pirmo daļu pēc būvatļaujas saņemšanas tiek uzsākta būvatļaujas nosacījumu izpilde.

¹³² Lešinska A., Statkus S., Grišāne A. Izaicinājums būvēt likumīgi. Būvniecības procesa rokasgrāmata visiem, kas būvē, izdod būvatļaujas un dzīvo kaimiņos. Sabiedriskās politikas centrs PROVIDUS, 2008, 8.lpp.

Salīdzinājumam jānorāda, ka atbilstoši 1995.gada Būvniecības likuma 13.pantam pasūtītājam vai būvētājam pirms būvdarbu uzsākšanas bija jāsaņem būvatļauja Vispārīgajos būvnoteikumos paredzētajā kārtībā. Atbilstoši Ministru kabineta 1997.gada 1.aprīļa noteikumiem Nr.112 “Vispārīgie būvnoteikumi” (*spēku zaudējuši 30.09.2014.*) (turpmāk arī – Vispārīgie būvnoteikumi Nr.112), sākotnēji būvniecības ierosinātajam bija jāiesniedz attiecīgās administratīvās teritorijas būvvaldē būvniecības iesniegums – uzskaites karte. Būvvalde izskatīja attiecīgās būvniecības ieceres atbilstību vietējās pašvaldības teritorijas plānojumam un detālplānojumam (ja tāds bija izstrādāts), kā arī attiecīgajiem apbūves noteikumiem, un izsniedza plānošanas un arhitektūras uzdevumu (turpmāk arī – PAU) vai būves nojaukšanas uzdevumu vai sniedza pamatotu rakstisku atteikumu, vai pieņēma lēmumu par būvniecības publiskās apspriešanas rīkošanu (vai nerīkošanu) saskaņā ar 1995.gada Būvniecības likuma 12.pantu. Būvvalde PAU atbilstoši Latvijas būvnormatīviem noteica vides pieejamības prasības un tas bija pamats būvprojektēšanai, bet nedeva tiesības uzsākt būvdarbus. Ņemot vērā minēto, secināms, ka PAU bija starplēmums, jo tam nav galīgā noregulējuma rakstura, tam nav tiesisko sekū, it īpaši attiecībā uz trešajām personām, tomēr, aplūkojot tiesu praksi, ir arī izņēmuma gadījumi.¹³³ Pēc būvniecības iesnieguma - uzskaites kartes izskatīšanas, būvvalde plānošanas un arhitektūras uzdevumā varēja noteikt, cik būvprojektēšanas stadijās būvprojekts izstrādājams. Būvprojektēšanu veica vienā vai divās stadijās. Vienkāršai, tehniski nesarežģītai būvei būvprojektu varēja izstrādāt vienā stadijā - tehniskā projekta stadijā, bet, ja paredzamā būve bija sabiedriski nozīmīga vai tehniski sarežģīta, kā arī, ja tā tika paredzēta specifiskā apbūves zonā vai vēsturiskā zonā un varēja mainīt vēsturiski izveidojušos ainavu, būvprojekts bija izstrādājams divās stadijās - skiču projekta stadijā (būvvaldē saskaņots skiču projekts bija pamats tehniskā projekta izstrādāšanai, taču tas nedeva tiesības saņemt būvatļauju vai uzsākt būvdarbus) un tehniskā projekta stadijā.

Būtiska jaunā būvniecības regulējuma atšķirība ir saskatāma jau sākotnējā būvatļaujas izdošanas procesā, proti, šobrīd būvatļauja tiek izdota jau pašā būvniecības ierosināšanas procesa sākumā, pēc būvniecības ieceres iesnieguma izvērtēšanas, bet tā nedod tiesības uzsākt būvdarbus, bet tikai projektēšanu. Atbilstoši 1995.gada Būvniecības likuma regulējumam, līdzīgas tiesiskās sekas iepriekš radīja PAU, pēc kura izdošanas tika uzsākta būvprojektēšana. Minētie lēmumi pēc būtības ir ļoti līdzīgi, bet atbilstoši šobrīd spēkā esošajam regulējumam būvatļauja ir administratīvais akts ar nosacījumiem, atšķirībā no 1995.gada Būvniecības

¹³³ Sk., piemēram, Augstākās tiesas Administratīvo lietu departamenta 2012.gada 17.februāra lēmumu lietā Nr.SKA-301/2012. Pieejams: at.gov.lv [aplūkots 2016.gada 1.martā].

likumā ietvertā PAU, kas pamatā (ar atsevišķiem izņēmumiem) tika atzīts par starplēmumu, kuru nevar apstrīdēt un pārsūdzēt.

Saskaņā ar jauno Būvniecības likumu, ja izpildīti visi projektēšanas nosacījumi, būvvalde Būvniecības likuma 12. panta piektajā daļā noteiktajā termiņā izdara būvatļaujā atzīmi par projektēšanas nosacījumu izpildi. Ja būvvalde konstatē, ka nav izpildīti visi projektēšanas nosacījumi vai nav saņemti visi nepieciešamie saskaņojumi no trešajām personām, tā uzdod pasūtītājam pārstrādāt būvprojektu vai saņemt trūkstošos saskaņojumus. Pēc būvvaldes konstatēto trūkumu novēršanas pasūtītājs atkārtoti iesniedz būvprojektu izvērtēšanai būvvaldē būvatļaujas projektēšanas nosacījumu izpildes termiņa laikā. Ja ir izpildīti būvatļaujā iekļautie būvdarbu uzsākšanas nosacījumi un pasūtītājs iesniedzis būvvaldē nepieciešamos dokumentus, būvvalde Būvniecības likuma 12. panta piektajā daļā noteiktajā termiņā izdara atzīmi būvatļaujā par būvdarbu uzsākšanas nosacījumu izpildi. Kā izriet no jaunā Būvniecības likuma 17.panta pirmās daļas, būvdarbus drīkst uzsākt pēc tam, kad būvvalde ir izdarījusi atzīmi būvatļaujā par visu tajā ietverto projektēšanas nosacījumu izpildi, būvdarbu uzsākšanas nosacījumu izpildi, un būvatļauja kļuvusi neapstrīdama.

Salīdzinājumam var minēt, ka atbilstoši 1995.gada Būvniecības likuma regulējumam izstrādātā būvprojekta oriģinālu un, ja bija nepieciešams, būvprojekta ekspertīzes atzinumu, bija jāiesniedz būvvaldē plānošanas un arhitektūras uzdevuma derīguma termiņa laikā. Būvvaldei 15 darbdienu laikā bija jāpieņem lēmumu akceptēt būvprojektu vai jāsniedz pamatots rakstisks atteikums. Pēc būvprojekta akcepta saņemšanas pasūtītājs varēja iesniegt būvvaldē pieprasījumu būvatļaujas saņemšanai. Tikai pēc būvatļaujas saņemšanas varēja tikt uzsākti būvdarbi.

Apkopojot minēto, secināms, ka šobrīd spēkā esošais regulējums paredz, ka būvatļauja pati par sevi vēl nedod tiesības uzsākt būvdarbus. Būvatļaujā ietverti nosacījumi, kuru izpildes gadījumā persona iegūst tiesības būvēt. Pieņemot jauno Būvniecības likumu, Ekonomikas ministrija un likumdevējs izvēlējās piešķirt būvatļaujai jaunu vietu būvniecības procesā, pārceļot to uz agrāku posmu.¹³⁴ Atbilstoši jaunajam Būvniecības likumam sākotnēji tiek iesniegts iesniegums un būvprojekts minimālā sastāvā, pēc tam var tikt saņemta būvatļauja ar nosacījumiem. Izpildot projektēšanas nosacījumus un būvdarbu uzsākšanas nosacījumus, var tikt uzsākta būvniecība.

Savukārt atbilstoši 1995.gada Būvniecības likuma regulējumam, lai saņemtu būvatļauju, bija nepieciešams iesniegt iesniegumu – uzskaites karti, kuru izvērtējot būvvalde izsniedza

¹³⁴ Lešinska A. Būvatļaujas pārbūve. Jurista vārds, 2015. 14.janvāris. Pieejams: www.juristavards.lv [aplūkots 2016.gada 15.martā].

PAU, pēc kura saņemšanas bija jāizstrādā tehniskais projekts un noteiktos gadījumos arī skiču projekts. Izstrādājot un saskaņojot iepriekš minēto, varēja tikt izsniegta būvatļauja.

Apkopojot visu iepriekš minēto, secināms, ka, atbilstoši jaunā Būvniecības likuma regulējumam, būtiskākie lēmumi, ko pieņem iestāde būvatļaujas izsniegšanas procesā, kas varētu ietekmēt trešo personu tiesības vai tiesiskās intereses, ir:

- 1) lēmums par būvatļaujas izdošanu;
- 2) lēmums par būvniecības ieceres publisku apspriešanu (rīkošanu/nerīkošanu);
- 3) lēmums par būvniecības ieceres akceptu, izdarot atzīmi apliecinājuma kartē, vai atteikumu akceptēt ieceri par būvniecību;
- 4) lēmums par būvniecības ieceres akceptu, izdarot atzīmi būvniecības ieceres paskaidrojuma rakstā vai atteikumu akceptēt būvniecības ieceri;
- 5) atzīme būvatļaujā par projektēšanas nosacījumu izpildi;
- 6) atzīme būvatļaujā par būvdarbu uzsākšanas nosacījumu izpildi.

Savukārt atbilstoši 1995.gada Būvniecības likumam būvniecības procesu varēja iedalīt trijos posmos, proti, būvniecības iecere, plānošanas stadija un būvniecības stadija, un katrā no šiem posmiem svarīgākie iestādes pieņemtie lēmumi būvatļaujas izsniegšanas procesā, kas varēja ietekmēt trešo personu tiesības un tiesiskās intereses, bija:

- 1) pašvaldības lēmums par publiskās apspriešanas rīkošanu/nerīkošanu;
- 2) plānošanas un arhitektūras uzdevums;
- 3) būvatļauja.¹³⁵

Lai noskaidrotu kā jaunais Būvniecības likums ietekmējis trešo personu tiesības, jāizvērtē jaunajā Būvniecības likumā ietvertu lēmumu tiesiskā daba. Jaunā Būvniecības likuma normu interpretācijā var tikt izmantots 1995.gada Būvniecības likums un tiesu prakses atziņas, kas izteiktas interpretējot 1995.gada regulējumu, jo, kā minēts iepriekš, lēmumu būtība ir līdzīga, atšķirīgs ir procesa posms, kurā lēmums tiek pieņemts.

Šobrīd vēl nav izveidojusies tiesu prakse attiecībā uz jaunā Būvniecības likuma piemērošanu, kaut arī jaunais Būvniecības likums stājās spēkā jau 2014.gada 1.oktobrī. Iemesls tam varētu būt tāds, ka trešajām personām nav skaidrs jaunais regulējums, konkrēti, personām nevar rasties iebildumi pret būvniecību, ja par būvniecību ir zināma tikai aptuvena informācija. Būvatļauja šobrīd atļauj tikai uzsākt būvprojektēšanu, tādējādi trešajām personām ir zināms tikai tik daudz, cik tiek iekļauts būvprojekta minimālā sastāvā.

¹³⁵ Lešinska A., Statkus S., Grišāne A. Izaicinājums būvēt likumīgi. Būvniecības procesa rokasgrāmata visiem, kas būvē, izdod būvatļaujas un dzīvo kaimiņos. Sabiedriskās politikas centrs PROVIDUS, 2008, 9.-10.lpp.

Ņemot vērā minēto, tiks aplūkoti būvatļaujas izdošanas procesā pieņemtie lēmumi un pamatota to tiesiskā daba, salīdzinot ar 1995.gada Būvniecības likumu, tiesu praksi un doktrīnu.

2.2. Būvatļaujas un tās saņemšanas procesā pieņemto lēmumu apstrīdēšana un pārsūdzēšana

Atbilstoši APL 76.panta otrajai daļai administratīvo aktu var apstrīdēt padotības kārtībā augstākā iestādē. Likumā vai Ministru kabineta noteikumos var būt noteikta cita iestāde, kurā attiecīgo administratīvo aktu var apstrīdēt. Ja tādas nav vai tā ir Ministru kabinets, administratīvo aktu var apstrīdēt tajā iestādē, kura izdevusi šo aktu, vai uzreiz pārsūdzēt tiesā.

Saskaņā ar APL 103.panta pirmo daļu administratīvā procesa tiesā būtība ir tiesas kontrole pār iestādes izdota administratīvā akta vai iestādes faktiskās rīcības tiesiskumu vai lietderības apsvērumiem rīcības brīvības ietvaros, kā arī privātpersonas publiski tiesisko pienākumu vai tiesību noskaidrošana un no publisko tiesību līguma izrietošo strīdu izskatīšana. No administratīvā procesa tiesā būtības izriet pieteikuma priekšmets jeb jautājumu loks, par kuriem persona var iesniegt pieteikumu.¹³⁶ Tiesas kompetencē ir izskatīt lietas par APL 184.pantā norādītajiem pieteikuma priekšmetiem.¹³⁷ Citi izņēmuma gadījumi nav paredzēti, tādējādi, "lai pārsūdzēto lēmumu vai iestādes faktisko rīcību izskatītu administratīvā procesa kārtībā, nepieciešams konstatēt, vai pārsūdzētais lēmums ir administratīvais akts"¹³⁸. Saskaņā ar APL 121.panta regulējumu, tiesā izskata tikai pārsūdzēto administratīvo aktu un faktisko rīcību, līdz ar to starplēmuma tiesiskuma kontrole nav pakļauta administratīvajām tiesām. Izņēmums ir starplēmums, kas pats par sevi skar būtiskas personas tiesības vai tiesiskās intereses vai būtiski apgrūrina to īstenošanu. Šāds starplēmums saskaņā ar APL 1.panta trešās daļas 3.punktu ir pielīdzināms administratīvajam aktam.

APL 1.panta trešā daļa paredz administratīvā akta pazīmes. Administratīvā akta pieci obligātie elementi ir: tiesību akts, publisko tiesību joma, izdod iestāde, attiecas uz individuālu personu vai personām, nodibina, groza, izbeidz vai konstatē tiesiskās attiecības.¹³⁹ Jāņem vērā, ka administratīvais akts nav iestādes iekšējs lēmums, starplēmums, politisks lēmums, tiesas nolēmumi un citi tamlīdzīgi lēmumi, tādējādi tie nav pakļaujami tiesas kontrolei un nav

¹³⁶ Vaivods K. Administratīvā procesa tiesā būtība. Grām.: Administratīvais process tiesā. Aut.kolektīvs Dr.iur.J.Briedes vispārīgajā zin.red. Rīga: Latvijas Vēstnesis, 2008, 18.lpp.

¹³⁷ Vaivods K. Administratīvā procesa tiesā būtība. Grām.: Administratīvais process tiesā. Aut.kolektīvs Dr.iur.J.Briedes vispārīgajā zin.red. Rīga: Latvijas Vēstnesis, 2008, 21.-22.lpp.

¹³⁸ Turpat, 22.lpp.

¹³⁹ Briede J. Administratīvais akts. Rīga: Latvijas Vēstnesis, 2003, 23.lpp.

apstrīdami. Bieži vien, lai pieņemtu galīgo lēmumu, nepieciešami daudzi starplēmumi, ar kuriem tiek konstatētas konkrētas tiesiskās attiecības. Atšķirībā no konstatējošiem administratīviem aktiem šiem lēmumiem nav nobeiguma rakstura.¹⁴⁰ Galīga noregulējuma raksturs lēmumam piemīt gadījumā, ja tas nodibina, groza, konstatē vai izbeidz konkrētas tiesiskās attiecības. Lai gan šī pazīme pamatā piemīt administratīvajiem aktiem, ir iespējami arī gadījumi, kad starplēmums galīgi noregulē tiesiskās attiecības starp valsti un personu vismaz kādā noteiktā administratīvā procesa daļā, un pēc tam administratīvais akts šo jautājumu vairs neregulēs vai arī vienkārši atkārtos starplēmumā nolemto.¹⁴¹

Ņemot vērā Administratīvo tiesu praksi, kur interpretēts 1995.gada Būvniecības likums, secināms, ka likumā trešajām personām bija paredzētas tiesības apstrīdēt un pārsūdzēt vienīgi būvatļauju, taču praksē bija atsevišķi gadījumi, kad starplēmumi tika atzīti par pietiekami būtiskiem, lai tos pielīdzinātu administratīvajam aktam (piemēram, plānošanas un arhitektūras uzdevums). Atbilstoši 1995.gada Būvniecības likumam pamatā lēmumi līdz būvatļaujas izdošanai (atbilstoši spēkā esošajam regulējumam tie būtu lēmumi pēc būvatļaujas izdošanas – aut.piebilde) bija starplēmumi,¹⁴² kurus sabiedrība nevarēja atsevišķi apstrīdēt vai pārsūdzēt (piemēram, būvvaldes pieņemtais lēmums par publiskās apspriešanas nerīkošanu, plānošanas un arhitektūras uzdevums, būvprojekta akcepts u.c.).¹⁴³ Lai gan pamatā tika atzīts, ka visi pārējie iestādes pieņemtie lēmumi ir starplēmumi, kuri nav apstrīdami un pārsūdzami, tomēr bija arī starplēmumi, kas var tikt atzīti par tādiem, kas ir apstrīdami un pārsūdzami, ņemot vērā personas aizskarto tiesību vai tiesisko interešu būtiskumu. Lai noskaidrotu trešo personu tiesību apjomu gan būvatļaujas apstrīdēšanā/pārsūdzēšanā, gan citu ar būvatļaujas izdošanu saistīto lēmumu pārsūdzībā, jāaplūko konkrēto lēmumu tiesiskā daba.

Ikkatrs būvniecības procesa posms sākas ar procesu uzsākošu dokumentu un beidzas ar lēmumu, taču, kā to noteikusi Administratīvā tiesa, ne visi lēmumi, kas tiek pieņemti būvniecības procesā, ir apstrīdami un pārsūdzami administratīvie akti (vai pat apstrīdami starplēmumi).¹⁴⁴ Lai noskaidrotu, vai attiecīgais lēmums ir galīgs lēmums vai tikai

¹⁴⁰ Briede J. Administratīvais akts. Rīga: Latvijas Vēstnesis, 2003, 129.lpp.

¹⁴¹ Rasnača Z. Starplēmumu kontrole administratīvajā procesā. Jurista vārds, 2010. 1.jūnijs nr.22. (617). Pieejams: www.juristavards.lv [aplūkots 2016.gada 4.aprīlī].

¹⁴² Lešinska A., Statkus S., Grišāne A. Izaicinājums būvēt likumīgi. Būvniecības procesa rokasgrāmata visiem, kas būvē, izdod būvatļaujas un dzīvo kaimiņos. Sabiedriskās politikas centrs PROVIDUS, 2008, 28.lpp. Pieejams:http://providus.foo.lv/upload_file/Publikācijas/Valsts_kvalitate/Izaicinajums_buvet_likumigi.pdf [aplūkots 2015.gada 25.maijā].

¹⁴³ Neimane L. Ietekmes uz vidi novērtējuma un būvniecības tiesību normu savstarpējā saskaņotība. Grām.: Tiesību efektīvas piemērošanas problemātika. Latvijas Universitātes 72. zinātniskās konferences rakstu krājums. Rīga: LU Akadēmiskais apgāds, 2014, 213.lpp.

¹⁴⁴ Lešinska A., Statkus S., Grišāne A. Izaicinājums būvēt likumīgi. Būvniecības procesa rokasgrāmata visiem, kas būvē, izdod būvatļaujas un dzīvo kaimiņos. Sabiedriskās politikas centrs PROVIDUS, 2008, 8.lpp. Pieejams:http://providus.foo.lv/upload_file/Publikācijas/Valsts_kvalitate/Izaicinajums_buvet_likumigi.pdf [aplūkots 2015.gada 25.maijā]. Sk.arī, Augstākās tiesas Administratīvo lietu departamenta 2006.gada 15.marta lēmumu lietā Nr.SKA-123. Pieejams: <http://at.gov.lv/> [aplūkots 2016.gada 5.martā].

starplēmums, jākonstatē, ka attiecīgajā procesā ir sasniegts mērķis, kura dēļ process ir uzsākts.¹⁴⁵

Kā minēts iepriekš, būvatļauja gan 1995.gada Būvniecības likuma regulējumā, gan šobrīd spēkā esošajā regulējumā ir administratīvais akts, tādējādi jebkura trešā persona, pamatojot savu tiesību vai tiesisko interešu esošu vai nākotnē paredzamu aizskārumu, kā arī aizstāvēt vides intereses, var apstrīdēt un pārsūdzēt jebkuru izdoto būvatļauju.

Atbilstoši 1995.gada Būvniecības likuma normām būvatļauja deva tiesības uzsākt būvdarbus, tādējādi trešajām personām pilnībā bija skaidrs tas, kāda būve tiks celta. Šāds regulējums bieži vien radīja lielus zaudējumus būvniecības veicējiem¹⁴⁶, līdz ar to tika veikti likuma grozījumi, kas ir labvēlīgāki būvētājiem, jo “adresātam ir diezgan vispārīgs priekšstats par to, kā būvēs iecerēto ēku”¹⁴⁷ un trešajām personām līdz ar to ir mazāk par ko iebilst un sūdzēties. Trešajām personām būtībā nav priekšstata par būvi, kas tiks celta, tāpēc arī būvatļaujas netiek apstrīdētas un pārsūdzētas. Lai gan pagājuši jau gandrīz divi gadi kopš jaunā Būvniecības likuma spēkā stāšanās, bet tiesu praksē vēl nav redzami trešo personu pieteikumi, kas būtu jāvērtē atbilstoši jaunajam Būvniecības likumam. Arī I.Čepāne norāda, ka, saskaņā ar jaunā Būvniecības likuma regulējumu, trešajām personām, piemēram, kaimiņiem, būs jāpieņem lēmums par būvatļaujas apstrīdēšanu vai neapstrīdēšanu vēl nemaz nezinot, kā projektu ietekmēs turpmākais būvprojektēšanas process.¹⁴⁸

Jaunais Būvniecības likums paredz, ka būvatļauja tiek izdota pašā būvniecības ierosināšanas procesa sākumā, izvērtējot būvniecības iesniegumu, proti, atbilstību detaļplānojumam un teritorijas plānojumam, izvērtējot, vai ir nepieciešama publiskā apspriešana. Arī atbilstoši jaunajam Būvniecības likumam trešās personas, tāpat kā iepriekš, var apstrīdēt un pārsūdzēt būvatļauju. No būvatļaujas, kāda tā paredzēta jaunajā Būvniecības likumā, bieži vien nebūs skaidrs, kāda būve izskatīsies un vai visi nepieciešamie saskaņojumi tiks saņemti. Apstākļi, ka no būvatļaujas var arī nebūt iespējams pilnībā uztvert, kāda gala

¹⁴⁵ Briede J. Administratīvais akts. Rīga: Latvijas Vēstnesis, 2003, 130.lpp.

¹⁴⁶ Likumprojekta "Būvniecības likums" sākotnējās ietekmes novērtējuma ziņojumā (anotācijā) norādīts, ka “strīds par būvniecības tiesiskumu tiek uzsākts laikā, kad būvniecības ierosinātājs jau ir ieguldījis ievērojamus finanšu līdzekļus tehniskā projekta izstrādē, saņēmis bankas kredītu, noslēdzis līgumus ar būvdarbu veicējiem un nereti arī uzsācis būvdarbus. Šādu strīdu rezultātā rodas nepabeigtas būves, kas degradē apkārtējo vidi un rada ievērojamus zaudējumus būvniecības ierosinātājam.”

¹⁴⁷ Lešinska A. Būvatļaujas pārbūve. Jurista vārds, 2015. 14.janvāris. Pieejams: www.juristavards.lv [aplūkots 2016.gada 4.aprīlī].

¹⁴⁸ Čepāne I. Jaunā Būvniecības likuma kroplības. Jurista vārds, 2014. 8.aprīlis nr14 (816). Pieejams: www.juristavards.lv [aplūkots 2016.gada 4.aprīlī]. Sk.arī, Pētersons M. Apstrīdēs būvatļauju bez priekšstata par būvi? Pieejams: <http://www.irlv.lv/2013/8/28/apstrides-buvatlauju-bez-prieksstata-par-buvi> [aplūkots 2016.gada 4.aprīlī].

beigās izskatīsies būve, varētu veicināt trešo personu vēlmi apstrīdēt pašu būvatļaujas saņemšanu, kaut arī iebildumi varētu tikt novērsti vēlākās projektēšanas stadijās.¹⁴⁹

Ņemot vērā minēto, atbilstoši šobrīd spēkā esošajam jaunajam Būvniecības likumam, būvatļauja ir administratīvais akts ar nosacījumiem, kuru jebkura trešā persona, kuras tiesības vai tiesiskās intereses ir aizskartas, vai vides aizsardzības nolūkā, var apstrīdēt un pārsūdzēt, neskatoties uz šā brīža situāciju, ka būvatļauja nedod personai tiesības veikt būvdarbus, jo galīgo noregulējumu tā iegūst tikai pēc būvatļaujā ietverto nosacījumu izpildes.

Trešo personu tiesības un tiesiskās intereses būvniecības procesa saskaņošanas gaitā var ietekmēt arī vairāki citi iestādes pieņemtie lēmumi. Atbilstoši jaunā Būvniecības likuma 14.panta trešās daļas 1.punktam, izskatot būvniecības ieceres iesniegumu, būvvalde atkarībā no būvniecības ieceres veida lemj par būvniecības ieceres publisku apspriešanu. Iepriekš minētā panta piektajā daļā norādīts, ka, ja blakus dzīvojamai vai publiskai apbūvei ir ierosināta tāda objekta būvniecība, kurš var radīt būtisku ietekmi, bet, kuram nav piemērots ietekmes uz vidi novērtējums, būvvalde nodrošina būvniecības ieceres publisku apspriešanu un tikai pēc tam pieņem lēmumu par ierosinātā objekta būvniecības ieceri. Pašvaldība saistošajos noteikumos var paredzēt arī citus gadījumus, kad rīkojama būvniecības ieceres publiska apspriešana. Publisku apspriešanu nerīko, ja teritorijai, kurā paredzēta būve, ir spēkā esošs detālpārplānojums. Publiskas apspriešanas rezultātus var izmantot, lai ietvertu būvatļaujā papildu nosacījumus, kas attiecas uz iepriekš minēto būves ietekmi uz vidi.

Vērtējot jautājumu par lēmuma par būvniecības ieceres publiskās apspriešanas rīkošanu vai nerīkošanu, jāņem vērā, ka likumdevējs jaunā Būvniecības likuma 14.panta piektajā daļā ir noteicis, ka, ja būvatļauja izdota, pārskatījot šīs (piektās) daļas noteikumus, augstāka iestāde vai tiesa, izlemjot jautājumu par apstrīdētās vai pārsūdzētās būvatļaujas tiesiskumu, izvērtē, vai pārskatījums ir tik būtisks, ka būvatļauja atceļama, un it īpaši pārbauda to, vai nav pārskatītas sabiedrības līdzdalības tiesības lēmumu pieņemšanā.

Ievērojot minēto, secināms, ka konkrētais iestādes lēmums par publiskās apspriešanas rīkošanu vai nerīkošanu ir tikai starplēmums, kura tiesiskums var tikt pārbaudīts tikai kopā ar būvatļauju. Tas var būt pat pamats būvatļaujas atcelšanai, tomēr to nevar apstrīdēt vai pārsūdzēt atsevišķi no galīgā administratīvā akta – būvatļaujas.

Kā tika minēts iepriekš, būvatļauja atbilstoši jaunā Būvniecības likuma regulējumam pēc satura atgādina PAU, kas ietverts 1995.gada Būvniecības likumā. Ņemot to vērā, ir jāaplūko PAU tiesiskā daba, lai precīzi spētu pamatot būvatļaujas vietu un saturu jaunajā Būvniecības likumā. Saskaņā ar 1995.gada Būvniecības likumu, pēc būvniecības ieceres

¹⁴⁹ Pētersons M. Pārsūdzēšanas kārtība jaunajā Būvniecības likumā – neskaidra. Diena 2013.gada 19.augusts. Pieejams: <http://www.diena.lv/latvija/viedokli/jurists-parsudzšanas-kartiba-jaunaja-buvniecibas-likuma-neskaidra-14021092> [aplūkots 2016.gada 1.martā].

iesnieguma – uzskaites kartes izvērtējuma, personai tika izsniegts PAU, kurā noteiktas vides pieejamības prasības un tas bija pamats būvprojektēšanai, atbilstoši PAU nosacījumiem tika veikta būvprojekta izstrāde. PAU tika izdots, lai būvniecības ierosinātājs, izmantojot tajā precizētās normatīvo aktu prasības, varētu tālāk plānot un projektēt normatīvo aktu prasībām atbilstošu būvi. Tajā tika norādīta virkne apbūves pamatnosacījumu (apbūves blīvums, intensitāte, minimālā brīvā teritorija, maksimālais stāvu skaits, autostāvvietu skaits), kompozīcijas pamatnosacījumu (piemēram, brīvi stāvoša vai bloķēta ēka, augstuma ierobežojumi, iebrauktuves vai ieejas), teritorijas iekārtošanas nosacījumi, tostarp prasības atkritumu apsaimniekošanai, vides pieejamības prasības. Sīkākas no teritorijas plānojuma (arī apbūves noteikumiem) izrietošas prasības būvvalde arī norādīja PAU.¹⁵⁰

Pēc būtības atzīstams, ka PAU bija starplēmums, kuru nevarēja apstrīdēt/pārsūdzēt ne būvatļaujas adresāts, ne trešās personas. Tomēr Augstākās tiesas Administratīvo lietu departaments ir atzinis, ka, lai arī PAU pats par sevi nav lēmums ar galīga noregulējuma raksturu, tomēr tas ietekmē būtiskas būvniecības ierosinātāja tiesības vai tiesiskās intereses būvniecības procesa ietvaros. Minētais rada pamatu PAU uzskatīšanai par starplēmumu, kurš skar būtiskas personas intereses, tādēļ pielīdzināms administratīvajam aktam.¹⁵¹ No iepriekš minētā izriet, ka atsevišķos gadījumos PAU varēja tikt uzskatīts par starplēmumu, kas skar būtiskas personas tiesības vai tiesiskās intereses, tādējādi tas pielīdzināms administratīvajam aktam. Jāatzīmē, ka Augstākās tiesas vērtētajā situācijā apstrīdēt un pārsūdzēt konkrēto PAU vēlējās būvniecības ierosinātājs. “Starplēmumi parasti nav patstāvīgi apstrīdami (pārsūdzami), jo tiem nav galīgā noregulējuma rakstura, izņemot gadījumus, ja tie paši par sevi skar būtiskas personas tiesības vai tiesiskās intereses vai būtiski apgrūtina to īstenošanu.”¹⁵² “Starplēmuma ar būtisku ietekmi pārsūdzēšanas mērķis ir konstatēt tā prettiesiskumu tūlīt pēc attiecīgā lēmuma pieņemšanas, tādējādi novēršot šķērsli, kas liedz personai procesu turpināt, vai arī novēršot prettiesiskuma turpināšanos.”¹⁵³ Tādējādi, attiecībā uz trešajām personām, PAU bija starplēmums, un tā tiesiskumu varēja pārbaudīt tikai kopā ar galīgo noregulējumu, proti, būvatļauju.

Salīdzinot ar šobrīd spēkā esošo būvniecības procesa regulējumu, PAU vairs netiek izsniegts. Sarežģītas tiesiska rakstura problēmas var radīt likumā ieviesto jēdzienu “būvatļauja” un “atzīme būvatļaujā” nozīme. Atšķirībā no iepriekš spēkā esošās kārtības,

¹⁵⁰ Augstākās tiesas Administratīvo lietu departamenta 2011.gada 25.februāra sprieduma lietā Nr.SKA-56/2011 9.punkts. Pieejams: <http://at.gov.lv/> [aplūkots 2016.gada 4.aprīlī].

¹⁵¹ Augstākās tiesas Administratīvo lietu departamenta 2012.gada 17.februāra lēmuma lietā Nr.SKA-301/2012 10.punkts. Pieejams: <http://at.gov.lv/> [aplūkots 2016.gada 4.aprīlī].

¹⁵² Augstākās tiesas Administratīvo lietu departamenta 2009.gada 13.oktobra lēmuma lietā Nr.SKA-624/2009 6.punkts. Pieejams: <http://at.gov.lv/> [aplūkots 2016.gada 4.aprīlī].

¹⁵³ Turpat, 9.punkts.

jaunajā Būvniecības likumā būvatļauja vairs nav priekšnoteikums būvniecības uzsākšanai, bet ietver tikai nosacījumus būvniecības ieceres projektēšanai un būvdarbiem. To varētu salīdzināt ar Vispārīgo būvnoteikumu Nr.112 19.punktā minēto “plānošanas un arhitektūras uzdevumu”.¹⁵⁴ Ievērojot minēto, rodas pamatotas šaubas par šobrīd spēkā esošā Būvniecības likuma interpretāciju attiecībā uz atzīmes būvatļaujā par tās nosacījumu izpildi pārsūdzības iespējām, jo šobrīd esošā būvatļauja, kas ir administratīvais akts, atgādina PAU, kas iepriekš bijis starplēmums. Saskaņā ar jauno Būvniecības likumu nevis būvatļauja, bet atzīme būvatļaujā ir galvenais priekšnosacījums būvniecības uzsākšanai.¹⁵⁵

Lai atbildētu uz jautājumu, vai trešās personas būtu tiesīgas apstrīdēt un pārsūdzēt atzīmi būvatļaujā par tās nosacījumu izpildi, jānoskaidro tās tiesiskā daba.

Pēc būtības administratīvā akta nosacījumi ir zināmi jau administratīvajā aktā, tādējādi trešajai personai ir zināmas tās darbības, kādas tiek prasītas no būvatļaujas adresāta. Tomēr, vai nosacījumi tiks izpildīti, kā arī tas, kā tālāk noritēs plānošanas process var arī neizrietēt no konkrētajiem nosacījumiem. Atzīme būvatļaujā par tās nosacījumu izpildi rada galīgo noregulējumu, un tādējādi varētu būt iespējamās situācijas, kad tā skar arī trešo personu tiesības un tiesiskās intereses. Tomēr tas nav viennozīmīgi, jo akcepts ir tikai iepriekš noteiktu nosacījumu apstiprinājums, kas galīgas tiesiskas sekas varētu arī neradīt. “Situācijā, kad būvatļaujas materiālās sekas (jeb tiesības veikt būvdarbus) iestājas krietni vēlāk par procesuālajām sekām (jeb tiesībām apstrīdēt vai pārsūdzēt), līdzšinējā tiesu prakse vairs nebūs piemērojama jebšu nāksies to būtiski papildināt vai mainīt.”¹⁵⁶

Konkrētais jautājums sīkāk tiks aplūkots nākamajā nodaļā, jo autore uzskata, ka tas ir aktuālākais un svarīgākais jautājums būvatļaujas apstrīdēšanas un pārsūdzēšanas procesā attiecībā uz trešo personu tiesībām. Likuma tekstā nav skaidras atbildes uz šo jautājumu un tiesu prakse vēl nav izveidojusies, tādējādi drīzumā gan iestādes, gan tiesas saskarsies ar šo tiesību normu interpretācijas jautājuma problemātiku.

Jāņem vērā arī jaunā Būvniecības likuma 16.panta 2.¹ un 2.² punkts, kā arī 17.panta 2.¹ un 2.² punkti, kas nosaka gadījumus, kad persona, kurai ir izdota būvatļauja, var lūgt atļaut veikt izmaiņas būvprojektā, kā arī izmaiņas ēkas fasādes risinājumā, būves novietojumā un būvapjomā būvniecības laikā. Atbilstoši likumam, tas ir pieļaujams attiecībā uz:

1) būves novietojumu, ja tās pamatotas ar institūciju izdotajiem tehniskajiem vai īpašajiem noteikumiem un neskar trešo personu tiesības;

¹⁵⁴ Čepāne I. Jaunā būvniecības likuma kroplības. Jurista vārds, 2014. 8.aprīlis nr.14 (816). Pieejams: www.juristavards.lv [aplūkots 2016.gada 4.aprīlī].

¹⁵⁵ Turpat.

¹⁵⁶ Lešinska A. Būvatļaujas pārbūve. Jurista vārds, 2013. 14.janvāris. Pieejams: www.juristavards.lv [aplūkots 2016.gada 4.aprīlī].

2) ēkas būvapjomu, ja netiek skartas trešo personu tiesības un izmaiņas ir saistītas ar būvizstrādājumu specifiskāciju būvprojektā, ēkas konstrukciju, izolācijas un apdares materiāliem vai inženiertehniskiem risinājumiem un nerada smaku, troksni, vibrāciju vai cita veida piesārņojumu;

3) ēkas fasādes risinājumu, ja izmaiņas neskar trešo personu tiesības.

Saskaņā ar jaunā Būvniecības likuma 16.panta 2.² punktu un 17.panta 2.³ punktu iepriekš minētajos gadījumos būvvalde izvērtē nepieciešamību grozīt būvatļaujas nosacījumus.

Būvatļaujas nosacījumu grozīšana ir administratīvā akta grozīšana pēc būtības, jo tas maina savu saturu. Svarīgs ir būtiskuma faktors, jo maznozīmīgi grozījumi, piemēram, ēkas apdares materiālu maiņa vai sīki fasādes risinājumi, nebūtu tik būtiski, lai varētu ietekmēt trešo personu tiesības un tiesiskās intereses. Tomēr, ja grozījumi administratīvajā aktā aizskar trešo personu tiesības vai tiesiskās intereses, vai izdarīti, pārkāpjot vides normatīvo aktu prasības, tie būtu atsevišķi apstrīdami un pārsūdzami. Par pamatojumu var minēt to, ka grozījumi tiek veikti pēc būvatļaujas stāšanās spēkā, tādējādi, tiesību aizskāruma gadījumā, trešajām personām tiek liegta iespēja pārbaudīt lēmuma tiesiskumu, vēršoties iestādē un tiesā.

Personu pieeja tiesai ir noteikta Latvijas Republikas Satversmes 92.pantā, bet šīs tiesības nav absolūtas.¹⁵⁷ Tomēr konkrētajā situācijā nebūtu samērīgi liegt trešajām personām aizsargāt savas tiesības un tiesiskās intereses, jo lēmums par grozījumiem būvatļaujas nosacījumos ir galīga rakstura lēmums un pēc tā neseko citi lēmumi, kuru tiesiskumu varētu pārbaudīt pārsūdzības procesā.

Apkopojot minēto, autore secina, ka šā brīža spēkā esošais būvniecības tiesiskais regulējums dod tiesības trešajām personām apstrīdēt un pārsūdzēt būvatļauju – administratīvo aktu. Jaunā Būvniecības likumprojekta anotācijā norādīts, ka “likumprojekts paredz vienkāršot būvniecības administratīvo procesu atsakoties no daudziem starplēmumiem, lai tuvinātos Pasaules Bankas pētījumā *Doing Business* minētajiem Dānijas rādītājiem, t.i., būvniecības saskaņošanai nepatērēt vairāk kā 70 dienas, tādējādi būtiski uzlabojot uzņēmējdarbības vidi un piesaistot vietējos un ārvalstu investorus”¹⁵⁸. Ievērojot minēto, var secināt, ka likumdevēja mērķis ir bijis noteikt, ka jaunais Būvniecības likums pēc iespējas jāinterpretē tā, ka visi pēc būvatļaujas izdošanas pieņemtie lēmumi ir vienkārši starplēmumi, kuru tiesiskuma kontrole iestādē un tiesā nav pieļaujama. Tomēr, sistēmiski aplūkojot tiesību normas, kā arī ņemot vērā tiesu atziņas, secināms pretējais. Proti, būvniecības procesā var tikt

¹⁵⁷ Sk.Satversmes tiesas 2005.gada 4.janvāra spriedumu lietā Nr.2004-16-01. Pieejams: <http://likumi.lv/doc.php?id=98970> [aplūkots 2016.gada 4.aprīlī].

¹⁵⁸ Likumprojekta "Būvniecības likums" sākotnējās ietekmes novērtējuma ziņojums (anotācija). Pieejams: <http://titania.saeima.lv/LIVS11/SaeimaLIVS11.nsf/0/E63607A94234F224C2257950003B5BB2?OpenDocument> [aplūkots 2016.gada 7.martā].

pieņemti starplēmumi, kas būtiski skar trešo personu tiesības un tiesiskās intereses, tādējādi tie ir apstrīdami un pārsūdzami atsevišķi no administratīvā akta. To pastiprina arī apstākļi, ka administratīvais akts, kuram vajadzētu radīt galīgas tiesiskās sekas, tiek pieņemts pirms visiem pēc tā sekojošiem lēmumiem, tādējādi trešajām personām nav iespējas tos nodot iestādes vai tiesas kontrolei.

3. TREŠO PERSONU UN BŪVATĻAUJAS ADRESĀTU TIESĪBU UN TIESISKO INTEREŠU SASKAŅOŠANA

Personu, kas ir iesaistītas būvniecības procesā, tas ir, būvniecības ieceres īstenotāju, sabiedrības un kaimiņu atšķirīgās intereses īpašuma jomā ir jālīdzsvaro. Būvniecības tiesiskajās attiecībās tas notiek ar vietējās pašvaldības teritorijas plānojumiem un būvniecības publisko apspriešanu.¹⁵⁹ Lai būvniecības procesā būtiski netiktu pārkāptas iesaistīto personu intereses, likumdevēja uzdevums ir pēc iespējas samērot šīs intereses. Augstākā tiesa ir izteikusi pamatotu atziņu, ka, “lai cilvēks būtu izolēts no citu cilvēku ietekmes, viņam būtu jādzīvo uz vientuļas salas tālu no apdzīvotām vietām, auto, kuģu un gaisa satiksmes ceļiem. Dzīvojot citur, cilvēkam līdz zināmai robežai jāpiecieš citu fizisku personu, kā arī juridisko personu radītie trokšņi, smakas un citi vides piesārņojumi. Minēto robežu demokrātiskā iekārtā parasti nosaka likums un no tā izrietošie administratīvie akti. Tomēr arī gadījumos, kad šāda robeža un/vai konkrētā valsts pārvaldes rīcība normatīvajos aktos nav noteikta, tā atvasināma no Satversmē garantētajām tiesībām uz veselību, dzīvību, privātās dzīves neaizskaramību un īpašumu.¹⁶⁰ Ir jāatrod pieeja, lai saskaņotu visu ieinteresēto personu, kā arī vides intereses. Attiecībā gan uz būvniecības tiesībām, gan vides tiesībām, svarīgākais šķiet ilgtspējīgas attīstības princips, kas “prasa pieņemt tādus lēmumus, kas būtu vērsti uz sabiedrības labklājības, vides un ekonomikas integrētu un līdzsvarotu attīstību, kas apmierina iedzīvotāju pašreizējās sociālās un ekonomiskās vajadzības un nodrošina vides aizsardzības prasību ievērošanu, neapdraudot nākamo paaudžu vajadzību apmierināšanas iespējas, kā arī nodrošina bioloģiskās daudzveidības saglabāšanu”.¹⁶¹ Satversmes tiesa atzīst, ka gan atsevišķu privātpersonu, gan visas sabiedrības ekonomiskās intereses bieži vien prasa pārveidot apkārtējo vidi. Satversmes 115.pants *a priori* neparedz pastāvošās vides saglabāšanu un neliedz īstenot ar ekonomiskajām interesēm saistītus projektus. Satversmes 115.pants prasa līdzsvarotu un atbildīgu apkārtējās vides uzlabošanu, kas ietver arī cilvēku dzīvei piemērotu apstākļu un sabiedrības labklājības nodrošināšanu. Personām nav neierobežotu tiesību uz ierastās ainavas un vides saglabāšanu.¹⁶²

¹⁵⁹ Krampuža I. Vietējās pašvaldības plānojumi – pamats būvniecības uzsākšanai. Grām.: Juridiskās zinātnes teorētiskie un praktiskie problēmjaudājumi. Juridiskās zinātnes doktorantu III zinātniski praktiskās konferences rakstu krājums. Rīga: LU Akadēmiskais apgāds, 2012, 22.lpp.

¹⁶⁰ Augstākās tiesas Administratīvo lietu departamenta 2013.gada 12.jūlija lēmuma lietā Nr.SKA-759/2013 8.punkts. Pieejams: <http://at.gov.lv/> [aplūkots 2016.gada 4.aprīlī].

¹⁶¹ Augstākās tiesas Administratīvo lietu departamenta 2013.gada 25.janvāra sprieduma lietā Nr.SKA-40/2013 11.punkts. Pieejams: <http://at.gov.lv/> [aplūkots 2016.gada 4.aprīlī].

¹⁶² Latvijas Republikas Satversmes tiesas 2011.gada 12.oktobra sprieduma lietā Nr.2010-74-03 17.3.punkts. Pieejams: <http://www.satv.tiesa.gov.lv/cases/?search%5Bnumber%5D=2010-74-03> [aplūkots 2016.gada 4.aprīlī].

Likumu grozīšana ne vienmēr var būt risinājums nepilnībām, jo likumi tiek veidoti plašam gadījumu lokam ilgā laika posmā. Tādējādi tiek uzlikts pienākums tiesību piemērotājam interpretācijas ceļā, ģenerālklausulu papildīšanas un tiesību normas iztulkošanas gaitā atrast risinājumu jau esošajā likumā. Tiesās tiesneši var veikt tiesību tālākveidošanu, kas arī ir atzīts un pat nepieciešams process likumu nepilnību dēļ.

Šā brīža īpatnība ir tā, ka sabiedrība, no vienas puses, vēlas saglabāt iepriekšējo situāciju, piemēram, atjaunot pieminekļus, saglabāt tradīcijas, bet, no otras puses, redzama tieksme pēc progresā, komforta un pasaules atjaunošanas, ko lielā mērā nodrošina būvniecība.¹⁶³ Iestādēm un tiesām ir jāspēj piemērot likumu normas atbilstoši to mērķim, lai konkrētā situācijā nonāktu pie objektīvi taisnīgākā rezultāta. Visu iesaistīto personu tiesību un tiesisko interešu saskaņošana, it īpaši būvniecības procesā, ir iespējama vienīgi tiesību normu saprātīgas piemērošanas un interpretācijas ceļā.

3.1. Atzīmes būvatļaujā par tās nosacījumu izpildi apstrīdēšana/pārsūdzēšana

Pētījuma izstrādes gaitā, tika secināts, ka šobrīd aktuāls ir jautājums, kas ir atzīmes būvatļaujā par tajā iekļauto nosacījumu izpildi tiesiskā daba, un vai trešās personas būs tiesīgas apstrīdēt un pārsūdzēt šādu atzīmi. Šobrīd nav izveidojusies tiesu prakse jaunā Būvniecības likuma interpretācijai, nav veikti pētījumi, kā arī juridiskajā literatūrā ir salīdzinoši maz kvalitatīvu publikāciju par konkrēto tēmu. Juridiskajā literatūrā ir redzamas vairākas juristu diskusijas par konkrēto jautājumu, tomēr nav vienota viedokļa, ir tikai dažādi pieņēmumi. Ir skaidrs, ka konkrētā jautājuma risinājums ir iestāžu un, galvenokārt, tiesas rokās.

I.Čepāne ir norādījusi, ka atzīme būvatļaujā ir priekšnosacījums būvniecības uzsākšanai un būvatļaujas saturs jaunajā Būvniecības likumā vairāk līdzinās starplēmumam, nevis gala noregulējumam. Gadījumos, ja būvprojekts “minimālā sastāvā” līdz atzīmes izdarīšanai būvatļaujā būs pārvērsts līdz nepazīšanai “maksimālā sastāvā”, tiesas būs spiestas ierosināt lietu, un līdz ar to atzīmes pārsūdzēšana var aizkavēt būvniecības procesu.¹⁶⁴ S.Meiere atzinusi, ka jaunajā Būvniecības likumā nav paredzēta iespēja sabiedrībai apstrīdēt atzīmi būvatļaujā, tādējādi sabiedrība zaudē akcepta apstrīdēšanas iespēju, un līdz ar to zūd arī

¹⁶³ Krampuža I. Skandināvijas valstu un Latvijas teritorijas plānojuma un būvniecības tiesiskā regulējuma atsevišķu iezīmju analīze. Grām.: Inovāciju juridiskais nodrošinājums: Latvijas Universitātes 70.konferences rakstu krājums. Rīga: LU Akadēmiskais apgāds, 2012, 145.lpp

¹⁶⁴ Čepāne I. Jaunā Būvniecības likuma kropļības. Jurista vārds, 2014. 8.aprīlis nr.14 (816). Pieejams: www.juristavards.lv [aplūkots 2016.gada 4.aprīlī].

iespēja sabiedrībai kontrolēt, vai lēmums, kas ļauj uzsākt reālus būvdarbus, atbilst vides normatīvo aktu prasībām.¹⁶⁵ A.Lešinska ir norādījusi, ka atbilstoši šā brīža tiesiskajam regulējumam būvatļaujai ir divas daļas ar atšķirīgām tiesiskajām sekām un ietekmi uz trešajām personām. Sākotnējā izpausmē tā dod tiesības uzsākt pilna būvprojekta izstrādi, tomēr faktiski būvatļauja savu galīgo spēku iegūst vairākus mēnešus vai pat gadus pēc spēkā stāšanās brīža.¹⁶⁶ M.Pētersons diskusijās ir norādījis, ka jaunais Būvniecības likums nedod skaidru atbildi, vai ieinteresētās personas būs tiesīgas apstrīdēt un pārsūdzēt atzīmi būvatļaujā par tās nosacījumu izpildi, un, ka, atzīstot šīs tiesības, netiktu sasniegts viens no jaunā Būvniecības likuma mērķiem – nodrošināt, ka personu apstrīdēšanas un pārsūdzības tiesības nesamērīgi neaizkavē likumīgu būvniecības procesu.¹⁶⁷

Apkopojot minēto, secināms, ka tiek norādīts uz problēmjautājumu par atzīmes būvatļaujā pārsūdzību – no vienas puses, personām vajadzētu būt tiesībām apstrīdēt un pārsūdzēt šādu atzīmi, jo tā dod tiesības uzsākt būvniecību, un tai ir galīgs noregulējums, savukārt no otras puses tiek atzīts, ka šādas tiesības neatbilstu likumdevēja izvirzītajam mērķim jaunajā Būvniecības likumā. Kā norādījis likumdevējs, tas, ka lēmuma pieņemšana notiek būvniecības procesa sākumā, nozīmē arī to, ka tā apstrīdēšana tiek pārnesta no būvniecības procesa beigu posma, kad ir uzsākti būvdarbi, uz pašu būvniecības procesa sākumu, kad notiek tikai projektēšanas darbu uzsākšana. Un būvniecības procesa sākumā ir skaidrība par to, vai būvatļauju kāds apstrīdēs vai ne.¹⁶⁸ Nevar piekrist atzinumam, ka tādējādi būs skaidrība par to, vai būvatļauju kāds apstrīdēs. Teorētiski šādā procesā ir skaidrs, vai vispār ir vērts turpināt projektēšanu un uzsākt būvdarbus. Tomēr no trešo personu viedokļa ir sarežģīti pieņemt lēmumu apstrīdēt vai neapstrīdēt būvatļauju, jo piekšstats par būvi ir niecīgs. Likumdevējs ir atzinis, ka, pieņemot lēmumu par būvatļauju, gan būvvaldei, gan sabiedrībai ir jāzina trīs galvenie raksturojošie rādītāji attiecībā uz būvniecību, proti, plānotās būves veids, novietojums konkrētajā zemes gabalā un šīs būves apjoms jeb lielums.¹⁶⁹ Informācija sniedz tikai vispārēju priekšstatu par būvi, tādējādi var prognozēt, ka radīsies situācijas, kurās trešā persona izlems nepārsūdzēt būvatļauju, jo nav skaidrs, ko pārsūdzēt.

¹⁶⁵ Meiere S. Sabiedrības tiesības daudzpakāpju lēmumu pieņemšanā. Grām.:Tiesību efektīvas piemērošanas problemātika. Latvijas Universitātes 72.zinātniskās konferences rakstu krājums. Rīga: LU Akadēmiskais apgāds, 2014, 163.lpp.

¹⁶⁶ Lešinska A. Būvatļaujas pārbūve. Jurista vārds, 2015. 14.janvāris. Pieejams: www.juristavards.lv [aplūkots 2016.gada 4.aprīlī].

¹⁶⁷ Pētersons M. Apstrīdēs būvatļauju bez priekšstata par būvi? Žurnāls "IR" 2013.gada 28.augusts. Pieejams: <http://www.irlv.lv/2013/8/28/apstrides-buvatlauju-bez-prieksstata-par-buvi> [aplūkots 2016.gada 23.martā]. Pētersons M. Pārsūdzēšanas kārtība jaunajā būvniecības likumā – neskaidra. Avīze "Diena" 2013.gada 19.augusts. Pieejams: <http://www.diena.lv/latvija/viedokli/jurists-parsudzesanas-kartiba-jaunaja-buvniecibas-likuma-neskaidra-14021092> [aplūkots 2016.gada 23.martā].

¹⁶⁸ Saeimas 2013.gada 9.jūlija sēdes stenogramma. Pieejams: <http://www.saeima.lv/lv/par-saeimu/arhivs> [aplūkots 2016.gada 4.aprīlī].

¹⁶⁹ Turpat.

Var rasties arī tieši pretējas situācijas, kurās trešā persona nolems pārsūdzēt būvatļauju, baidoties, ka vēlākā posmā nebūs iespējas iebilst pret būvniecību, kaut arī pārsūdzēšanas brīdī tām pamatotu iebildumu var nebūt un domstarpības varētu novērst turpmākie projektēšanas darbi.

Atbilstoši šobrīd spēkā esošajam būvniecības tiesiskajam regulējumam būvatļauja pielīdzināma vecā Būvniecības likumā ietvertajam plānošanas un arhitektūras uzdevumam. Tomēr PAU tika atzīts par starplēmumu (ar atsevišķiem izņēmumiem), kamēr būvatļauja šobrīd ir administratīvais akts ar nosacījumiem.

Ņemot vērā minēto, jautājums pēc būtības ir par to, vai administratīvā akta nosacījumu izpilde vai neizpilde, precīzāk, iestādes atzīme, ka nosacījumi ir izpildīti vai nav izpildīti, ir apstrīdama iestādē un pārsūdzama tiesā. Savā sākotnējā izpausmē būvatļauja dod tiesības uzsākt pilna būvprojekta izstrādi. Tās adresāts uzzina kādus tehniskos noteikumus un saskaņojumus nepieciešams saņemt, kādus tehniskos un arhitektoniskos norādījumus jāievēro, kādi priekšdarbi jāveic, lai drīkstētu ievest būvtehniku un strādniekus, u.t.t., līdz ar to ir pamats uzskatīt, ka būvatļauja spēkā ir tikai daļēji, jo ļauj izstrādāt pilno būvprojektu, taču neļauj uzsākt būvdarbus.¹⁷⁰

Atbilstoši jaunā Būvniecības likuma 1.panta 1.punktam būvatļauja ir administratīvais akts ar nosacījumiem būvniecības ieceres realizācijai dabā – projektēšanai un būvdarbiem – līdz būves pieņemšanai ekspluatācijā. APL 68.pantā ir minēti daži nosacījumu veidi, proti, termiņš, priekšnoteikums, uzdevums un atruna. Tomēr nosacījumu uzskaitījums nav izsmeļošs, tādējādi pieļaujami citi to veidi.¹⁷¹ Vērtējot būvatļaujā ietvertos nosacījumus, secināms, ka konkrētie nosacījumi ir uzdevums turpmāk minēto apsvērumu dēļ.

Saskaņā ar APL 68.panta pirmo daļu, ja piemērojamā tiesību norma paredz administratīvā akta darbību ierobežojoša nosacījuma (piemēram, termiņa, priekšnoteikuma, uzdevuma, atrunas) iekļaušanu administratīvajā aktā, iestāde to tur norāda. Nosacījumi tiek iekļauti ar mērķi savstarpēji saskaņot labvēlīgā administratīvā akta adresāta intereses ar sabiedrības vai trešo personu interesēm.¹⁷² Būvatļaujā ietvertie nosacījumi varētu būt uzdevums, jo tas “ir nosacījums, ar kuru ieinteresētajai personai tiek dots norādījums veikt vai neveikt kādu darbību”¹⁷³.

Atšķirībā no priekšnoteikuma administratīvā akta tiesiskās sekas nav atkarīgas no kāda nākotnes notikuma, bet gan no procesa dalībnieku darbībām. Tādēļ uzdevums ir ne tikai

¹⁷⁰ Lešinska A. Būvatļaujas pārbūve. Jurista vārds, 2015. 14.janvāris. Pieejams: www.juristavards.lv [aplūkots 2016.gada 4.aprīlī].

¹⁷¹ Administratīvā procesa likuma komentāri. A un B daļa. Aut.kolektīvs Dr.iur. J.Briedes zin.red. Rīga: Tiesu namu aģentūra, 2013, 676.lpp.

¹⁷² Turpat, 673.lpp.

¹⁷³ Turpat, 679.lpp.

administratīvā akta sastāvdaļa, bet arī papildu pienākums. Uzdevums pats rada pienākumus.¹⁷⁴ Atšķirība starp priekšnoteikumu un uzdevumu ir svarīga no tiesiskās aizsardzības viedokļa. Priekšnoteikumu pašu par sevi nevar apstrīdēt, uzdevumu kā administratīvo aktu var apstrīdēt atsevišķi.¹⁷⁵ Uzdevuma noteikšana un izpilde ir atkarīga no galvenā administratīvā akta darbības. Atceļot pamata administratīvo aktu, spēku zaudē arī uzdevums.¹⁷⁶ Ja pastāv šaubas vai noteikts priekšnoteikums vai uzdevums, tie jānošķir, izmantojot interpretāciju, un noteicošais ir pamatojuma objektīvais saturs.¹⁷⁷

Būvatļaujā ietvertais nosacījums būtu atzīstams par uzdevumu, jo pēc būvatļaujas (pamata administratīvā akta) izdošanas to mēneša laikā var apstrīdēt un pārsūdzēt. Pēc tam, kad beidzies būvatļaujas pārsūdzības termiņš, tā stājas spēkā, un būvatļaujas adresāts var sākt projektēšanas un būvdarbu uzsākšanas nosacījumu izpildi. Tiek uzsākts pildīt būvatļaujā ietvertos uzdevumus, kuru izpilde ir atkarīga no procesa dalībnieka darbībām. Nosacījumi nav priekšnoteikumi, kuru iestāšanās gadījumā stājas spēkā pamata akts, jo būvatļauja, teorētiski, jau ir stājusies spēkā.

Būvatļaujā ietvērto nosacījumu – uzdevumu – neizpildes gadījumā, iestāde izdara attiecīgu atzīmi būvatļaujā, un būvniecību uzsākt nevar, savukārt izpildes gadījumā – var tikt uzsākta būvniecība. Ņemot vērā minēto, izveidojas situācija, kurā trešā persona vairs nevar ietekmēt būvniecības procesā pieņemtos lēmumus vai lūgt pārbaudīt to tiesiskumu, jo visi iebildumi varēja tikt izteikti līdz būvatļaujas pārsūdzības termiņa beigām. Sekojošās darbības un pieņemtie lēmumi vairs nav apstrīdami un pārsūdzami.

Tomēr šādas atzīmes par būvatļaujas nosacījumu izpildi esība izšķir jautājumu pēc būtības (atļauj uzsākt būvdarbus), un ar to varētu tikt skartas trešo personu tiesības un tiesiskās intereses, kā arī varētu būt situācijas, kad tiek skartas arī vides tiesības. Piemēram, ja kāds no nosacījumos ietvertajiem saskaņojumiem saņemts no personas, kura nav tiesīga saskaņot attiecīgo būvdarbu veikšanu īpašumā (un iestāde to nav pamanījusi)¹⁷⁸ vai

¹⁷⁴ Administratīvā procesa likuma komentāri. A un B daļa. Aut.kolektīvs Dr.iur. J.Briedes zin.red. Rīga: Tiesu namu aģentūra, 2013, 679.lpp.

¹⁷⁵ Paine J.F. Vācijas vispārīgās administratīvās tiesības. Ceturtais pārstrādātais izdevums. Rīga: Tiesu namu aģentūra, 2002, 152.lpp.

¹⁷⁶ Administratīvā procesa likuma komentāri. A un B daļa. Aut.kolektīvs Dr.iur. J.Briedes zin.red. Rīga: Tiesu namu aģentūra, 2013, 679.lpp.

¹⁷⁷ Paine J.F. Vācijas vispārīgās administratīvās tiesības. Ceturtais pārstrādātais izdevums. Rīga: Tiesu namu aģentūra, 2002, 152.lpp.

¹⁷⁸ Sk. Administratīvās apgabaltiesas 2015.gada 20.oktobra spriedumu administratīvajā lietā Nr.A420512013, kurā pieteicējs vērsās iestādē, apstrīdot būvatļauju, pamatojot ar to, ka būvatļaujas adresāts nav saskaņojis būvniecību ar pieteicēju kā kopīpašnieku. Saskaņojums tika saņemts no citas personas, kurai nepieder konkrētais īpašums. Apgabaltiesa atzina, ka iestādei, saņemot pieteicēja apstrīdēšanas iesniegumu un konstatējot, ka uz saskaņojuma veidlapas nav personas paraksta atšifrējuma, bija jāizmanto visas tiesiskās metodes informācijas noskaidrošanai (APL 59.pants). Pieejams: www.tiesas.lv [aplūkots 2016.gada 4.aprīlī].

saskaņojums vispār nav noticis¹⁷⁹, nav saņemtas nepieciešamās atļaujas no vides aizsardzības institūcijām. Situāciju dažādību rādīs tikai prakse, tomēr šādas situācijas varētu būt un būs sastopamas.

Saeimas sēžu stenogrammā 09.07.2013. Jānis Ozoliņš, atgādinot par Būvniecības likuma mērķi, norādīja, ka galvenā atšķirība starp esošo regulējumu un jauno ir tā, ka lēmums jeb administratīvais akts par būvniecības ieceres realizēšanas atļauju tiek pieņemts būvniecības procesa sākumā, nevis noslēguma fāzē, kā tas bija līdz šim. Būtiski, ka būvatļaujā ietvertie nosacījumi ir uzskatāmi par administratīvā akta nosacījumiem un to izpildes apstrīdēšana nav jauns administratīvais process. Nosacījumu izpildes kontrole ir būvvaldes iekšējā darbība, kas nav nedz administratīvais akts, nedz arī starplēmums, un atbilstoši administratīvajam procesam visus iestādes lēmumus var apstrīdēt tikai adresāts. Savukārt gadījumos, ja būvvalde konstatē, ka būvatļaujas nosacījumi nav izpildīti, tai ir tiesības atcelt būvatļauju.¹⁸⁰ Nevar piekrist norādītajam, ka administratīvajā procesā visus iestādes lēmumus var apstrīdēt tikai adresāts, jo, ja lēmums skar trešās personas tiesības vai tiesiskās intereses, tad arī trešajai personai ir tiesības lēmumu apstrīdēt un pārsūdzēt.

Par atzīmes būvatļaujā apstrīdēšanu un pārsūdzēšanu likumdevējs ir norādījis, ka jaunā Būvniecības likuma "17.panta pirmajā daļā minētā būvvaldes galīgā atzīme par būvatļaujā ietvertu projektēšanas un būvdarbu uzsākšanas visu nosacījumu izpildi nav administratīvi pārsūdzama vai apstrīdama no citu personu puses, izņemot būvatļaujas adresātu. Būvatļaujā ietvertie nosacījumi ir uzskatāmi kā administratīvā akta nosacījumi, un šo nosacījumu izpildes apstrīdēšana nav jauns administratīvais process. (...) visus iestādes lēmumus var apstrīdēt tikai adresāts". Minētais šķiet nepamatoti un absurdi, jo tiek norādīts, ka atzīmi var apstrīdēt un pārsūdzēt tikai būvatļaujas adresāts, savukārt iepriekš tika citēts, ka likumdevējs nosacījumu izpildes kontroli uzskata par iekšēju būvvaldes darbību, kas nav nedz administratīvais akts, nedz starplēmums. Ja adresātam tiek dotas tiesības apstrīdēt un pārsūdzēt atzīmi būvatļaujā par tās nosacījumu izpildi (drīzāk situācijā, ja tiek veikta atzīme, ka nosacījumi nav izpildīti), tad šādam lēmumam ir jābūt administratīvajam aktam, vai starplēmumam ar būtisku ietekmi, kuru var pielīdzināt administratīvajam aktam. Ja likumdevējs ir atzinis būvatļaujas adresāta tiesības apstrīdēt un vispār izvirzījis tēzi, ka šo lēmumu var apstrīdēt un pārsūdzēt, tad

¹⁷⁹ Sk. Administratīvās rajona tiesas Rīgas tiesu nama 2015.gada 11.novembra spriedumu lietā Nr.A420265615, kurā tika veikta nojumes izbūve bez kopīpašnieku piekrišanas. Administratīvā rajona tiesa atzina, ka pieteicējs nav saņēmis visu ēkas īpašnieku piekrišanu koka konstrukcijas nojumes izbūvei. Turklāt trešā persona gan apstrīdēšanas iesniegumā, gan tiesas sēdē norādīja, ka nepiekrīt šādai būvniecībai. Tas izriet arī no ēkas kopīpašnieku 2014.gada 9.decembra sapulces protokola, kurā ir norādīts, ka trešā persona nepiekrīta mājas ieejas lieveņa projektam. Secīgi būvvaldei nebija pamata izdot Būvatļauju.(Nepublicēts materiāls).

¹⁸⁰ Saeimas 2013.gada 9.jūlija sēdes stenogramma. Pieejams: <http://www.saeima.lv/lv/par-saeimu/arhivs> [aplūkots 2016.gada 4.aprīlī].

nepamatoti būtu atņemt šīs tiesības trešajai personai, kuras tiesības vai tiesiskās intereses attiecīgais lēmums skar vai var skart.

Apkopojot minēto, secināms, ka trešās personas (savu tiesību un tiesisko interešu aizstāvībai, kā arī vides aizsardzības nolūkā) varētu apstrīdēt un pārsūdzēt atzīmi būvatļaujā par tās nosacījumu izpildi gadījumā, kad atzīme skar būtiskas personas tiesības vai tiesiskās intereses, kā arī būtiski ietekmē vides tiesiskās intereses (būtiski pārkāpti vides normatīvie akti, radīts būtisks kaitējums, kaitējuma draudi videi) un tā ir prettiesiska. Par prettiesiskumu, protams, lems iestāde un pēc tam, ja nepieciešams, tiesa, taču iestādei un tiesai būtu jāskata šādi trešo personu iesniegumi/pieteikumi pēc būtības.

Svarīgi ir konstatēt “būtiskumu” konkrēto tiesību aizskārumā, pretējā gadījumā jaunais Būvniecības likums nebūs devis cerētos rezultātus, proti, “aizsargāt būvniecības ierosinātāja tiesības un tiesiskās intereses no trešo personu iejaukšanās būvniecības procesā, kad jau ir ieguldīti ievērojami finanšu līdzekļi”¹⁸¹. Tomēr tas nevar tikt atzīts par pašmērķi. Jāpiekrīt I.Čepānes izteiktajam viedoklim Saeimas sēdē, kurā trešajā lasījumā tika skatīts likumprojekts “Būvniecības likums”: “(..) es negribu aizskart uzņēmējus, runājot ne tikai par ekonomisko attīstību. (..) ko ietver ilgtspējīga attīstība. Bez ekonomiskās attīstības tur, protams, ir arī vairāki citi komponenti, proti, gan vides aizsardzība, gan arī kultūras un sociālo problēmu risināšana. Es neesmu pret uzņēmējiem, bet es uzskatu, ka ir jāpanāk līdzsvars starp zemes īpašniekiem, attīstītājiem, būvniekiem un sabiedrību. Šodien likumprojektā, kāds tas ir uztaisīts, arī turpmāk faktiski sabiedrības ietekme ir gandrīz nulles vērtībā. Tā ir tikai formāla sabiedrības tiesību nodrošināšana.”¹⁸²

Izvērtējot visus aplūkotos viedokļus un teorētiskos aspektus, secināms, ka atzīme būvatļaujā par tās nosacījumu izpildi varētu tikt atzīta par administratīvo aktu, jo tai ir visas likumā noteiktās pazīmes, proti, tas ir uz āru vērsts tiesību akts, ko izdod iestāde publisko tiesību jomā attiecībā uz individuāli noteiktu personu, konstatē faktisko situāciju (atzīstot, ir vai nav izpildīti nosacījumi), kā arī nodibina konkrētas tiesiskās attiecības (atļauj vai aizliedz būvniecību). Autore atzīst, ka šādai interpretācijai varētu arī izvirzīt pretargumentus, proti, pamata administratīvais akts jau bija būvatļauja, kuras faktiskās sekas iestājas vēlāk, kad tiek izpildīti nosacījumi – teorētiski tiek pateikts, ka būvniecība tiks atļauta, ja izpildīs konkrētus nosacījumus. Citās līdzīgās situācijās (izdodot administratīvo aktu ar nosacījumiem citā jomā), ja nosacījumi tiktu izpildīti, administratīvā akta sekas iestātos uzreiz, proti, teorētiski atzīme būvatļaujā ir papildus drošības mehānisms, lai konstatētu, ka ir izpildītas visas

¹⁸¹ Likumprojekta "Būvniecības likums" sākotnējās ietekmes novērtējuma ziņojums (anotācija). Pieejams: <http://titania.saeima.lv/LIVS11/SaeimaLIVS11.nsf/0/E63607A94234F224C2257950003B5BB2?OpenDocument> [aplūkots 2016.gada 7.martā].

¹⁸² Saeimas 2013.gada 9.jūlija sēdes stenogramma. Pieejams: <http://www.saeima.lv/lv/par-saeimu/arhivs> [aplūkots 2016.gada 4.aprīlī].

izvirzītās prasības. Izdodot būvatļauju, tiek noteikts, ka būvniecību varēs uzsākt, ja tiks izpildīti būvatļaujā ietvertie projektēšanas un būvdarbu uzsākšanas nosacījumi, būvniecība netiek atļauta. Lai gan administratīvais akts ir izdots, jaunais Būvniecības likums prasa, ka, lai uzsāktu būvdarbus, ir nepieciešama atzīme būvatļaujā par tās nosacījumu izpildi, kas rada tās tiesiskās sekas, kādas ir vēlējies adresāts, saņemot administratīvo aktu.

Lai atzītu, ka personām ir tiesības apstrīdēt un pārsūdzēt atzīmi būvatļaujā par tās nosacījumu izpildi, ir jākonstatē, kāda tiesiskā daba ir konkrētajam lēmumam, jo atbilstoši APL 103.pantam administratīvā procesa tiesā būtība ir tiesas kontrole pār iestādes izdota administratīvā akta vai iestādes faktiskās rīcības tiesiskumu vai lietderības apsvērumiem rīcības brīvības ietvaros, kā arī privātpersonas publiski tiesisko pienākumu vai tiesību noskaidrošana un no publisko tiesību līguma izrietošo strīdu izskatīšana. No minētā izriet, ka, ja lēmums nav administratīvais akts, vai vismaz starplēmums, kas skar būtiskas personas tiesības vai tiesiskās intereses, tad tiesa atteiksies skatīt konkrēto pieteikumu.

Atzīme būvatļaujā varētu tikt atzīta par netipisku starplēmumu, kas atsevišķos gadījumos var skart būtiskas personas tiesības vai tiesiskās intereses. Konstatējot būtisku trešo personu vai vides tiesību aizskārumu, jāatzīst, ka atzīme būvatļaujā ir apstrīdama un pārsūdzama. Starplēmuma ar būtisku ietekmi pārsūdzēšanas mērķis ir konstatēt tā prettiesiskumu tūlīt pēc attiecīgā lēmuma pieņemšanas, tādējādi novēršot šķērslī, kas liedz personai procesu turpināt, vai arī novēršot prettiesiskuma turpināšanos.¹⁸³ Neatzīstot trešo personu tiesības apstrīdēt atzīmi būvatļaujā par tās nosacījumu izpildi (ja konstatē būtisku tiesību pārkāpumu), tiek liegtas tiesības pārbaudīt būvniecības tiesiskumu vispār.

Šāda tiesību normu interpretācija būtu objektīvi taisnīgākā, kaut arī tieši neatbilst likumdevēja izvirzītajam mērķim, izstrādājot jaunā Būvniecības likuma regulējumu. Ierobežot personas tiesības tādējādi, ka tā vairs nevar mainīt faktisko situāciju, tādēļ, ka iestāde ir pieņēmusi prettiesisku lēmumu, kuru likumdevējs nav paredzējis apstrīdēt un pārsūdzēt, nav samērīgi un tiesiski. Personām un sabiedrībai ir jābūt dotai iespējai aizstāvēt savas tiesības un tiesiskās intereses. Tomēr ir jāņem vērā, ka gadījumi, kad starplēmuma pārsūdzība ir iespējama, ir īpaši izņēmuma gadījumi.¹⁸⁴ Izlemjot, vai starplēmums būtu atzīstams par tādu, kas pats par sevi rada būtiskas sekas, secīgi jāatbild uz šādiem jautājumiem: 1) vai attiecīgais lēmums pats par sevi rada uz āru vērstas sekas, 2) ja rada, vai šīs tiesiskās sekas izpaužas kā

¹⁸³ Augstākās tiesas Administratīvo lietu departamenta 2009.gada 13.oktobra sprieduma lietā Nr.SKA-624/2009 9.punkts. Pieejams: <http://at.gov.lv/> [aplūkots 2016.gada 4.aprīlī].

¹⁸⁴ Rasnača Z. Starplēmumu kontrole administratīvajā procesā. Jurista vards, 2010. 1.jūnijs nr.22 (617). Pieejams: www.juristvards.lv [aplūkots 2016.gada 4.aprīlī].

būtisku personas tiesību vai tiesisko interešu aizskārums vai arī kā būtisks personas tiesību īstenošanas apgrūtinājums.¹⁸⁵

Tiesības vērsties tiesā ir noteiktas Latvijas Republikas Satversmes 92.pantā, tomēr tās nav absolūtas un ir atkarīgas no konkrētā tiesiskā regulējuma. To ir atzinusi gan Eiropas Cilvēktiesību tiesa, gan Satversmes tiesa, norādot, ka šīs tiesības var tikt ierobežotas tiktāl, ciktāl tās netiek atņemtas pēc būtības. Lai gan Satversme tieši neparedz gadījumus, kuros tiesības uz taisnīgu tiesu varētu tikt ierobežotas, tās tomēr nav absolūtas. Satversme ir vienots veselums, un tajā ietvertās normas tulkojamas sistēmiski. Pieņemums, ka Satversmes 92.pantā paredzētajām katras konkrētas personas tiesībām vispār nevar noteikt ierobežojumus, nonāktu pretrunā gan ar Satversmē garantētajām citu personu pamattiesībām, gan arī ar citām Satversmes normām.¹⁸⁶ Tomēr, konkrētajā gadījumā, trešo personu tiesības vērsties iestādē ar apstrīdēšanas iesniegumu un pēc tam tiesā nevarētu tikt ierobežotas, ja tiek konstatēts būtisks tiesību vai tiesisko interešu aizskārums.

Būvētāju tiesiskā aizsardzība uz trešo personu neiejaukšanos būvniecības procesā nav leģitīms mērķis. Būvniecība, kas ir cieši saistīta arī ar vides tiesībām, ir sensitīva joma, kurā primārā aizsardzība būtu jāvelta visas sabiedrības un vides aizsardzības interesēm. Viedoklis par sabiedrības procesuālo vides tiesību šķietami otršķirīgo nozīmi iepretim projektu attīstītāju tiesībām uz īpašumu ir novecojis un neatbilst tiesiskajai realitātei. Lai gan sabiedrības subjektīvo tiesību paplašināšana var kavēt projektu īstenošanu, tomēr šāda nelabvēlīga ietekme ir raksturīga iezīme iestādes lēmumu tiesiskuma pārbaudei, kas izriet no Orhūsas konvencijas mērķa.¹⁸⁷ Tādējādi, atsevišķos, būtiskos privātpersonas vai visas sabiedrības (vides aizsardzības jautājumos) tiesību aizskāruma gadījumos, būtu atzīstamas trešo personu tiesības apstrīdēt un pārsūdzēt atzīmi būvatļaujā par tās nosacījumu izpildi.

Ievērojot minēto, secināms, ka pie taisnīga tiesisko attiecību noregulējuma ir iespējams nonākt, izmantojot tiesību normu interpretāciju. Gan iestādei, gan tiesai ir dota iespēja piemērot tiesību normas, izmantot interpretācijas metodes, tādējādi, katrā konkrēta situācijā, nonākot pie taisnīgākā rezultāta.

Attiecībā un jaunā Būvniecības likuma interpretāciju varētu tikt veidoti dažādi metodiskie ieteikumi likuma piemērošanā, kā arī jaunā Būvniecības likuma komentāri, kas atvieglo darbu tiesību piemērotājam. Jau šobrīd atzinīgi vērtējamas Ekonomikas ministrijas

¹⁸⁵ Krampuža I. Starplēmums kā galīgais lēmums būvniecības tiesībās. Pieejams: http://www.dukonference.lv/files/proceedings_of_conf/53konf/tiesibas/Krampuza.pdf [aplūkots 2016.gada 15.februārī].

¹⁸⁶ Latvijas Republikas Satversmes tiesas 2003.gada 27.jūnija sprieduma lietā Nr.2003-04-01 Secinājumu daļas 1.1.punkts. Pieejams: <http://likumi.lv/doc.php?id=76752> [aplūkots 2016.gada 4.aprīlī].

¹⁸⁷ Meiere S. Sabiedrības tiesības daudzpakāpju lēmumu pieņemšanā. Grām.:Tiesību efektīvas piemērošanas problemātika. Latvijas Universitātes 72.zinātniskās konferences rakstu krājums. Rīga: LU Akadēmiskais apgāds, 2014, 166.lpp.

veiktās apmācības jaunā Būvniecības likuma piemērošanā, kur, lai informētu par jauno būvniecības procesa regulējumu, kurš stājies spēkā 2014.gada 1.oktobrī, Ekonomikas ministrija organizēja semināru ciklu „Jaunais būvniecības procesa regulējums, tā piemērošana”, kura mērķis bija informēt Latvijas pašvaldību pārstāvjus un citus interesentus par galvenajām izmaiņām būvniecības procesā, piemēram, par iestāžu kompetenci būvniecībā, grozījumiem 2013.gada 9.jūlijā pieņemtajā Būvniecības likumā, lēmumiem būvniecības procesā, vispārīgo un speciālo būvnoteikumu mijiedarbību un citiem jautājumiem.¹⁸⁸

Jāatzīmē, ka tiesību normu piemērotājam, īpaši tiesām, katra konkrētā situācija ir jāvērtē atsevišķi, veicot tiesību normu interpretāciju atbilstoši faktiskajiem apstākļiem. Ne vienmēr likumdevēja noteiktais mērķis spēj sasniegt konkrēta strīda objektīvi taisnīgāko, lietderīgāko un tiesiskāko risinājumu.

¹⁸⁸ Ekonomikas ministrijas mājas lapas sadaļa Informācija un skaidrojumi. Pieejams: https://www.em.gov.lv/lv/nozares_politika/buvnieciba/informacija_un_skaidrojumi/citi_jauna_buvniecibas_regulejuma_aspekti/ [aplūkots 2016.gada 1.aprīlī].

KOPSAVILKUMS

Autore izvirza aizstāvēšanai turpmāk norādītās tēzes:

1. Praksē svarīgi ir nošķirt vai konkrētajās lietās tiek aizskartas personas subjektīvās tiesības vai tiesiskās intereses, vai persona aizstāv vides tiesiskās intereses, jo tādējādi tiek noskaidrots, vai personai vispār ir tiesības vērsties tiesā, un tiek nošķirts, ko persona ir tiesīga prasīt gan iestādei, gan tiesai.

2. Būvatļauju var apstrīdēt un pārsūdzēt gan fiziska, gan juridiska persona un šādu personu apvienība, kuras tiesības vai tiesiskās intereses būvatļauja skar vai var skart, bet, ja tiek konstatēta neatbilstība vides normatīvajiem aktiem, kaitējums (kaitējuma draudi) videi, tad šādas tiesības, atbilstoši Vides aizsardzības likuma 9.pantam, ir ikvienam sabiedrības loceklim, neizvirzot tam nekādus papildus subjektīvos kritērijus.

3. Administratīvajās lietās nebūtu pamata izvirzīt papildus *locus standi* priekšnoteikumus, jo, kā tas *expressis verbis* izriet no VAL 9.panta trešās daļas, sabiedrība ir tiesīga apstrīdēt un pārsūdzēt valsts iestādes vai pašvaldības administratīvo aktu vai faktisko rīcību, kas neatbilst vides normatīvo aktu prasībām, rada kaitējuma draudus vai kaitējumu videi. Ja likumdevējs ir paredzējis un vairākums tiesu ir atzinušas populārsūdzības, nav pamata citās līdzīgās situācijās pieprasīt papildus *locus standi* prasības juridiskajām personām pieteikuma iesniegšanai administratīvajā tiesā.

4. Jaunā Būvniecības likuma normu interpretācijā var tikt izmantots 1995.gada Būvniecības likums un tiesu prakses atziņas, kas izteiktas interpretējot 1995.gada regulējumu, jo lēmumu būtība jaunajā Būvniecības likumā ir līdzīga, atšķirīgs ir procesa posms, kurā lēmums tiek pieņemts.

5. Šobrīd vēl nav izveidojusies tiesu prakse attiecībā uz jaunā Būvniecības likuma piemērošanu, kaut arī jaunais Būvniecības likums stājas spēkā jau 2014.gada 1.oktobrī. Iemesls tam varētu būt, ka trešajām personām nav skaidrs jaunais regulējums, konkrēti, personām nevar rasties iebildumi pret būvniecību, ja par to ir zināma tikai aptuvena informācija. Būvatļauja šobrīd atļauj tikai uzsākt būvprojektēšanu, tādējādi trešajām personām ir zināms tikai tik daudz, cik tiek iekļauts būvprojekta minimālā sastāvā. Trešajām personām būtībā nav priekšstata par būvi, kas tiks celta.

6. Administratīvā akta nosacījumi ir zināmi jau administratīvajā aktā, tādējādi trešajai personai ir zināmas tās darbības, kādas tiek prasītas no būvatļaujas adresāta. Tomēr, vai nosacījumi tiks izpildīti, kā arī tas, kā tālāk noritēs plānošanas process, var arī neizrietēt no konkrētajiem nosacījumiem. Atzīme būvatļaujā par tās nosacījumu izpildi rada galīgo noregulējumu, un tādējādi varētu būt iespējamās situācijas, kad tā skar arī trešo personu tiesības un tiesiskās intereses. Tomēr tas nav viennozīmīgi, jo akcepts ir tikai iepriekš noteiktu nosacījumu apstiprinājums, kas galīgas tiesiskas sekas varētu arī neradīt.

7. Būvatļaujas nosacījumu grozīšana ir administratīvā akta grozīšana pēc būtības, jo tas maina savu saturu. Svarīgs ir būtiskuma faktors, jo maznozīmīgi grozījumi, piemēram, ēkas apdares materiālu maiņa vai sīki fasādes risinājumi, nebūtu tik būtiski, lai varētu ietekmēt trešo personu tiesības un tiesiskās intereses. Tomēr, ja grozījumi administratīvajā aktā aizskar trešo personu tiesības vai tiesiskās intereses, vai izdarīti, pārkāpjot vides normatīvo aktu prasības, tie būtu atsevišķi apstrīdami un pārsūdzami. Par pamatojumu var minēt to, ka grozījumi tiek veikti pēc būvatļaujas stāšanās spēkā, tādējādi, tiesību aizskāruma gadījumā, trešajām personām, vēršoties iestādē un tiesā, tiek liegta iespēja pārbaudīt lēmuma tiesiskumu.

8. Likumdevēja mērķis ir bijis noteikt, ka jaunais Būvniecības likums pēc iespējas jāinterpretē tā, ka visi pēc būvatļaujas izdošanas pieņemtie lēmumi ir starplēmumi, kuru tiesiskuma kontrole iestādē un tiesā nav pieļaujama. Tomēr, sistēmiski aplūkojot tiesību normas, kā arī ņemot vērā tiesu atziņas, secināms, ka būvniecības procesā var tikt pieņemti starplēmumi, kas būtiski skar trešo personu tiesības un tiesiskās intereses, tādējādi tie ir apstrīdami un pārsūdzami atsevišķi no administratīvā akta. To pastiprina arī apstākļi, ka administratīvais akts, kuram vajadzētu radīt galīgas tiesiskās sekas, tiek pieņemts pirms visiem pēc tā sekojošiem lēmumiem, tādējādi trešajām personām nav iespējas tos nodot iestādes vai tiesas kontrolei.

9. Būvatļaujā ietvertā informācija sniedz tikai vispārēju priekšstatu par būvi, tādējādi var prognozēt, ka radīsies situācijas, kurās trešā persona izlems nepārsūdzēt būvatļauju, jo nav skaidrs, ko pārsūdzēt. Var rasties arī tieši pretējas situācijas, kurās trešā persona nolems pārsūdzēt būvatļauju, baidoties, ka vēlākā posmā nebūs iespējas iebilst pret būvniecību, kaut arī pārsūdzēšanas brīdī tām pamatotu iebildumu var nebūt un domstarpības varētu novērst turpmākie projektēšanas darbi.

10. Atzīmes par būvatļaujas nosacījumu izpildi esība izšķir jautājumu pēc būtības (atļauj uzsākt būvdarbus), un ar to varētu tikt skartas trešo personu tiesības un tiesiskās intereses, kā arī varētu būt situācijas, kad tiek skartas arī vides tiesības. Piemēram, ja kāds no nosacījumos ietvertajiem saskaņojumiem saņemts no personas, kura nav tiesīga saskaņot attiecīgo būvdarbu veikšanu īpašumā (un iestāde to nav pamanījusi) vai saskaņojums vispār nav noticis, nav saņemtas nepieciešamās atļaujas no vides aizsardzības institūcijām.

11. Ja adresātam tiek dotas tiesības apstrīdēt un pārsūdzēt atzīmi būvatļaujā par tās nosacījumu izpildi (drīzāk situācijā, ja tiek veikta atzīme, ka nosacījumi nav izpildīti), tad šādam lēmumam ir jābūt vai nu administratīvajam aktam, vai starplēmumam ar būtisku ietekmi, kuru var pielīdzināt administratīvajam aktam. Ja likumdevējs ir atzinis būvatļaujas adresāta tiesības apstrīdēt un vispār izvirzījis tēzi, ka šo lēmumu var apstrīdēt un pārsūdzēt, tad nepamatoti būtu atņemt šīs tiesības trešajai personai, kuras tiesības vai tiesiskās intereses attiecīgais lēmums skar vai var skart.

12. Trešās personas savu tiesību un tiesisko interešu aizstāvībai, kā arī vides aizsardzības nolūkā, varētu apstrīdēt un pārsūdzēt atzīmi būvatļaujā par tās nosacījumu izpildi gadījumā, kad atzīme skar būtiskas personas tiesības vai tiesiskās intereses, kā arī būtiski ietekmē vides tiesiskās intereses (būtiski pārkāpti vides normatīvie akti, radīts būtisks kaitējums, kaitējuma draudi videi) un tā ir prettiesiska.

13. Izdodot būvatļauju, tiek noteikts, ka būvniecību varēs uzsākt, ja tiks izpildīti būvatļaujā ietvertie projektēšanas un būvdarbu uzsākšanas nosacījumi, būvniecība netiek atļauta. Lai gan administratīvais akts ir izdots, jaunais Būvniecības likums prasa, ka, lai uzsāktu būvdarbus, ir nepieciešama atzīme būvatļaujā par tās nosacījumu izpildi, kas rada tās tiesiskās sekas, kādas ir vēlējies adresāts, saņemot administratīvo aktu.

14. Atzīme būvatļaujā varētu tikt atzīta par netipisku starplēmumu, kas atsevišķos gadījumos var skart būtiskas personas tiesības vai tiesiskās intereses. Konstatējot būtisku trešo personu vai vides tiesību aizskārumu, jāatzīst, ka atzīme būvatļaujā ir apstrīdama un pārsūdzama. Neatzīstot trešo personu tiesības apstrīdēt atzīmi būvatļaujā par tās nosacījumu izpildi (ja konstatē būtisku tiesību pārkāpumu), tiek liegtas tiesības pārbaudīt būvniecības tiesiskumu vispār.

IZMANTOTĀ LITERATŪRA UN AVOTI

Literatūra:

1. Administratīvā procesa likuma komentāri. A un B daļa. Aut.kolektīvs Dr.iur. J.Briedes zin.red. Rīga: Tiesu namu aģentūra, 2013.
2. Bērtaite I. Administratīvo tiesu prakse par pieteikuma pieļaujamību sabiedrības interesēs. Grām.: Inovāciju juridiskais nodrošinājums: Latvijas Universitātes 70.konferences rakstu krājums. Rīga: LU Akadēmiskais apgāds, 2012.
3. Briede J. Administratīvais akts. Rīga: Latvijas Vēstnesis, 2003.
4. Čepāne I. Jaunā Būvniecības likuma kroplības. Jurista vārds, 2014. 8.aprīlis nr.14 (816). Pieejams: www.juristavards.lv [aplūkots 2016.gada 4.aprīlī].
5. Čepāne I. Konstitucionālās sūdzības īpatnības vides aizsardzības lietās. Grām.: Aktuālās cilvēktiesību aizsardzības problēmas. Konstitucionālā sūdzība. Satversmes tiesas 2008. un 2009.gada konferenču materiālu krājums. Rīga: Tiesu namu aģentūra, 2010.
6. Čepāne I. Pašvaldības teritorijas plānojuma īstenošanas aktuālās tiesiskās problēmas. Grām.: Tiesību efektivitāte postmodernā sabiedrībā: Latvijas Universitātes 73.zinātniskās konferences rakstu krājums. Rīga: LU Akadēmiskais apgāds, 2015.
7. Čepāne I. Sabiedrības tiesību aizsardzības efektivitāte teritorijas plānošanas lietās. Grām.: Aktuālās cilvēktiesību aizsardzības problēmas. Konstitucionālā sūdzība. Satversmes tiesas 2008. un 2009.gada konferenču materiālu krājums. Rīga: Tiesu namu aģentūra, 2010.
8. Dišlers K. Ievads administratīvo tiesību zinātnē. Rīga: Tiesu namu aģentūra, 2002.
9. Grišāne A., Lagzdiņa Ē. Pieeja tiesu varai vides jautājumos. Rīga: REC Latvija, 2008.
10. Krampuža I. Kaimiņš kā trešā persona būvniecības procesā. Krampuža I. Kaimiņš kā trešā persona būvniecības procesā. Jurista Vārds, 2010. 5.janvāris, nr.1 (596). Pieejams: <http://www.juristavards.lv> [aplūkots 2015.gada 18.aprīlī].
11. Krampuža I. Skandināvijas valstu un Latvijas teritorijas plānojuma un būvniecības tiesiskā regulējuma atsevišķu iezīmju analīze. Grām.: Inovāciju juridiskais nodrošinājums: Latvijas Universitātes 70.konferences rakstu krājums. Rīga: LU Akadēmiskais apgāds, 2012.
12. Krampuža I. Vietējās pašvaldības plānojumi – pamats būvniecības uzsākšanai. Grām.: Juridiskās zinātnes teorētiskie un praktiskie problēmjautājumi. Juridiskās zinātnes doktorantu III zinātniski praktiskās konferences rakstu krājums. Rīga: LU Akadēmiskais apgāds, 2012.
13. Latvijas Republikas Satversmes komentāri. VIII nodaļa. Cilvēka pamattiesības. Aut.kolektīvs prof.R.Baloža zin.vad. Rīga: Latvijas Vēstnesis, 2011.
14. Lešinska A., Statkus S., Grišāne A. Izaicinājums būvēt likumīgi. Būvniecības procesa rokasgrāmata visiem, kas būvē, izdod būvatļaujas un dzīvo kaimiņos. Sabiedriskās politikas

centrs PROVIDUS, 2008. Pieejams:
http://providus.foo.lv/upload_file/Publikācijas/Valsts_kvalitate/Izaicinajums_buvet_likumigi.pdf [aplūkots 2015.gada 25.maijā].

15. Lešinska A. Būvatļaujas pārbūve. Jurista vārds, 2015. 14.janvāris. Pieejams: www.juristavards.lv [aplūkots 2016.gada 15.martā].
16. Litvins G., Markovskis K., Von Renner E., Statkus S. Sabiedrības līdzdalība teritorijas plānošanas un būvniecības jautājumos. Sabiedriskās politikas centrs PROVIDUS, 2008.
17. Meiere S. Ilgtspējīgas attīstības princips Satversmes tiesas praksē. Grām.: Politika un tiesības. Tiesību juridiskās prakses ilgtspējīga attīstība. Rakstu krājums. Rīga: LU Akadēmiskais apgāds, 2012.
18. Meiere S. Personas tiesības vērsties tiesā kā būtisks detālplānojumu tiesiskuma kontroles elements. Grām.: Inovāciju juridiskais nodrošinājums: Latvijas Universitātes 70.konferences rakstu krājums. Rīga: LU Akadēmiskais apgāds, 2012.
19. Meiere S. Sabiedrības tiesības daudzpakāpju lēmumu pieņemšanā. Grām.: Tiesību efektīvas piemērošanas problemātika: Latvijas Universitātes 72.zinātniskās konferences rakstu krājums. Rīga: LU Akadēmiskais apgāds, 2014.
20. Meiere S. Vides aizsardzības principu tiesiskais raksturs un to ievērošana lēmumu pieņemšanā. Grām.: Aktuālās tiesību realizācijas problēmas: Latvijas Universitātes 69.konferences rakstu krājums. Rīga: LU Akadēmiskais apgāds, 2011.
21. Meseršmits K., Meiere S., Ūsiņa E., Eiropas vides tiesības. Eirofakultātes Rīgas centrs, 2003.
22. Neimane L. Ietekmes uz vidi novērtējuma un būvniecības tiesību normu savstarpējā saskaņotība. Grām.: Tiesību efektīvas piemērošanas problemātika. Latvijas Universitātes 72. zinātniskās konferences rakstu krājums. Rīga: LU Akadēmiskais apgāds, 2014.
23. Paine J.F. Vācijas vispārīgās administratīvās tiesības. Ceturtais pārstrādātais izdevums. Rīga: Tiesu namu aģentūra, 2002.
24. Pētersons M. Pārsūdzēšanas kārtība jaunajā Būvniecības likumā – neskaidra. Diena 2013.gada 19.augusts. Pieejams: <http://www.diena.lv/latvija/viedokli/jurists-parsudzesanas-kartiba-jaunaja-buvniecibas-likuma-neskaidra-14021092> [aplūkots 2016.gada 1.martā].
25. Pētersons M. Apstrīdēs būvatļauju bez priekšstata par būvi? Žurnāls "IR" 2013.gada 28.augusts. Pieejams: <http://www.irlv.lv/2013/8/28/apstrides-buvatlauju-bez-prieksstata-par-buvi> [aplūkots 2016.gada 23.martā].
26. Rasnača Z. Starplēmumu kontrole administratīvajā procesā. Jurista vārds, 2010. 1.jūnijs nr.22. (617). Pieejams: www.juristavards.lv [aplūkots 2016.gada 4.aprīlī].

27. Rozenberga L. Videi nodarītā kaitējuma tiesiskā regulējuma izmaiņas Eiropas Savienības tiesību ietekmē. Grām.: Latvijas Universitātes Žurnāls "Juridiskā zinātne". Tiesību zinātnes nākotne 1. Rīga: Latvijas Universitāte, 2011.
28. Strautmanis J. Vides ētika un vides tiesības. Rīga: Apgāds Zvaigzne ABC, 2003.
29. Stucka A. Administratīvās tiesības. Otrs, papildināts un pārstrādāts izdevums. Rīga: Juridiskā koledža, 2009.
30. Stucka A. Administratīvās tiesības. Rīga: Juridiskā koledža, 2009.
31. Vaivods K. Administratīvā procesa tiesā būtība. Grām.: Administratīvais process tiesā. Aut.kolektīvs Dr.iur.J.Briedes vispārīgajā zin.red. Rīga: Latvijas Vēstnesis, 2008.
32. Vildbergs H.J., Feldhūne G. Atsauces Satversmei: mācību līdzeklis. Rīga: Latvijas Universitāte, 2003.
33. Vildbergs H.J, Krasts V. Salīdzinošās administratīvās tiesības: lietas un risinājumi. Mācību līdzeklis. Otrais, pārstrādātais un papildinātais izdevums. Rīga: Latvijas Universitāte, 2002.
34. Vircavs M., Vide, ietekmes un novērtējums: principi un analīze, SIA "Biznesa augstskola Turība", Rīga, 2005.
35. Vīduša R. Būvniecības administratīvā procesa specifika pasaulē un Latvijā. Likums un tiesības Nr.7., 2004.
36. Birnie P., Boyle A., Redgwell G. International law & Environment. Third edition. New York: Oxford University Press, 2009.
37. Environmental policy in the EU: actors, institutions and processes. Third edition. Edited by Andrew Jordan and Camilla Adelle. London; New York: Routledge, 2013.
38. Fisher E., Lange B., Scotford E. Environmental Law. Text, Cases and Materials. UK: Oxford University Press, 2013.
39. Hayward T. Constitutional Environmental rights. United States: Oxford University Press, 2005.
40. Jendroska J. Public Participation in Environmental Decision- Making. Interactions between the Convention and EU Law and other key legal issues its implementation in the light of the opinions of the Aarhus Convention Compliance committee. Book: The Aarhus Convention at Ten: interactions and tensions between conventional international law and EU Environmental law. Edited by Marc Pallemmaerts. Groningen: Europa Law Publishing, 2011.
41. Lambrechts C. Public Participation in Environmental Decisions. Book: European Environmental Law. A Comparative Perspective. Dartmouth Publishing Company Limited, 1996.
42. Macrory R. Regulation, enforcement and governance in environmental law. Second edition. Oxford, United Kingdom; Portland, Oregon: Hart Publishing, 2014.

43. Sands P., Peel J., Fabra A., MacKenzie R. Principles of International Environmental Law. Third edition. Cambridge; New York: Cambridge University Press, 2013.
44. Stec S., Casey-Lefkowitz S., Jendroska J. The Aarhus Convention: An Implementation Guide. New York and Geneva, United Nations, 2000. Pieejams: <http://www.unece.org/fileadmin/DAM/env/pp/acig.pdf> [aplūkots 2016.gada 14.aprīlī].

Normatīvie akti:

1. Latvijas Republikas Satversme: LR likums. Pieejams: <http://likumi.lv/doc.php?id=57980> [aplūkots 2015.gada 25.maijā].
2. Eiropas Savienības Pamattiesību harta. *Oficiālais Vēstnesis*, C303, 2007.
3. Likums „Par 1998.gada 25.jūnija Orhūsas konvenciju par pieeju informācijai, sabiedrības dalību lēmumu pieņemšanā un iespēju griezties tiesu iestādēs saistībā ar vides jautājumiem”: LR likums. Pieejams: <http://likumi.lv/doc.php?id=61586> [aplūkots 2015.gada 24.maijā].
4. Administratīvā procesa likums: LR likums. Pieejams: <http://likumi.lv/doc.php?id=55567> [aplūkots 2015.gada 25.maijā].
5. Vides aizsardzības likums: LR likums. Pieejams: <http://likumi.lv/doc.php?id=147917> [aplūkots 2015.gada 25.maijā].
6. Būvniecības likums: LR likums. Pieejams: <http://likumi.lv/doc.php?id=258572> [aplūkots 2015.gada 25.maijā]. Redakcija, kas stājas spēkā 2014.gada 1.oktobrī.
7. Būvniecības likums: LR likums. Pieejams: <http://likumi.lv/doc.php?id=36531> [aplūkots 2015.gada 25.maijā] Redakcija ar grozījumiem, kas izdarīti līdz 2013.gada 1.jūlijam.
8. Likumprojekta "Būvniecības likums" sākotnējās ietekmes novērtējuma ziņojums (anotācija). Pieejams:<http://titania.saeima.lv/LIVS11/SaeimaLIVS11.nsf/0/E63607A94234F224C2257950003B5BB2?OpenDocument> [aplūkots 2016.gada 7.martā].

Juridiskās prakses materiāli

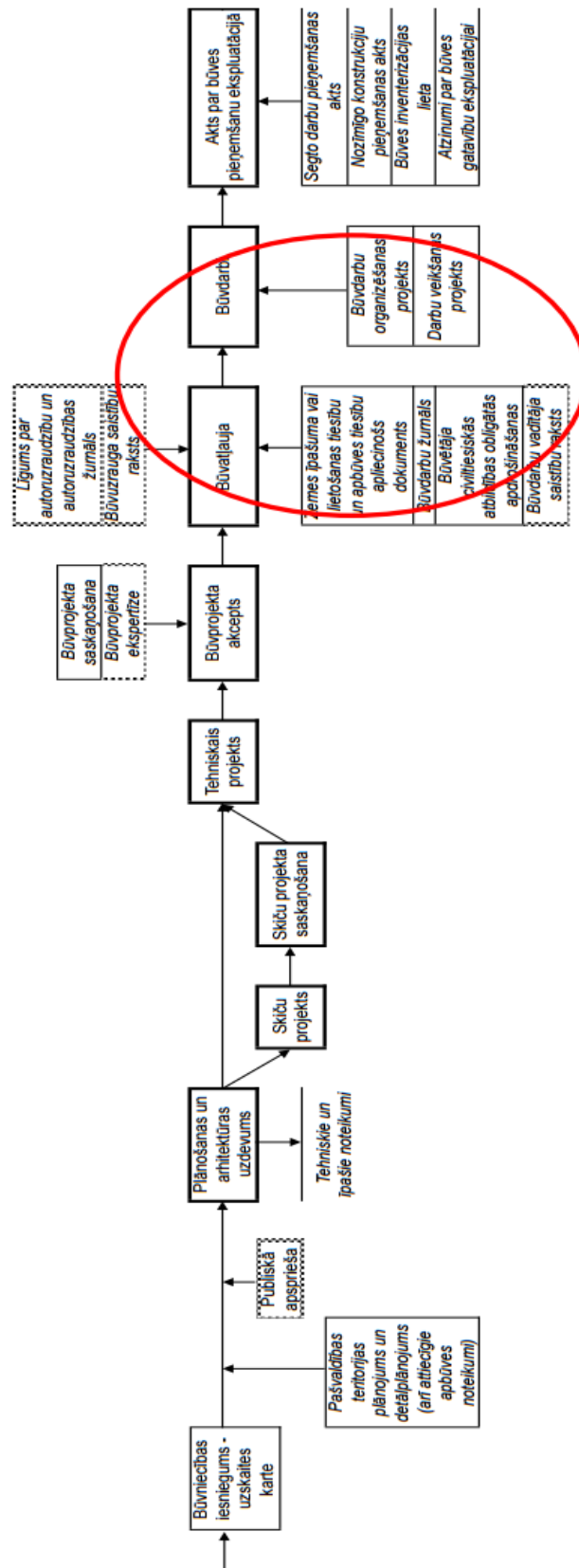
1. Eiropas Savienības tiesas 2009.gada 15.oktobra spriedums lietā Nr.C-263/08. Pieejams: <http://curia.europa.eu/> [aplūkots 2016.gada 4.aprīlī].
2. Eiropas Savienības tiesas ģenerālvokātes Eleanoras Šarpstones 2011.gada 22.jūnija secinājumi lietā Nr.C-204/09. Pieejams: <http://curia.europa.eu/> [aplūkots 2016.gada 4.aprīlī].
3. Eiropas Savienības tiesas 2012.gada 14.februāra spriedums lietā Nr.C-204/09. Pieejams: <http://curia.europa.eu/> [aplūkots 2016.gada 4.aprīlī].
4. Eiropas Savienības tiesas 2013.gada 19.decembra spriedums lietā Nr.C-279/12. Pieejams: <http://curia.europa.eu/> [aplūkots 2016.gada 4.aprīlī].

5. Latvijas Republikas Satversmes tiesas 2002.gada 20.maija spriedums lietā Nr.2002-01-03.
Pieejams: http://www.satv.tiesa.gov.lv/wp-content/uploads/2016/02/2002-01-03_Spriedums.pdf [aplūkots 2016.gada 4.aprīlī].
6. Latvijas Republikas Satversmes tiesas 2003.gada 27.jūnija spriedums lietā Nr.2003-04-01.
Pieejams: <http://likumi.lv/doc.php?id=76752> [aplūkots 2016.gada 4.aprīlī].
7. Latvijas Republikas Satversmes tiesas 2005.gada 4.janvāra spriedums lietā Nr.2004-16-01.
Pieejams: <http://likumi.lv/doc.php?id=98970> [aplūkots 2016.gada 4.aprīlī].
8. Satversmes tiesas 2008.gada 17.janvāra spriedums lietā Nr.2007-11-03. Pieejams:
<http://www.satv.tiesa.gov.lv> [aplūkots 2015.gada 25.maijā].
9. Tiesu prakses vispārinājums. Pieteikuma nepieņemšana vai tiesvedības izbeigšana lietā sakarā ar to, ka pieteikumu iesniegusi persona, kurai nav šādu tiesību. Pieejams: www.at.gov.lv [aplūkots 2015.gada 25.maijā].
10. Augstākās tiesas Administratīvo lietu departamenta Tiesu prakses apkopojums teritorijas plānošanas, būvniecības un vides lietās, 2013, 54.lpp. Pieejams: <http://at.gov.lv/> [aplūkots 2016.gada 1.martā].
11. Augstākās tiesas Administratīvo lietu departamenta 2006.gada 15.marta lēmums lietā Nr.SKA-123. Pieejams: <http://at.gov.lv/> [aplūkots 2016.gada 5.martā].
12. Augstākās tiesas Administratīvo lietu departamenta 2006.gada 22.jūnija spriedums lietā Nr.SKA-255. Pieejams: <http://www.at.gov.lv> [aplūkots 2015.gada 23.maijā].
13. Augstākās tiesas Administratīvo lietu departamenta 2007.gada 25.oktobra spriedums lietā Nr.SKA-414/2007. Pieejams: <http://at.gov.lv/> [aplūkots 2016.gada 4.aprīlī].
14. Augstākās tiesas Administratīvo lietu departamenta 2009.gada 13.oktobra lēmuma lietā Nr.SKA-624/2009. Pieejams: <http://at.gov.lv/> [aplūkots 2016.gada 4.aprīlī].
15. Augstākās tiesas Administratīvo lietu departamenta 2010.gada 22.februāra sprieduma lietā Nr.SKA-46/2010. Pieejams: www.tiesas.lv [aplūkots 2016.gada 4.aprīlī].
16. Augstākās tiesas Administratīvo lietu departamenta 2010.gada 31.marta lēmums lietā Nr.SKA-352/2010. Pieejams: <http://www.tiesas.lv> [aplūkots 2015.gada 25.maijā].
17. Augstākās tiesas Administratīvo lietu departamenta 2010.gada 17.decembra lēmums lietā Nr.SKA-1032/2010. Pieejams: <http://at.gov.lv/> [aplūkots 2016.gada 4.aprīlī].
18. Augstākās tiesas Administratīvo lietu departamenta 2011.gada 17.februāra sprieduma lietā Nr.SKA-39/2011. Pieejams: www.tiesas.lv [aplūkots 2016.gada 4.aprīlī].
19. Augstākās tiesas Administratīvo lietu departamenta 2011.gada 25.februāra spriedums lietā Nr.SKA-56/2011. Pieejams: <http://at.gov.lv/> [aplūkots 2016.gada 4.aprīlī].
20. Augstākās tiesas Administratīvo lietu departamenta 2012.gada 17.februāra lēmums lietā Nr.SKA-301/2012. Pieejams: at.gov.lv [aplūkots 2016.gada 1.martā].

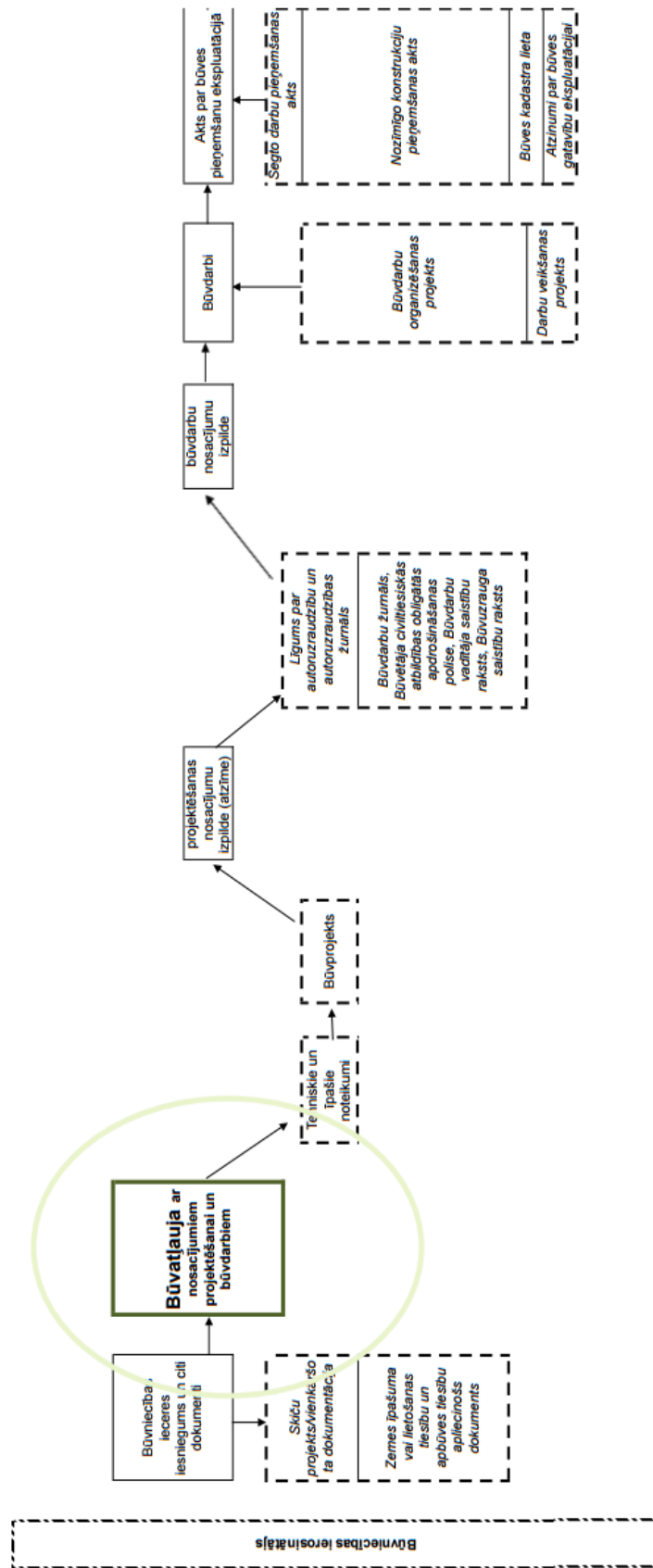
21. Augstākās tiesas Administratīvo lietu departamenta 2012.gada 30.oktobra spriedums lietā Nr.SKA-139/2012. Pieejams: <http://at.gov.lv/> [aplūkots 2016.gada 29.februārī].
22. Augstākās tiesas Administratīvo lietu departamenta 2013.gada 30.septembra lēmums lietā Nr.SKA-0984/13 (nepublicēts materiāls).
23. Augstākās tiesas Administratīvo lietu departamenta 2013.gada 25.janvāra spriedums lietā Nr.SKA-40/2013. Pieejams: <http://at.gov.lv/> [aplūkots 2016.gada 4.aprīlī].
24. Augstākās tiesas Administratīvo lietu departamenta 2013.gada 12.jūlija lēmums lietā Nr.SKA-759/2013. <http://at.gov.lv/> [aplūkots 2016.gada 4.aprīlī].
25. Latvijas Republikas Augstākās tiesas Administratīvo lietu departamenta 2013.gada 8.augusta lēmums lietā Nr.SKA-784/2013. Pieejams: <http://at.gov.lv/> [aplūkots 2016.gada 4.aprīlī].
26. Augstākās tiesas Administratīvo lietu departamenta 2013.gada 30.septembra lēmums lietā Nr.SKA-972/2013 (nepublicēts materiāls).
27. Augstākās tiesas Administratīvo lietu departamenta 2013.gada 30.septembra lēmuma lietā Nr.SKA-0984-13 (nepublicēts materiāls).
28. Augstākās tiesas Administratīvo lietu departamenta 2013.gada 27.decembra lēmums lietā Nr.SKA-1158/2013 (nepublicēts materiāls).
29. Augstākās tiesas Administratīvo lietu departamenta 2015.gada 29.aprīļa spriedums lietā Nr.SKA-77/2015 Pieejams: <http://at.gov.lv/> [aplūkots 2016.gada 29.februārī],
30. Administratīvās apgabaltiesas 2009.gada 15.janvāra spriedums lietā Nr.A42368406. Pieejams: www.tiesas.lv [aplūkots 2016.gada 4.aprīlī].
31. Administratīvās apgabaltiesas 2011.gada 31.marta lēmums lietā ar arhīva Nr.AA43-1929-11/11 (nepublicēts materiāls).
32. Administratīvās apgabaltiesas 2014.gada 10.janvāra spriedums lietā Nr.A42689007. Pieejams: <http://www.tiesas.lv> [aplūkots 2015.gada 25.maijā].
33. Administratīvās apgabaltiesas 2014.gada 21.marta spriedums lietā Nr.A420801010. Pieejams: www.tiesas.lv [aplūkots 2016.gada 4.aprīlī].
34. Administratīvās apgabaltiesas 2014.gada 31.marta spriedums lietā Nr.A420580211. Pieejams: <http://www.tiesas.lv> [aplūkots 2015.gada 25.maijā].
35. Administratīvās apgabaltiesas 2015.gada 20.oktobra spriedumu administratīvajā lietā Nr.A420512013. Pieejams: www.tiesas.lv [aplūkots 2016.gada 4.aprīlī].
36. Administratīvās rajona tiesas Rīgas tiesu nama 2013.gada 5.augusta lēmumu lietā ar arhīva Nr.6-8-00775-13/17 (nepublicēts materiāls).
37. Administratīvās rajona tiesas Rīgas tiesu nama 2015.gada 11.novembra spriedums lietā Nr.A420265615 (nepublicēts materiāls).

38. Ekonomikas ministrijas mājas lapas sadaļa Informācija un skaidrojumi. Pieejams: https://www.em.gov.lv/lv/nozares_politika/buvnieciba/informacija_un_skaidrojumi/citi_jauna_buvniecibas_regulejuma_aspekti/ [aplūkots 2016.gada 1.aprīlī].
39. Saeimas 2013.gada 17.janvāra sēdes stenogramma. Pieejams: <http://www.saeima.lv/lv/par-saeimu/arhivs> [aplūkots 2016.gada 4.aprīlī].
40. Saeimas 2013.gada 9.jūlija sēdes stenogramma. Pieejams: <http://www.saeima.lv/lv/par-saeimu/arhivs> [aplūkots 2016.gada 4.aprīlī].

Būvniecības process atbilstoši 1995. gada Būvniecības likumam

Būvniecības process pēc 01.10.2014

DOKUMENTĀRĀ LAPA

Maģistra darbs “Trešo personu tiesības apstrīdēt/pārsūdzēt būvatļauju” izstrādāts LU Juridiskajā fakultātē.

Ar savu parakstu apliecinu, ka pētījums veikts patstāvīgi, izmantoti tikai tajā norādītie informācijas avoti un iesniegtā darba elektroniskā kopija atbilst izdrukai.

Autore: _____ /Elīna Kalniņa

Rekomendēju darbu aizstāvēšanai
Vadītāja: prof. Dr.iur. Ilma Čepāne

Recenzents/e:

Darbs iesniegts Civiltiesisko zinātņu katedrā _____._____._____.

Dekāna pilnvarotā persona: metodiķe

Darbs aizstāvēts maģistra gala pārbaudījuma komisijas sēdē
_____._____._____ prot. Nr._____, vērtējums _____.

Komisijas sekretārs/e: